

Kulttuurikuntouttajat



Kulttuurikuntouttajat

Raportti hankkeesta ja pilottikoulutuksesta

Taru Tähti, Heidi Kaartokallio ja Marita Pitkänen



Kulttuurikuntouttajat – Raportti hankkeesta ja pilottikoulutuksesta

Kirjoittajat: Taru Tähti, Heidi Kaartokallio ja Marita Pitkänen

Valokuvat: Ilari Mehtonen, paitsi:

kansikuva Mauri Heinonen

s. 16 ja 24 Kulttuurikuntouttajat-työryhmä

s. 13, 14, 28, 31, 33, 43 ja 59 Kulttuurikuntouttajat-opiskelijat

Sastamalan kaupungin kulttuuripalveluiden, Sastamalan Opiston, Sastamalan seudun sosiaali- ja terveysterveyst SOTESin sekä Sastamalan koulutuskuntayhtymä SASKYn yhteisjulkaisu.



Sastamalan
koulutuskuntayhtymä
sasky.fi



Taiteen edistämiskeskus
Centret för konstfrämjande
Arts Promotion Centre Finland

Pirkanmaan taidetoimikunta
Birkalands konstkommission
Arts Council of Pirkanmaa

Sisällys

1. Johdatus Kulttuurikuntouttajat-hankkeeseen	5
2. Kulttuurikuntouttajat-hankkeen tavoitteet	6
Taiteen ja kulttuurin saatavuuden parantuminen ja hyödyntämisen	
lisääntyminen laitos- ja kotihoidossa	6
Sosiaali- ja terveysalan työntekijöiden kuntouttavan työotteen	
kehittyminen taiteen ja kulttuurin keinoin	8
Paikalliseen yhteistyöhön pohjautuvan sosiaali-, terveys- ja kulttuurialaa	
yhdistävän toimintamallin luominen	9
3. Yleistä Kulttuurikuntouttajat-koulutuksesta	9
4. Kulttuurikuntouttajat-opetuksen toteutus	13
Teemalliset työpajat ja niihin liittyvät oppimistehtävät	13
Tutustuminen ja soveltava draama	14
Tunteet ja luova muistelutyö	15
Yhteisöllisyys ja musiikki	16
Kommunikaatio ja kirjoittaminen	18
Oppiminen ja tanssi	19
Suvaitsevaisuus ja kirjallisuus	20
Muistaminen ja kuvataide	22
Rahoittaminen ja soveltava draama	23
Kehittämistehtävät	24
Elämänkaarikansio	25
Matildan helmiä	26
Kudontapiiri	26
Kulttuurivuosi ja työssä jaksaminen	27
Laulukansio ja lauluhetket	28
Blogi toimintakeskukselle	29
Monivuotinen luovuus	30
Tukiviittomat käyttöön	30
Taidepolku	31
Metsähuone	32

Karaoketanssit – Juhlaa arjen keskelle	33
Lapset ja vanhukset yhteen	34
Draama- ja kuvataidepiiri	34
Oppimisen ohjaaminen	35
5. Paikallinen osallistuminen ja verkostoituminen koulutuksen tuottamisessa	38
Ohjausryhmän toiminta	39
Paikalliset asiantuntijat opettajina	41
Vaihtuvat opetustilat	42
6. Kulttuurikuntouttajat-hankkeen tavoitteiden toteutuminen	44
Taiteen ja kulttuurin saatavuuden parantuminen ja hyödyntämisen	
lisääntyminen laitos- ja kotihoidossa	44
Oppimistehtävien vaikuttavuus	45
Kehittämistehtävien vaikuttavuus	48
Hoitohenkilökunnan kuntouttavan työotteen kehittyminen taiteen ja	
kulttuurin keinoin	50
Muutokset omissa voimavaroissa ja ammatillisuudessa	51
Muutokset omassa toiminnassa työyhteisön jäsenenä	52
Muuttunut suhde taiteeseen ja kulttuuriin	53
Kulttuurikuntouttajat-koulutus toimintamallina	54
Hoitavan henkilökunnan ohjaaminen ja tukeminen	54
Paikallisyhteisön osallistuminen ja verkostoituminen	56
Toimintamalli – tuote vai hyvä tapa toimia?	56
7. Juurruttaminen - Kulttuurikuntoutuksen jatkuvuus paikkakunnalla	58
Kulttuuri kuntouttaa -verkostotapaamiset	58
Kehittämistehtävien sisältöjen ympärille syntyneet työpajat	59
8. Johtopäätöksiä	61
9. Lähteet	64

1. Johdatus Kulttuurikuntouttajat-hankkeeseen

Taide ja kulttuuri saavat nyky-yhteiskunnassa yhä laaja-alaisempia merkityksiä. Hyvinvointivaltion murroksessa ja kulttuuriteollisuuden taloudellisen arvon kasvaessa on alettu puhua kulttuuriosaamisesta, jonka Wilenius (2004, 59) määrittelee kolmen ulottuvuuden kautta. Kulttuuriosaaminen voidaan nähdä kyknä kehittää kulttuuriseen pääomaan liittyviä tuotteita, palveluja ja toimintamalleja. Toisaalta kulttuuriosaamisella tarkoitetaan myös kulttuurista lukutaitoa, siis kykyä tulkita omasta kulttuuristamme ja muista traditioista lähtöisin olevia merkkejä ja symboleja. Kolmanneksi kulttuuriosaaminen merkitsee kykyä synnyttää sellainen organisaatiokulttuuri, jonka puitteissa luovat ja innovatiiviset ratkaisut voivat nousta esiin.

Sastamalassa 1.3.2012–31.12.13 toteutetussa Kulttuurikuntouttajat-hankkeessa kehitettiin paikallisella tasolla kaikkia kolmea kulttuuriosaamisen ulottuvuutta. Keskeiseksi sisällöksi hankkeessa nousi sosiaali- ja terveysalan työntekijöille tarkoitettu Kulttuurikuntouttajat-täydennyskoulutuksen paikallinen suunnittelu, toteutus, arviointi ja mallintaminen. Tarkoituksena oli yhdessä



suunnitellen ja toteuttaen luoda tietoa ja toimintaa yhdistävä, arjen työtilanteisiin kytkeytyvä ja paikallisiin resursseihin pohjautuva koulutuspaketti, joka olisi myöhemmin muunneltavissa erilaisille kohderyhmille. Kulttuurikuntouttajat-pilottikoulutukseen valittiin erityisesti vanhusten, vammaisten ja pitkäaikaissairaiden kanssa työskenteleviä. Pirkanmaan taidetoimikunta ja Taiteen edistämiskeskuksen Pirkanmaan toimipiste myönsivät Sastamalassa toteutettavalle hankkeelle 11 000 euroa pilottikoulutuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja mallintamiseen.

Hanketta koordinoi Sastamalan kaupungin kulttuuripalvelut, joka teki yhteistyötä Sastamalan Opiston, Sastamalan seudun sosiaali- ja terveyspalveluiden SOTEsin sekä Sastamalan koulutuskuntayhtymän SASKYn kanssa. Tämän raportin ovat yhteistyössä kirjoittaneet Taru Tähti (Sastamalan Kulttuuripalvelut), Heidi Kaartokallio (Sastamalan Opisto) ja Marita Pitkänen (SOTEsi).

Hankkeen aikana syntyi paikallisesta sosiaalisesta ja kulttuurisesta pääomasta ammentava Kulttuurikuntouttajat-toimintamalli, jossa ohjataan ja tuetaan käytännön työtä tekeviä hoitajia/ohjaajia löytämään ja käyttämään omaa luovuuttaan ja taidelähtöisiä menetelmiä sekä kannustetaan paikallisia sosiaali-, terveys- ja kulttuurialan toimijoita verkostoitumaan ja osallistumaan koulutuksen opetukseen ja organisointiin. Sektorit ylittävässä toiminnassa kulttuuri-, sosiaali- ja terveysalan osaajat ovat saaneet kehittää omaa kulttuurista lukutaitoaan, etsiä yhteistä

kieltä ja löytää yhteisiä tavoitteita.

Toimintamallin kehittämisen ohella hankkeella oli muitakin tavoitteita, jotka samalla kertoivat toimintamallin vaikuttavuudesta. Näitä tavoitteita olivat taiteen saatavuuden parantuminen ja hyödyntämisen lisääntyminen paikallisissa sosiaali- ja terveysalan organisaatioissa sekä niissä työskentelevien hoitajien ja ohjaajien kuntouttavan työotteen kehittyminen taiteen ja kulttuurin keinoin. Koulutuksen lähtökohtana oli tarjota opiskelijoille tukea oman ammatillisuuden kehittymiseen ja oman ammatillisen kasvuprosessin reflektointiin. Työpaikoilla kehitettävän taide- ja kulttuuritoiminnan myötä opiskelijoiden työpaikoissa alettiin entistä enemmän kiinnittää huomiota taiteen ja kulttuurin saatavuuden parantamiseen. Opiskelijoiden kyky lukea omassa hoitoyksikössä vallalla olevaa hoito- ja yhteistyökulttuuria lisääntyi, mikä puolestaan avasi mahdollisuuksia etsiä uudelleen omaa roolia työyhteisössä ja vaikuttaa omalta osaltaan idearikkaan ja voimaannuttavan työilmapiirin syntyyn.

Tässä Kulttuurikuntouttajat-hankkeen käytännönläheisessä loppuraportissa käymme läpi hankkeen tavoitteita, toteutusta, tavoitteiden toteutumista sekä kulttuurikuntoutumisen juurruttamista Sastamalassa vuosina 2012–14. Toivomme hankkeessa tehtyjen käytännön ratkaisujen avaamisesta olevan iloa ja hyötyä muille kulttuuri- ja sote-sektorien välisessä maastossa seikkaileville. Kulttuurikuntouttajat-koulutuksesta valmistuneen lähihoitajan arjen kulttuuriosaamista henkivin sanoin: ”Toiminta lähtee ihmisestä, ei pelkästään

yhdestä, vaan kaikista. Täytyy tarjoilla mahdollisuuksia, ei pelkästään viedä tilaisuuksia pois. Kaikki onnistuu, kun vaan on halua ja mielikuvitusta. Kysele, havainnoi, tarkkaile, kuuntele.”

2. Kulttuurikuntouttajat-hankkeen tavoitteet

Annoimme Kulttuurikuntouttajat-hankkeen tavoitteiden muhia rauhassa ennen vakiintumistaan, jotta ne tarkentuisivat osuviksi juuri näille henkilöille juuri tässä kontekstissa. Seuraavat tavoitteet vakiintuivat opiskelijaryhmän löytäessä riittävän pysyvän muotonsa syksyn 2012 aikana.

Taiteen ja kulttuurin saatavuuden parantuminen ja hyödyntämisen lisääntyminen laitos- ja kotihoitossa

Suomen valtion kulttuuripolitiikan tavoitteisiin ja keskeisimpiin toimenpiteisiin vuonna 2013 kuuluu kaikkien väestö- ja kansalaisryhmien kulttuuriosallistumisen edellytysten lisääminen. Kulttuuripoliittisten ratkaisujen tavoitteena on parantaa kulttuuripalveluiden tasa-arvoista saatavuutta, saavutettavuutta ja moninaisuutta ottaen huomioon eri ikä- ja väestöryhmien tarpeet (Talousarvioesitys 2013). Opetusministeriön *Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia – toimenpideohjelmassa vuosille 2010–14* yhtenä painopistealueena hahmotellaan taidetta ja kulttuuria osana nykyistä kokonaisvaltaisempaa sosiaali- ja terveyshuoltoa.

Sosiaali- ja terveydenhuolto on suurten rakenteellisten uudistusten edessä. Sosiaali-

ja terveyshuollon rakenteiden ja myös toimintaympäristöjen kehittämisessä korostetaan kuntoutuksen merkitystä asiakkaan itsenäisen selviytymisen ja osallistumismahdollisuuksien lisäämisessä. Ihanteellisena kuntoutuksen tavoitteena nähdään kuntoutujan tasavertaisen yhteiskunnallisen osallistumisen mahdollistaminen ja tasa-arvon lisääntyminen. Kuntoutuksen kohteena on siten kuntoutujan lisäksi myös koko kuntoutujan toimintaympäristö oman elämämpiiriin fyysisistä puitteista aina laajemmalle yhteiskunnalliseen ilmapiiriin ja asenteisiin. Kuntoutuksen tavoitteena on siten aina osallistumisen esteiden poistaminen ja yhteiskunnallisen asenneilmapiirin muuttuminen suvaitsevampaan suuntaan. (Härkäpää & Järvikoski 2012b, 5-6). Parhaimmillaan taide- ja kulttuuritoiminta tarjoavat mahdollisuuksia asiakkaan kuntoutumisen tukemiselle, hänen nähdä ja kuulla tulleiselle ja voidaan nähdä, että se sellaisenaan on osa asiakasta osallistavaa toimintakulttuuria ja -ympäristöä.

Taiteella ja kulttuurilla tarkoitamme tässä hankkeessa luovaa itseilmaisua ja esteettistä asennoitumista elämään ja ympäristöön (Liikanen 2003, 26). Taide- ja kulttuuritoiminta on yksilöitä, heidän potentiaaliaan ja toimintakykyään huomioivaa toimintaa, joka hyvin usein sosiaali- ja terveyskontekstissa on yhdessä

toteutettua ja myös yhteisöllisiä tarpeita palvelevaa. Taide- ja kulttuuritoiminta on jatkumoa perinteiselle hoitolaitoksissa toteutetulle viriketoiminnalle. Erona kuitenkin on taiteen ja luovan toiminnan hahmottaminen olennaisena osana ihmisen minuutta (Erkkilä & Rissanen 2008, 683). Taide nähdään tällöin ihmiselle synnynnäisenä ja luontaisena toimintana, johon jokaisella on tarve ja oikeus ikään, sukupuoleen, seksuaaliseen suuntautumiseen, kieleen, vammaisuuteen, etniseen, uskonnolliseen ja kulttuuriseen taustaan tai varallisuuteen katsomatta (Kulttuuri – tulevaisuuden voima 2010, 17).

Kulttuurikuntouttajat-koulutuksessa opiskelivat vanhusten, vammaisten ja pitkäaikaissairaiden kanssa toimivat sosiaali- ja terveysalan työntekijät. Tavoitteena oli heidän ymmärryksensä lisääntyminen taiteen ja kulttuurin merkityksestä laitos- ja kotihoidon asiakkaille ja asukkaille. Pyrimme innostamaan hoitohenkilökuntaa käyttämään taiteen ja kulttuurin mahdollisuuksia työssään sekä taiteen ja kulttuurin itseisarvon että sen välineellisen arvon vuoksi. Opiskelijoiden kasvavan taidemyönteisyyden toivoimme lisäävän verkostoitumista laitoksissa vierailevien ulkopuolisten harrastaja- ja ammattitaiteilijoiden kanssa ja siten vaikuttavan myös vierailujen määrän kasvuun.



Sosiaali- ja terveysalan työntekijöiden kuntouttavan työotteen kehittyminen taiteen ja kulttuurin keinoin

Kuntoutus on suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa, jonka avulla tuetaan ihmisten toimintakykyä ja hänen kokonaisvaltaista selviytymistään. Tavoitteena on hyvinvoinnin ja onnellisuuden lisääntyminen. Kuntoutuksen keskiössä on kuntoutuja omine tarpeineen, tavoitteineen ja toimintaympäristöineen. Kuntoutuksella pyritään kuntoutujan valtaistumiseen (empowerment), joka edellyttää kokonaisvaltaista käsitystä siitä, minkälaiset asiat vaikuttavat kuntoutumiseen. (Härkäpää & Järvikoski 2012b, 5-6). Keskeistä on kuntoutujan osallisuuden tukeminen niissä ryhmissä ja yhteisöissä, joihin hän kuuluu ja yleensäkin osallistumisen mahdollistaminen

mahdollisimman normaaliin elämään.

Kuntouttava työote hoitajan työssä tarkoittaa siis kuntoutujan oman toimijuuden mahdollistamista ja maksimoimista kaikissa päivittäisissä toiminnoissa siinä ympäristössä ja yhteisössä, jossa hän elää. Kuntoutuja nähdään aktiivisena toimijana passiivisen hoidon kohteena olemisen sijasta. Toimijuuden mahdollistaminen edellyttää kuntoutujan toiminnan esteiden tiedostamista ja niiden pois raivaamista. Yksilöllisyyden tunnistaminen ja kunnioittaminen on kuntouttavassa työotteessa oleellisen tärkeää ja se tarkoittaa asiakkaan kohtaamista ainutkertaisena ja hänen elämänkulkunsa ja elämäntilanteensa huomioon ottamista kaikissa arkisissa tilanteissa (Heimonen & Voutilainen 2006, 57–68).

Taide ja kulttuuri tarjoavat mahdollisuuksia kuntouttavan työotteen kehittämiseen. Soveltavalle taidetoiminnalle ominainen dialoginen, luova ja osallistava työote voi jo sinällään tuoda syvyyttä ja sujuvuutta arjen kohtaamisiin. Lisäksi taiteiden kirjo tarjoaa monenlaisia menetelmiä käytettäväksi laitosp- ja kotihoidon virikkeellisen arjen tukemisessa. Kulttuuriset lähestymistavat voivat motivoida niin asiakasta kuin hoitajaakin kuntoutumista tukevassa toiminnassa ja auttaa hoitajaa samalla ottamaan vastuuta omasta tavastaan tehdä työtä.

Paikalliseen yhteistyöhön pohjautuvan sosiaali-, terveys- ja kulttuuriajaa yhdistävän toimintamallin luominen

Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia – toimenpideohjelman 2010–14 siteeraten ” maailmalla tehdyt selvitykset ovat osoittaneet todeksi sen, että kulttuuriin sijoitettu euro poikii viisi takaisin”. Kulttuuri ja taide luovat uutta elämää ja hyvinvointia, työpaikkoja ja yrittäjyyttä sekä lisäävät monin tavoin alueiden elinvoimaa. Panostamalla kulttuuriin voidaan säästää myös sosiaali- ja terveydenhuollon alati paisuvissa kustannuksissa.

Kulttuurikuntouttajat-hanke pyrki edustamaan uudenlaista ajattelua toiminnan organisoimisesta aikana, jolloin sekä kulttuuri- että sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuudesta ja kustannustehokkuudesta käydään kiivasta keskustelua. Maassamme tehdään myös voimakkaita rakenteellisia uudistuksia sekä kuntataloudessa että sosiaali- ja terveyspalvelujen organisoinnissa valtakunnallisesti. Kulttuurikuntouttajat-hankkeessa toiminta perustuu paikalliseen yhteistyöhön yli palvelusektorirajojen sekä osallistuvan ja osallistavan ajattelumallin juurruttamiseen mahdollisimman monelle eri toiminnan tasolle.

Työryhmämme näkemyksen mukaan verkostomainen toiminta eri tasoilla voi johtaa parhaaseen yhteistyömalliin, jolla voidaan lisätä henkilökohtaisia kulttuurin hyvinvointivaikutuksia ja samalla puolustaa kulttuurintuotannon oikeutusta yhteiskunnallisesti. Pitkän tähtäimen kiinnostuksen kohteena on myös Kulttuurikuntouttajat-mallin taloudellinen arvo: Voimmeko luoda kulttuuri- ja sote-alan

paikallisilla resursseilla taloudellisesti kannattavan tuotteen?

3. Yleistä Kulttuurikuntouttajat-koulutuksesta

Kulttuurikuntouttajat-täydennyskoulutus oli laajuudeltaan 10 opintopistettä ja kestoltaan 15 kuukautta. Pilottikoulutuksen pedagogiset ratkaisut perustuivat valtaosin yhteisöllisen ja kokemuksellisen oppimisen periaatteisiin (ks. esim. Henry 2004, 158–163) ja oppimisen ohjauksessa korostui mentorointimainen ohjaustapa (Leskelä 2006, 164–187 sekä Ruohotie 2006, 113–119). Kokonaisuuden toteutuksessa hyödynnettiin sulautuvan oppimisen periaatteita (ks. esim. Bonk & Graham 2006, 549–567) yhdistäen lähi- ja verkko-opetusta, erilaisia opetusmenetelmiä ja pedagogisia ratkaisuja. Tavoitteena oli rakentaa monimuotoinen, rikas oppimisympäristö, jonka mahdollistaa mielekkään oppimisprosessin ja tukee oppimista. Kokemuksellisen oppimisen perusajatus siitä, että ihminen oppii kokeilemalla asioita käytännössä ja omia kokemuksiaan refleктоimalla, oli perustana sekä lähipäivien sisältöjen ja opetusmenetelmien valinnassa että useimpien etätehtävien ja kehittämistehtävän tekemisessä.

Koulutuksen lähtökohtana oli tarjota opiskelijoille eväitä ja tukea oman ammatillisuuden kehittymiseen ja sen pohtimiseen. Yhteisöllisen oppimisen periaatteiden mukaisesti keskeistä oli tarjota mahdollisuus omien ideoiden ja kokemusten ja/tai kasvuprosessin reflektointiin yhdessä muiden opiskelijoiden kanssa. Pyrimme aikaansaamaan mahdollisimman paljon

konkreettisia uusia kokeiluja taiteen ja kulttuurin mahdollisuuksien hyödyntämisestä erilaisissa toimintaympäristöissä ja kehittämään niitä yhdessä pohtien ja ideoiden toimiviksi. Yhteisöllisen työskentelyn tuloksena opiskelijat alkoivat oma-aloitteisesti kehittää eri paikoissa kokeiltuja toimintamalleja yhdessä mahdollisimman laajalti erilaisissa toimintaympäristöissä sovellettaviksi toimintamalleiksi.

Koulutus koostui kymmenestä pakollisesta ja kahdesta vapaaehtoisesta lähitapaamisesta, etätehtävistä, työelämälähtöisestä kehittämistehtävästä sekä yhdestä kansalaisopiston tarjonnasta valittavasta vapaavalintaisesta kurssista. Tehtäviä työstettiin yhdessä ja yksityisesti Moodle-verkko-oppimisympäristössä, joka toimi myös opetuksen organisoinnin välineenä. Koulutuksen toteutuksessa oli keskeisessä roolissa kehittämistehtävä. Erityisen paljon panostettiin opiskelijoiden oman luovuuden ja ammatillisen toimijuuden tukemiseen sekä vertaisoppimisen ja vertaistuen mahdollistamiseen. Tämä edellytti voimakasta panostusta myös opiskelijoiden oppimisprosessin ohjaamiseen.

Alkuperäisenä tavoitteenamme oli saada pilottikoulutukseen mukaan 20 hengen ryhmä, jossa puolet opiskelijoista olisi tehnyt työtään sote-alalla ja puolet kulttuurialalla. Yllätykseksemme 29 hakijasta ainoastaan 4 oli kulttuurityöntekijöitä, muut 25 työskentelivät sosiaali- ja terveysalalla. Syyskuun alussa valitsimme opiskelijoista 20-henkisen ryhmän, jossa kulttuuria edusti 4 ja sote-alaa 16 henkilöä. Kaikki valitut henkilöt eivät kuitenkaan ottaneet koulutuspaikkaa

vastaan. Lopulta ainoastaan yksi kulttuurialan toimija jäi ryhmään, ja hänelläkin oli sosiaalialan tutkinto. Näin Kulttuurikuntouttajista tuli sosiaali- ja terveysalan täydennyskoulutusta.

Pilotissa painopiste oli vanhusten, vammaisten ja pitkäaikaissairaiden kanssa työskentelevissä, mutta monipuolisuuden vuoksi otimme mukaan myös muiden kohderyhmien kanssa toimivia. Koulutuksen alkaessa opiskelijoista 11 työskenteli ensisijaisesti vanhusten ja 6 vammaisten parissa. Opiskelijoista 3 laitettiin kategoriaan muut: he toimivat työvoimakoulutuksessa, perheneuvolassa ja lasten sosiaalityössä. Tästä 20 opiskelijan ryhmästä 14 opiskelijaa työskenteli Sastamalan kunnallisella sosiaali- ja terveyspalveluiden tuottajalla SOTESilla. Muulla työnantajalla Sastamalassa toimineita oli kaksi, joista toinen teki työtään yksityisessä hoitokodissa ja toinen työvoiman palvelukeskuksessa. Muualla kuin Sastamalassa työtään koulutuksen alkaessa teki neljä opiskelijaa (Helsinki, Kokemäki, Lavia ja Ylöjärvi). Hankkeen päättyessä Kulttuurikuntouttajat-koulutuksesta valmistui 14 opiskelijaa.

Kulttuurikuntouttajat-koulutuksen opettajat olivat yhtä lukuun ottamatta paikallisia oman alansa asiantuntijoita ja vaihtuivat joka lähipäivä. Paikallisten kouluttajien rinnalle Kulttuurikuntouttajiin tahdottiin mukaan yksi vieraileva asiantuntija. Ulkopuolisen asiantuntemuksen ensisijaisena tarkoituksena oli tuoda opiskelijoiden ja paikallisten kouluttajien saataville sellaista asiantuntemusta, joka paikkakunnalta vielä puuttuu. Päädyimme valitsemaan pilottikoulutuksen vierailevaksi

asiantuntijaksi luovan muistelutyön kouluttajan YTT Leonie Hohenthal-Antinin (katso lisätietoja Hohenthal-Antinista www.leoniehohenthal.com). Pääsääntöisesti toinen lähipäivien kouluttajista tuli sosiaali- ja terveysalalta ja toinen työskenteli taiteen ja kulttuurin parissa, tosin joukossa oli toimijoita, jotka jatkuvasti sukkuloivat noiden kahden kentän välimaastossa. Kouluttajat suunnittelivat lähipäivän opetuksen yhteistyössä toistensa ja oppimisprosessin ohjaajien kanssa.

Lähitapaamiset järjestettiin seuraavan aikataulun mukaisesti:

13.9.12 Tutustuminen ja soveltava draama (klo 12–16)

20.9.2012 Opetusta ja ohjausta Moodlen käyttöön (klo 18.30–20.30, vapaaehtoinen)

25.10.12 Tunteet ja luova muistelutyö (klo 9-16)

22.11.12 Yhteisöllisyys ja musiikki (klo 12–16)

13.12.12 Kommunikaatio ja saduttaminen (klo 9-16)

24.1.13 Oppiminen ja tanssi (klo 12–16)

21.2.13 Suvaitsevaisuus ja kirjallisuus (klo 12–16)

21.3.13 Muistaminen ja kuvataide (klo 9-16)

25.4.13 Rahoittaminen ja soveltava draama (klo 10.30–16)

16.5.13 Kehittämistehtäväsuunnitelmien esittelemine (klo 9-16)

10./12.9.13 Pienryhmätapaaminen

kehittämistehtävien parissa (klo 9-12, vapaaehtoinen)

14.11.13 Kehittämistehtävien toteutumisen esittelemine (klo 9-16)

Koulutuksessa käytiin läpi syyskuusta 2012 huhtikuuhun 2013 seitsemän taiteen lajia ja lisäksi erilaisia teemoja, jotka liittyvät taiteen lajien soveltamiseen kuntoutuksessa. Teemat ja työpajat olivat kestoaltaan vain 2 oppituntia, joten painotus oli enemmin maistiaisten ja kipinä tarjoamisessa kuin varsinaisen taidon kehittämisessä. Lähipäiviin pyrittiin jättämään aina aikaa opiskelijoiden kokemusten jakamiseen liittyen edellisen lähipäivän teemoihin, työpajoihin ja niiden soveltamiseen omilla työpaikoilla.

Jokaisella opiskelijalla oli mahdollisuus osallistua yhdelle Sastamalan Opiston järjestämälle kurssille lukuvuonna 2012–13 ilman lisämaksua. Opiskelija sai vapaasti valita itseään kiinnostavan kurssin, jonka hän koki tukevan oppimisprosessiaan. Yhteensä kahdeksan opiskelijaa otti vapaavalintaisen kurssin. Kurssin aikana käytyjen keskustelujen perusteella koimme, että vain muutama innostui ottamaan ihan uuden kurssin, valtaosa kävi kurssilla, jolla kävisi muutenkin, mutta sai sen tätä kautta vuoden ajan ilmaiseksi. Useat mainitsivat ajan puutteen tai kolmivuorotyön syyksi siihen, että jättivät vapaavalintaisen kurssin pois.

Kun 8/20 opiskelijaa osallistui vapaavalintaiselle kurssille, kurssin mukana olo koulutuksessa näyttäytyi mielekkäänä, muttei välttämättömänä osana koulutusta. Toisaalta ideana se, että jokaista opiskelijaa tuetaan yhteisten opintojen rinnalla siinä, missä itse tahtoo kehittyä tai mistä itse saa

eniten voimia, on hyvä. Kiinnostavaa oli myös, että opiskelijat kävivät keskenään samoilla kursseilla, jolloin vapaavalintaiset kurssit saattavat lisätä opiskelijoiden välille syntyvää yhteistoimintaa. Kaiken kaikkiaan kansalaisopiston kurssi jäi melko pieneksi ja huomaamattomaksi osaksi koulutusta. Se ei juurikaan noussut esiin lähipäivien aikana opiskelijoiden omissa keskusteluissa eikä myöskään heidän koulutuksesta antamissaan palautteissa.

Kaikki lähipäivät järjestettiin fyysisesti eri paikoissa, joita olivat Sastamalan kaupungin alueella sijaitsevat sosiaali-, terveys-, kulttuuri- ja koulutuspalveluja tuottavien tahojen toimintatilat: Hopun palvelukeskus, Sastamalan pääkirjasto, Sastamalan seurakuntatalo, Suomalaisen kirjan museo Pukstaavi, Kulttuuritalo Jaatsi, Sastamalakoti, Karkun kotitalous- ja sosiaalialan oppilaitos, Sastamalan toimintakeskus, Vexve Areena, Kannarin huoneteatteri ja Sastamalan Opisto. Lähipäiviin varattiin aikaa koulutuspaikkoihin tutustumiseen paikallisen oppaan johdolla. Hyvänä esimerkkinä tästä on lokakuinen lähipäivä, jonka kahvitauolla Kulttuuripalvelut tarjosi ravintoa niin ruumille kuin sielulle: kahvin ja pullan kyytipoikana Arja Valtonen esitteli Jaatsin historiaa talon entisen emännän Matilda Gallénin roolissa. Oppimisympäristön hajauttamisella eri toimintaympäristöihin lisättiin opiskelijoiden paikallistuntemusta ja se nähtiin merkittäväksi tavaksi paikallisen verkostoitumisen edistämiseksi. Koulutuspaikkojen vaihtuminen sai hyvää palautetta niin opiskelijoilta kuin opettajiltakin.

Kulttuurikuntouttajissa huomion painopiste

oli sosiaali- ja terveysalan työntekijöiden potentiaalisen osaamisen käyttöön saamisessa sekä heidän verkostoitumisensa tukemisessa ja aktivoimisessa. Opiskelijoiden antamassa palautteessa nousi vahvasti esiin, että he kokivat antoisaksi toistensa tapaamisen lähipäivien aikana. Ryhmästä saatiin voimaa ja vertaistukea omaan työhön ja työssä jaksamiseen. Tapaamisissa oli antoisaa kohdata muita samanlaisissa tilanteissa ja olosuhteissa työtä tekeviä:

”Välillä töissä vähemmistössä, kun kulttuuri aiheena, joten on ollut todella voimaannuttavaa vaihtaa ajatuksia samanhenkisten ihmisten kanssa.” Opiskelijat kehuivat ryhmäänsä myös hyväksi innostumaan muiden tekemisistä, ja samanlaista palautetta antoivat koulutuksessa vierailleet opettajat: *”Positiivinen, innokas, kyselevä, keskusteleva, kommentoiva ja aidosti asiasta kiinnostuneena kuunteleva ryhmä.”*

Opiskelijat vaihtoivat koulutuksessa ideoitaan ja innostuivat toistensa kokeiluista. Spontaaneja yhteistyöehdotuksia sekä keskustelun tasolla liikkuneita suunnitelmia ja sopimuksia yhteisistä tapahtumista virisi opiskelijoiden kesken. Vielä hankkeen aikana ei yhtään yhteistyöprojektia kuitenkaan ehtinyt käynnistyä.

Kulttuurikuntouttajatäydennyskoulutuskokonaisuuden hinnaksi muotoutui pilotoinnin ajaksi 85 euroa. Tavoitteena oli, että koulutuksen hinta ei muodostuisi esteeksi kenenkään koulutukseen osallistumiselle. Työnantajien toivottiin maksavan työntekijöiden osallistumisen, ja näin kävikin 19/20 opiskelijan kohdalla.

4. Kulttuurikuntouttajat-opetuksen toteutus



Kulttuurikuntouttajat-koulutuksen rungon muodostivat teemalliset työpajat sekä opiskelijan omalla työpaikallaan toteuttama kehittämistehtävä. Olennaiseen rooliin nousi myös oppimisen ohjaus.

Teemalliset työpajat ja niihin liittyvät oppimistehtävät

Lähitapaamisissa yhdistettiin tiedollista ja toiminnallista oppimista vaihtuvien teemojen puitteissa. Teemaa käsiteltiin joka kerta käytännöllistä tietoa antavalla luennolla sekä jonkin taiteen lajin työpajassa. Useimmilla kerroilla luento tarjoiltiin aluksi antamaan pohjatietoa, jonka jälkeen siirryttiin käsittelemään samaa asiaa taiteen kautta toiminnallisesti. Koulutuksen lähitapaamisiin liittyvät etätehtävät olivat tehtäviä, joiden suunnittelusta ja arvioinnista vastasivat kunkin kerran opettajat. Tyypillisesti ne olivat päivän teemaan ja/tai työpajaan liittyviä, omalla työpaikalla sovellettavia tehtäviä tai ne liittyivät lähitapaamisen annin reflektointiin ja oman ammatillisuuden arviointiin.

Kiitosta sekä opiskelijoilta että opettajilta sai *"teorian ja soveltamisen duetto"* sekä pajojen

jättäminen loppupäivään. Koulutuksen väljyyttä, vaihtelevuutta ja avoimuutta kiiteltiin kehuen opetusta mielenkiintoiseksi ja käytännönläheiseksi: *"ei liian koulumaista/kaavamasta"*. Useampi opiskelija mainitsi pitäneensä vaihtuvista luennoitsijoista (*"mainioita, innostuneita, innostavia"*) ja juuri siitä, että he ovat vaihtuneet. Näin koulutukseen saatiin rikkaammin uudenlaisia menetelmiä ja näkökulmia. Opiskelijat kokivat lähitapaamiset erityisen antoisiksi myös siksi, että ne mahdollistivat samanhenkisten ihmisten tapaamisen ja vuorovaikutuksen, jolla oli suuri merkitys omien tehtävien tekemisessä, motivoitumisessa ja innostuksen säilymisessä.

Lähipäivien pituus sai sen sijaan osakseen kritiikkiä. Pilottikierroksella koulutuksen 10 lähipäivästä viisi oli kokonaisia päiviä ja viisi iltapäiviä. Monet opiskelijat toivoivat kaikkien lähipäivien olevan jatkossa kokonaisia päiviä, sillä päivien koettiin monesti jääneen kesken. Opiskelijoiden mielestä kokonaiset päivät ovat helpommin järjestettävissä työpaikalla. Sekä opiskelijoiden että muutaman opettajan palautteissa nousi esille, osittain päivien lyhyyteen liittynyt, lähipäiviä vaivannut kiire. Lähipäivissä tuntui *"olevan liikaa asiaa samassa paketissa"*, jolloin käsitellyt asiat jäivät kesken eikä keskittymiskyky enää riittänyt.

Seuraavaksi avaamme teemallisia työpajoja ja niihin liittyviä oppimistehtäviä toteutumisjärjestyksessä syyskuusta 2012 huhtikuuhun 2013.

Tutustuminen ja soveltava draama

Koulutuksen ensimmäinen lähipäivä syyskuussa oli iltapäivänmittainen. Teemoina olivat tutustuminen ja osallistava draama. Draamaharjoitukset tutustuttivat uusia opiskelijoita, paikalla olleita oppimisen ohjaajia sekä ohjausryhmäläisiä luonnollisestuntuisesti toisiinsa. Orientaatio koulutukseen Koulutus aloitettiin Kulttuurikuntouttajat – työryhmän ja -koulutuskokonaisuuden esittelyllä. Päivän aluksi paikalle päässeet yhteistyökumppanit esittäytyivät. Sen jälkeen opintoprosessin ohjaajat kävivät läpi koulutuksen sisältöjä ja vastailivat opiskelijoiden kysymyksiin.

Tauon jälkeen iltapäivä jatkui kahden draamapedagogin ohjaamalla osallistavan draaman työpajalla. Työpajan harjoitusten tavoitteena oli auttaa ryhmäläisiä tutustumaan toisiinsa, synnyttää luottamusta opiskelijoiden ja ohjaajien välille sekä antaa opiskelijoille helppoja harjoitteita käytettäväksi omassa työyhteisössään. Erityisesti ensimmäisellä kerralla tuntui tärkeältä aloittaa pienillä ryhmässä tehtävillä harjoituksilla, joissa kukaan ei joudu varsinaisesti esiintymään (Mäkisalo-Ropponen 2008, 94). Työpaja koostui mm. seuraavista harjoitteista:

Vieressäni on tyhjä paikka

Järjestetään tuolit piiriin, yksi tuoli enemmän kuin osallistujia. Se, kenen vasemmalla tai oikealla puolella tyhjä paikka on, aloittaa sanomalla: ”Vieressäni on tyhjä paikka ja haluaisin siihen hänet, joka...(ulkoista kuvailua, tietoja, ajatuksia, nimi tms. toisesta piiriläisestä).” Itsensä tunnistava piiriläinen siirtyy tyhjälle paikalle. Samalla hän voi

kertoa nimensä piiriläisille. Vuoro siirtyy seuraavalle, jonka vasemmalle tai oikealle puolelle tyhjä paikka on nyt siirtynyt. Leikkiä jatketaan niin kauan, että jokainen on saanut vaihtaa paikkaa.

Jaettu muisto ja patsas

Tilanteen ja ryhmän mukaan soveltaen osallistujat kertovat ensin teemaan, päivään tai aiheeseen liittyvän muiston, joko pareittain, pienryhmissä tai koko ryhmälle. Tämän jälkeen osallistujat tuottavat patsaan muistostaan, joko pareittain, pienryhmissä tai koko ryhmänä. Patsaat voidaan käynnistää liikkumaan ja äänteleämään ja pysäyttää lopuksi.

Janoja

Määritetään tilaan jana (tai esim. vuodepotilaiden kohdalla käsi ylös - alas tai pää vasemmalle – oikealle). Janan päät ovat kaksi äärivaihtoehtoa ja jana niiden välillä kaikki vivahteet siltä väliltä. Ohjaajat luovat yhdessä osallistujien kanssa kysymyksiä ja vaihtoehtoja, ensimmäiseksi tehdään jokin helppo kysymys, jolla harjoitellaan harjoituksen ideaa. Vastaus kysymykseen ilmaistaan seisomalla siinä kohden janaa, minkä itse kokee oikeaksi (vuodepotilailla esim. liikkuttamalla käsi tai pää tiettyyn kohtaan kuviteltua janaa). Janan tarkoitus on tuottaa ja kertoa mielipiteitä ja ajatuksia non-verbaalisti, ja samalla reflektoida, kuinka toisten mielipiteet vaikuttavat omaan mielipiteeseen.

Tämän kerran oppimistehtävässä opiskelijoita pyydettiin tekemään jokin draamatyöpajan harjoitteista yhdessä valitsemansa ryhmän (perhe/ystävät/työyhteisö/asiakkaat) kanssa ja jakamaan kokemuksensa Moodlessa

toisten opiskelijoiden kanssa.

Tunteet ja luova muistelutyö



Toisen lähipäivän teemana olivat Tunteet ja luova muistelutyö. Vieraileva asiantuntija luovan muistelutyön kouluttaja Leonie Hohenthal-Antin luennoi aamupäivällä aiheesta Eletyn elämän näyttämöt – kipua ja iloa. Hohenthal-Antin käsitteli luennollaan luovaa muistelutyötä menetelmänä, joka käyttää muistelua virittäviä toimintamuotoja systemaattisella tavalla. Muistia voidaan herätellä toiminnallisilla ja luovilla virikkeillä kuten musiikilla, tanssilla, maalaamisella, draamalla jne. Lisäksi erilaisia kuvia, esineitä, materiaaleja, ääniä, makuja ja tuoksuja voidaan käyttää apuna muistelussa. Muistelun yhteyttä taiteisiin alkoi aktiivisesti kehittää Pam Schweitzer 1980-luvulla. Muistelutyön luovien menetelmien keskus avattiin Lontooseen 1987. Talo tarjosi mm. elävää historian opetusta sekä muisto- ja teemarasioiden rakentamista.

Samalla ajatuksella perustettiin Kotkaan vuonna 2005 Muistojen talo, jonka taiteellisena johtajana Hohenthal-Antin toimii. Muistojen talo kuuluu eurooppalaiseen muistelutyöverkostoon ja on ollut mukana mm. hankkeessa, jossa eurooppalaiset rakensivat muistorasioita

toisen maailmansodan päättymisen 60-vuotisjuhlan kunniaksi. Muistorasioilla tarkoitetaan teksteistä, kuvista, esineistä ja erilaisista dokumenteista koostuvaa, rasiaan rakennettua kolmiulotteista kollaasityötä. Muistorasia on samalla yksilön elämänhistorian, -tyylin tai -vaiheen visuaalinen luova teos. Muistorasiassa pääsee esille yksilön visuaalinen muistomaailma, jossa henkilökohtainen kokemus tulee näkyväksi ja ylittää ns. virallisen historiatiedon. Muistorasioita voi koota monista lähtökohdista. Yksi yleisesti käytetty on elämän huippu- ja kohokohdat. Ne ovat vahvimpia muistoja, jotka kantavat ja joihin on hyvä palata elämän koetellessa.

Toinen Leonie Hohenthal-Antinin paljon käyttämä luovan muistelun muoto on draamaimprovisaatio. Improvisaatioissa kootaan ihmisiä yhteen jakamaan muistoja ja rakentamaan tuttuja tilanteita, joihin muistisairas voi menestyksekkäästi osallistua. Improvisaatio tarjoaa mahdollisuuden elää elämän onnellisimpia hetkiä uudelleen, Muistojen talolla on näytelty mm. häitä. Olennaista on pitää huomio positiivisissa muistoissa ja tarjota mahdollisuus itseilmaisuuun ja nuoruuden vitaalisuuden uudelleen kokemiseen. Luova toiminta synnyttää tekijässään flowta iästä riippumatta. Luova muistelutyö tarjoaa Hohenthal-Antinin mukaan elämälle merkityksiä, auttaa unohtamaan jokapäiväiset huolet ja parhaimmillaan jopa sairauden.

Iltaapäivällä Hohenthal-Antinin työpajassa opiskelijat pääsivät tutustumaan käytännössä niin draamallisiin harjoitteisiin kuin muistorasian rakentamiseenkin. Seuraavassa

esiteltävät, luennolla ja työpajassa tehdyt, harjoitteet on muokattu Hohenthal-Antinin kirjasta *Muistot näkyviksi – Muistelutyön menetelmiä ja merkityksiä* (2009).

Virittäytyminen muistojen maailmaan

- Kuunnellaan silmät kiinni musiikkia ja siirrytään mielessä lapsuuden pihamaisemiin. Jaetaan kokemus parin kanssa. Lattialla tai pöydällä on esillä vanhoja postikortteja. Jokainen valitsee kortin, joka tuo mieleen jonkin lapsuuteen liittyvän tapahtuman. Muistot jaetaan parin kanssa. Seuraavaksi jokainen valitsee kortin, joka tuo mieleen jonkin nuoruuteen liittyvän tapahtuman. Muistot jaetaan parin kanssa. Lopuksi voidaan vielä siirtyä aikuisuuteen: valitaan aikuisiän muistoon liittyvä postikortti ja jaetaan muisto parin kanssa. Mennään seuraavaksi pienryhmiin. Ryhmissä kaikkien kortit laitetaan esille ja luodaan korttien pohjalta tarina, joka voi perustua joko mielikuvitukseen tai ryhmäläisten muistoihin. Kaikki osallistuvat tarinan luomiseen. Lopuksi ryhmät jakavat tarinansa toisten ryhmien kanssa.

Rakennetaan teemarasia

Muodostetaan pienryhmiä. Tehtävänä on yhdessä valita jokin yhteinen teema. Teema voi olla lähes mikä vain, mahdollisimman monelle tuttu ja ennen kaikkea positiivisia tunteita herättävä.

Laitetaan esille postikorttien lisäksi kankaita ja pieniä esineitä. Jokainen ryhmä tarvitsee esim. pahvilaatikon, johon rakentaa teemarasian.

Teeman löydyttyä rakentaminen voi alkaa. Kaikki esillä oleva materiaali on ryhmien käytössä. Seiniä voi päällystää kuvilla ja kankailla. Esineitä sommittelemalla aihe kirkastuu.

Ryhmä miettii rasialle nimen. Jokainen ryhmä esittelee rasiansa muille, ja jokainen voi kertoa omasta osuudestaan. Jakamiselle tulee varata riittävästi aikaa, jotta jokainen voi kertoa tuntemuksistaan.

Oppimistehtäväksi opiskelijat saivat haastatella jotakuta (asiakas, isovanhempi) jouluun liittyvistä muistoista (leikit, ruuat, lahjat jne.) ja miettiä, kuinka muistojen pohjalta voisi luoda asiakkailleen toiminnallisen tuokion. Harjoituksen toteutuksesta kerrottiin Moodlessa kirjallisesti tai valokuvalla.

Yhteisöllisyys ja musiikki



Marraskuussa Kulttuurikuntouttajat tapasivat yhteisöllisyyden ja musiikin merkeissä. Yhdessä musisoimalla ihmiset ovat kautta aikojen etsineet yhteistä ääntä ja säveltä, luoneet ryhmää koossa pitäviä rituaaleja sekä pönkittäneet yhteishenkeä tuleviin

taisteluihin valmistauduttaessa. Toisaalta yhdessä musisoiminen voi tuoda pintaan mm. koulun laulukoeperitradition kautta (Numminen 2005, 56) syntyneitä kulttuurisia käsityksiä musiikillisesta osaamisesta. Luottamuksellisessa yhteisössä musisoidessa nämä molemmat puolet voivat nousta esiin ja keskustelun aiheeksi.

Päivän aloittaneella Terveyttä ja pitkää ikää yhteisöllisyydestä -luennolla psykoterapeutti-työnohjaaja kävi ensin läpi yhteisöä ja yhteisöllisyyttä käsitteinä. Yhteisöllä tarkoitetaan ihmisten välisten suhteiden kokonaisuutta eli sosiaalista järjestelmää sekä pysyvää tai pitkäkestoista kuulumista johonkin ihmissuhdeverkostoon (perhe-, sukulais-, ystävyys, työ-, harrastus- ja uskonnollinen yhteisö). Nämä ryhmät voivat muodostua yksilöitä yhdistävän ominaisuuden, samojen mielenkiinnon kohteiden, yhteisten tavoitteiden tai muiden vastaavien asioiden perusteella.

Seuraavaksi tutustuimme Kuuban terveydenhuoltomalliin Pirjo Lindforsin (2007) artikkeliin nojautuen. Kuubassa tavoitteeksi on asetettu tuottaa maksimaalista terveyttä minimihinnalla. Tärkeiksi osatekijöiksi koettiin tällöin mm. tervehtiminen osoituksena yhteisöön kuulumisesta, koskettaminen, hellittely ja hierominen, avuliaisuus, päivittäiset kiitokset ja kehu sekä arvostuksen ja kunnioituksen saaminen ja antaminen. Tärkeinä terveyden kannalta pidetään myös huumoria, erotiikkaa sekä puhumista: yhteisössä jaetaan tietoa ja hoidetaan ongelmat keskustelemalla. Lopuksi opiskelijat pohtivat, mihin ryhmiin he ovat elämänsä aikana kuuluneet, kuinka ryhmät ovat muuttuneet ja miten ne ovat elämään

vaikuttaneet.

Yhteisöllisyysluennolta opiskelijat saivat tehtäväksi joko kirjoittaa ihmissuhteiden ja työhistorian merkityksestä omassa elämässä tai vaihtoehtoisesti piirtää ystävyyspuu: *”Voit miettiä ihmissuhteita kuvitellun ystävyyspuun avulla. Kirjota juureen ja runkoon sinulle merkityksellisten ihmisten nimet, ne jotka ovat sinua auttaneet ja tukeneet elämässä ja joilta olet saanut voimia. Laita lähelle runkoa ne, joilla on suuri merkitys ja latvoihin ne, joilla on vähäisempi merkitys.”*

Työpajassa tutkimme yhteisöllisyyttä musiikin keinoin sekä lasten että ikääntyneiden kanssa työtään tekevän muskariohjaajan johdolla. Harjoituksissa painotettiin leikillisyyttä ja kuuntelemista osana yhteisöllisyyden rakentumista. Tuokion harjoituksista seuraavassa kaksi esimerkkiä:

Silmät kiinni -improvisaatio

Kaikki istuvat piirissä. Keskelle asetetaan kasa soittimia, joista jokainen hakee itselleen yhden tai halutessaan useammankin. Joukosta valitaan yksi, joka nousee ympyrän ulkopuolelle muiden selän taakse. Tämän henkilön tehtävänä on soittaa muita: Muiden takana kiertäessä hän koskettaa valitsemiaan henkilöitä ja nämä alkavat soittaa. Henkilö voi lopettaa soittamisen koskettamalla samaa henkilöä uudelleen. Kappale loppuu, kun jokainen henkilö on sammutettu. Sama harjoitus tehtiin ilman soittimiakin, omalla äänellä ja kehosoittimilla.

Rytmirinkula

Kaikki asettuvat piiriin ja ottavat kiinni suuresta, värikkästä jumppakuminauhasta: rytmirinkulasta. Rinkulan kanssa voidaan

ryhmässä harjoittaa perusrytmiä, joka vaatii toimiakseen kaikkia koordinaatiokyvyn osa-alueita (Utriainen 2013, 14). Rinkulaa voidaan nostaa ja laskea istuen ja kiertää ympyrässä liikuttamalla oikealla kädellä rinkula vasemman vierelle. Rytmirinkulan kanssa voidaan myös liikkua erilaisin tavoin, kunhan pysytään piirimuodostelmassa. Vain rinkulan ja ryhmän koko luovat rajat yhteiselle ideoinnille.

Kommunikaatio ja kirjoittaminen



Vuoden 2012 viimeisessä lähipäivässä vietettiin iltapäivä kommunikaation ja sanataiteiden parissa. Kirjoittaminen toimii väylänä itsen kuuntelemiseen ja omaan luovuuteen tutustumiseen (mm. Cameron 2008). Saduttaminen – tai laajemmin tarinattaminen – on yleisimmin lasten kanssa käytetty menetelmä, joka on osoittautunut toimivaksi kaikenikäisten, verbaaliin ilmaisuun kykenevien henkilöiden kanssa (Hohenthal-Antin 2009, 88).

Karkun kotitalous- ja sosiaalialan oppilaitoksen opettaja aloitti iltapäivän luennolla ”Kommunikaatio ja vuorovaikutus vanhus- ja vammaistyössä”. Opiskelijat olivat saaneet ennakkotehtäväksi pohtia omia

vuorovaikutustaitojaan työpaikalla sekä lukea Vanhuksen kohtaamiseen liittyviä eettisiä kysymyksiä -artikkelin Sairaanhoidaja-lehdestä (2009/9), ja näistä keskusteltiin luennon lomassa.

Kävimme läpi vuorovaikutusta yhteistoiminnallisena prosessina, jossa puhuja ja kuuntelija vaikuttavat toisiinsa. Tärkeää on, että molemmat osapuolet käyttävät yhteistä kieltä, tai sellaista keinoa, jota molemmat osaavat sekä käyttää että ymmärtää. Näin ollen osapuolet ymmärtävät käymänsä keskustelun mahdollisimman samalla tavalla sekä saavuttavat yhteisymmärryksen myös tunteen tasolla. Vuorovaikutustilanne on vain hetken asia. Aikaa ei kulu toimivaan ja onnistuneeseen vuorovaikutukseen yhtään enemmän kuin epäonnistuneeseen. Hoitotyöntekijän tehtävänä on päättää, tekeekö hän vuorovaikutteista työtä vai suorittaako erilaisia työ- ja toimenpidetehtäviä. ”Suurin osa valinnoista tapahtuu omien korvien välissä.”

Mitkä asiat sitten voivat olla esteinä onnistuneelle kommunikaatio tai vuorovaikutustilanteelle? Sellaisia ovat ainakin kiire, ennakkoluulot ja – käsitykset, loukatuksi tulemisen tunne, avuttomuuden tunne, asiakkaiden turha siirteleminen yksiköstä toiseen, asiakkaan tunteiden ja osaamisen vähättely sekä verukkeet ja loukkaava huumori. Lopuksi saimme vielä tutustua I-HO-SI-ajattelumalliin, jossa: Ihmisenä voit kokea ja ymmärtää monia asioita siksi, että ne ovat meille tyypillisiä, tavallisia ja ihmisyyteen kuuluvia; HOitajana tai hoitoa kohtaavana kannat mukanasi monia rooleja, malleja ja erilaista tieto- sekä

taitoperustaa; Sinä yksilönä koet tilanteet ja olet niissä osallinen omien toimintatapojesi ja elämäkulkusi mukaisena.

Työpaja koostui omasta kirjoittamisesta sekä toisen kertoman tarinan muistiin kirjoittamisesta. Aluksi ilmaisuaineiden suunnittelijaopettaja ohjasi opiskelijoita työpajassa vapaaseen assosiaatiokirjoittamiseen:

”Virittele kirjoittamalla 3-10 minuuttia keskeyttämättä aloittaen Minä olen.. / Minä tunnen.. Anna käden kirjoittaa vapaana, ilman tietoista ohjausta, kontrollia tai tavoitetta. Jatka kirjoittamista säädetty aika, Jos kirjoittaminen ei etene, niin kirjoita, ettei etene. Pääasia on, että kirjoitat koko annetun ajan. Juo lasi vettä. Alleviivaa kirjoittamistasi katkelmista kaksi plus kaksi ydinlausetta tai -fraasia. Kirjoita niiden tiivistelmä: aforismi, iskulause tai käyttöohje. Juo lasi vettä. Katso ulos. Kirjoita vapaasti assosioiden: Näen .. / Kuulen... / Kehossani tuntuu.. / Ulkomaailma ajattelee minusta.. Kirjoita pieni rakkauskirje itsellesi edellisen pohjalta. Piirrä ei-kirjoituskädelläsi (yleensä vasen) kuva itsestäsi jossain hyvässä tilanteessa kauan sitten. Juo lasi vettä. Katso kuvaa kuin näkisit sen ensimmäistä kertaa, ja kirjaa siitä muutama huomio. Kirjoita päiväkirjamerkintä jostain muutaman viime vuoden aikana elämässäsi tapahtuneesta asiasta. Päätä merkintä kysymykseen. Kirjoita teksti kaiken tämän pohjalta. Lue se, muokkaa. Pyydä palautetta, lue ja muokkaa, tai jätä odottamaan seuraavaa kirjoitusrupeamaa.”

Oman kirjoittamisen jälkeen opiskelijat valmistautuivat

kuuntelemaan toisiaan saduttamisen – tai tarinattamisen - kautta.

”Tarinattaja pyytää tarinan kertojaa kertomaan tarinan. Hän kirjoittaa sen muistiin sana sanalta juuri niin kuin se kerrotaan. Kun se on valmis, tarinattaja lukee sen ääneen, ja tarinan kertoja voi muuttaa sitä, jos haluaa. Tarinan kertojan (etu)nimi ja päiväys kirjataan mukaan. Tarina voi jäädä kertojansa omaksi, tai se voidaan liittää johonkin kokonaisuuteen, kuinka sovitaan. Tarinattaa voi perheessä, työpaikalla, junamatkan, tuttujen kesken, vieraiden kanssa, juhlissa, arkena..”

Oppiminen ja tanssi

Tammikuun lähipäivässä musiikkiopiston rehtori sekä Saskyn koulutusohjaaja, joka on koulutukseltaan mm. tanssi- ja draamaterapeutti, yhdistivät osaamisensa toiminnallisen oppimisen kautta. Toiminnallisella oppimisella tarkoitetaan oppijan osallistumisen ja aktiivisuuden, erityisesti konkreettisen tekemisen korostamista oppimisprosessissa. Toiminnallisen oppimisen muotona tanssi perustuu kinesteettiseen oppimiseen ja ajatukseen siitä, että tapamme ja mahdollisuutemme hahmottaa maailmaa ovat sidoksissa kehollisuuteemme. Ajattelumme rakentuu sille, miten kehomme vastaanottaa, kuljettaa ja tuottaa tietoa, miten aivot ja hermosto osallistuvat sen kuljettamiseen ja tulkintaan sekä miten konkreettisesti toimimme fyysisessä, sosiaalisessa ja ideaalisessa maailmassa (Anttila 2009, 84–92). Tässä lähipäivässä pääpaino oli omasta itsestä oppimisessa tanssin ja liikkeen avulla.

Aluksi luennoitsija avasi erilaisia oppimiskäsityksiä ja oppimistyyliä ja pohdittiin yhdessä oppimisen kontekstuaalisuutta sekä sitä, miten eri aistien välittämää informaatiota voidaan hyödyntää oppimisprosessin tehostamisessa. Lähipäivää edelsi ennakotehtävä, jossa virittäydettiin Elli Rantasen pro gradun ja Merja Koparen opinnäytetyön innoittamana pohtimaan sitä, millainen oppija olen ja mikä on minulle ominainen tyyli oppia asioita. Aihetta sovellettiin haastamalla opiskelijat miettimään, miten voisi helpoiten oppia vaikkapa uuden laulun. Tehtävät käytiin läpi luennolla ja niistä virisi jonkin verran keskustelua.

Luovan tanssin ja liikkeen kautta toiminnalliseen oppimiseen – työpajaan ohjeistettiin ennakkoon: Varustaudu asuun, jolla on mukava liikkua ja rentoutua, paljaat jalat tai luistamattomat sukat jalkaan. Tanssi on luonteeltaan luovaa liikkumista ja rentoutumista, jossa korostuu vuorovaikutuksellisuus, aistiminen, itsen ja ryhmän kehollinen kuunteleminen ja luovuus. Keho, aistit, hengitys ja kontakti yhdessä ajan, tilan ja energian kanssa ovat elementtejä, joita päivän aikana kokeillaan ja tutkitaan. Opitaan toiminnallisesti asioita kehosta ja keholla, käyttämällä enemmän sanatonta kommunikaatiota kuin sanallista. Työpajassa käytiin läpi mm. liikepeilausta lämmittelyharjoituksena.

Liikepeilaus

Kaikki seisovat ympyrässä. Musiikki laitetaan soimaan. Jokainen osallistuja näyttää vuorollaan jonkin liikkeen tai liikkeitä, muut seuraavat johtajaa ja toistavat liikkeet. Tämä voidaan tehdä joko niin, että jokainen

näyttää yhden liikkeen kerrallaan ja sitten vuoro vaihtuu, tai niin, että jokainen saa keksiä liikkeitä niin kauan kuin haluaa ja sitten vasta vaihdetaan vuoroa. Osallistajat voivat myös liikkua pois piiristä, mutta ryhmän koossa pysymisen kannalta on tärkeää palata omalle paikalleen aina oman vuoron päätteeksi.

Työpaja päättyi yhteiseen pohdintaan ja kokemusten jakoon, miltä nyt tuntuu ja mitä ajatuksia ja tunteita harjoitukset itsessä herättivät, sekä siihen, miten niitä voisi soveltaa tai hyödyntää omassa työssään.

Suvaitsevaisuus ja kirjallisuus

Helmikuussa keräännymme toimintakeskukselle suvaitsevaisuuden ja kirjallisuuden pariin. Kirjallisuus näyttäytyi kiinnostavana keinona pohtia omia ennakkoluuloja ja käsityksiä suvaitsevaisuudesta. Vuorovaikutuksellista luovaa lukemista ja kirjoittamista käytetään melko laajasti työmuotona eri hoitolaitoksissa niin ryhmissä kuin yksilöllisestikin (Lundahl, Hakonen & Suomi 2007, 262), sekä harrastus- että terapiatoimintana.

Toimintakeskuksen vastaava ohjaaja laittoi opiskelijoita miettimään suvaitsevaisuutta toiminnallisesti leikkien ja maalaten. Tutustuimme myös toimintakeskukseen rakennettuun Snoezelen-periaatteita noudattavaan rentoutushuoneeseen, jossa hieroimme ja paijasimme toisiamme. Seuraavassa on yksi esimerkki ohjaajan teettämistä harjoituksista. Harjoitus on avattu siten, että sen toteuttaminen mm. kehitysvammaisten kanssa on

mahdollisimman helppoa.

Sininen hetki

Tarvikkeet: Varjokangas, käy myös esimerkiksi hallaharso; CD-soitin ja CD-levy tai hiljaisuus ja vain tekemisen äänet; Palloja, jos haluat pompotella niitä kankaan päällä, käy myös muut esineet; Tarvittaessa kuvat, lehdet, sakset, teippi, liima jne.; Seinälaput, kynät/tussit (huomioi, ettei seinä likaannu, jos tussi menee paperin läpi).

Toiminta: Ollaan ympyrämuodostelmassa seisoen. Taustalla soi CD-levyllä musiikkia tai ollaan hiljaa. Asiakkaat asettuvat kankaan ympärille ja ottavat siitä kiinni kahdella kädellä. Seurataan ohjaajan liikkeitä ja tehdään yhdessä samaa liikettä yhtä aikaa. Liikkeitä voi olla esimerkiksi:

- *Varjon nostaminen ylös ja alas hitaasti/nopeasti*
- *Varjon nostamista aaltomaisesti edeten oikealta vasemmalle*
- *Varjoa ei nosteta, vaan kävellään sen kanssa ympyrää*
- *Varjo nostetaan pikaisesti taivasiin, juostaan kyykkyyyn ympyrän keskelle ja sidotaan tukevasti varjo kiinni pyllyn alle ns. ilmatiiviisti*
- *Varjon alla voi myös maata ja tuntea ilmapirran kehollaan*
- *Varjon päälle voi laittaa esimerkiksi palloja ja tarkoituksena on liikuttaa varjoa siten, etteivät pallot pääse putoamaan*

Seinällä on sinisiä papereita, jaetaan osallistujille kyniä ja he käyvät kirjoittamassa harjoitukseen liittyviä elämyksiään, kokemuksiaan ja tuntemuksiaan lyhyesti

ranskalaisin viivoin. Seinälapuille voi myös piirtää tai etsiä lehdistä kuvia, reipiä/leikata ne irti ja kiinnittää seinälle.

Suvaitsevaisuus-pajan oppimistehtäväksi opiskelijat saivat valita joko a tai b:

a: Tuottakaa kirjallinen suunnitelma aistielämyshetkestä oman työpaikkanne asiakkaille ja huomioikaa heidän erityistarpeensa.

b: Tutustu Snoezelen materiaaliin. (Koskinen & Nybacka 2006: Snoezelen – Valkoinen Huone.) Luokaa työpaikallenne suunnitelma Snoezelen-tilasta. Mihin huoneeseen sen voisi rakentaa, millaisia materiaaleja tilaan tarvitaan tai mitä materiaaleja työpaikan kätöksistä löytyy jo valmiina? Minkä tyyppinen toiminta asiakasryhmällemme voisi olla kohdennettu?

Suvaitsevaisuuden teemoja kaunokirjallisuudessa -työpajassa rauhoituimme pöydän ympärille keskustelemaan kaunokirjallisuudesta. Työpajaa ohjaava informaattikko oli antanut ennakkoon luettavaksi kaksi suvaitsevaisuutta ja suvaitsemattomuutta käsittelevää tekstiä, joista kurssilaiset saivat valita tai lukea molemmat. Vaihtoehdot olivat Alice Munron *Lasten leikkiä* (novellikokoelmassa *Liian paljon onnea*) ja Velma Wallisin *Kaksi vanhaa naista*.

Opiskelijat saivat ennakkotehtävän valitsemaansa tarinaan liittyen: *Pohdi seuraavia asioita ja kirjaa halutessasi ajatuksiasi ylös.*

1. Minkälaisia ennakkoluuloja tarinassa esiintyy ja kuka mielestäsi on ennakkoluuloinen?

2. Kenen näkökulmasta tarina kerrotaan ja vaikuttaako kertojan näkökulma siihen,

millainen tarina on?

3. Tunnistatko tarinasta ilmiöitä, jotka näkyvät myös oikeassa elämässä tai tulevat vastaan omassa työssäsi?

4. Millaisia muita ajatuksia tai tunteita tarina herättää sinussa?

Aiheista keskusteltiin ja niitä mietittiin yhteisvoimin työpajassa.



Muistaminen ja kuvataide

Muistamista ja kuvataidetta yhdistävä iltapäivä koostui SOTESin muistihoitajan ja Vammalan seudun taideyhdistyksen puheenjohtajan ohjaamista työpajoista. Tavoitteena oli tuoda esille keinoja, kuinka kuvaa, värejä ja näköaistia voidaan käyttää muistamisen tukena. Erityisesti värit sisältävät henkilökohtaisia muistoja ja kulttuurista symboliikkaa, joita voidaan ilmaista ja joista voidaan keskustella kuvataidetyöskentelyn keinoin (Lundahl, Hakonen & Suomi 2007, 261).

Miltä muistisairaus tuntuu? -iltapäivän aloitti SOTESin muistihoitaja johdattelemalla opiskelijoita muistisairaahan ihon alle: Miltä tuntuu herätä aamulla tai ottaa käteen joku esine, kun ei muista missä on tai mitä sillä esineellä tehdään? Pöydälle levitettiin kassallinen meille tuntemattomia tavaroita, joista saimme ”muistella” ja arvailla, mitähän ihmeitä ne olivat. Harva tunnisti esineitä ja

saimme siten maistiaisen ei-tunnistamisesta sekä hämmennyksestä, jonka se tuottaa.

Seuraavaksi keskustelimme muistisairautta kantavan ihmisen kohtaamisesta.

Hoitohenkilökunnan on olennaista muistaa, että kohdattavana on ihminen, jolla on muistisairaus, ei dementikko, dementoitunut, höppänä tai seniili. Jokainen muistisairauden kanssa elävä ihminen on isä/äiti, puoliso, ystävä, sukulainen, lapsi, asiakas tai asukas – tavallinen ihminen, jonka muuttuneen käytöksen takana on ihmisen tarve sopeutua tilanteeseen ja hallita omaa elämäänsä.

Muistisairaudet oireilevat muistin heikkenemisenä, minuuden hahmotuksen ja tunteiden erittelyn alentumisena, aika- ja paikkaorientaation muutoksina, elämän rytmityksen ja selkeyden vähenemisenä sekä keskittymis- ja arviointikyvyn heikkenemisenä. Ihmistä kohdatessa on hyvä muistaa, ettei meistä kukaan saa toimitettua toisen muistia takaisin.

Kohtaamisen ohjenuoraksi käyvät muistihoitajan antamat kymmenen käskyä:

1. Älä väittele (ei ole väliä, oliko joku oikeassa).
2. Älä nolaa (ei se enää osaa tai muista).
3. Älä kiellä (kokeile älä-sanana sijaan sopisiko, voisitko...).
4. Älä testaa (muistatko, osaatko vielä, tunnetko...).
5. Älä aliarvioi tai yliarvioi (ei se enää osaa tai kyllä se sen osaa).
6. Älä moiti (kato nyt ihmisparka, voi sua, kui nyt tollai...).
7. Älä huuda (ihminen ei ymmärrä, mistä huuto johtuu).
8. Älä pakota (ei lisää ymmärtämistä, suostuttele).
9. Älä vaadi (sun täytyy muistaa, osata,

pystyä...).

10. Älä realiso (nyt on, nyt ollaan)

Kohtaamisessa tärkeää on pysähtyä, keskittyä mukavaan yhdessä oloon ja sukeltaa mukaan muistisairaana maailmaan. Lopuksi muistihoitaja antoi opiskelijoille tehtävän: *”Kirjoita kirje muistisairaalle läheiselle, asiakkaalle tai tutulle. Ota kirje mukaasi seuraavaan lähipäivään, jossa tehtävä puretaan pareittain. Voit päättää itse, annatko kirjeen lähipäivän jälkeen oikeasti kirjeen saajalle, se ei ole välttämätöntä.”*

Loppupäivästä Vammalan Taideyhdistys ry:n puheenjohtaja Maija-Liisa Tenhunen ohjasi opiskelijoita värien ja maalaamisen kautta heidän omiin muistoihinsa. Opiskelijoita pyydettiin mm. maalaamaan tai piirtämään lempiväriänsä huomioiden, että lempiväri voi olla useiden värien tai sävyjen summa. Maalaamisen jälkeen käytiin yhdessä keskustelua, mitä lempiväriä maalaaminen opiskelijoissa herätti: Mikä lempivärisi oli juuri maalaushetkellä? Mitä koet sen värin kertovan sinusta juuri nyt? Millaisia muistoja siihen väriin liittyy? Miten tätä tehtävää voisi soveltaa sen asiakasryhmän kanssa, jonka parissa työskentelet?

Työpajassa nousseen ideoiden työstäminen jatkui kotiin annetussa kuvataidetehtävässä: *”Kirjaa ylös ideoita, joita kuvan tekeminen ja purkaminen sinussa herätti. Laita ylös ne asiat, jotka nousivat mieleesi ja sanoit tunnilla. Kirjaa myös ne, jotka syystä tai toisesta jäivät sanomatta. Huomioi ajatuksissasi sekä itsesi että se asiakasryhmä, jonka parissa työskentelet. Mieleen nousseista asioista voi olla hyötyä sinulle ja muille arkisissa tilanteissa.”*

Rahoittaminen ja soveltava draama



Viimeisenä teemallisena lähipäivänä kokoonnuimme viettämään iltapäivää rahoittamisen ja soveltavan draaman parissa. Raha on ikuista, vain taskut vaihtuvat – soveltavan draaman työpajassa paikalliset harrastajateatterilaiset jatkoivat samantyyppisillä osallistavan draaman harjoitteilla, joiden kanssa käynnistelimme koulutusta syyskuussa 2012 ja sulkipäivät näin ympyrän. Yhtenä teemana draamaharjoitteissa pyöri raha, ennen kaikkea työpaja loi yhteistä rentoa ilmapiiriä ennen resursseista keskustelemista mm. seuraavanlaisella tunneharjoituksella.

Tunnejono

Jakaudutaan pienryhmiin. Ryhmäläiset menevät jonoon. Ohjaaja kertoo jonossa ensimmäisenä olevalle jonkun tunteen, jota hänen on ilmaistava ilman sanoja seuraavana jonossa olevalle, mutta ihan niin pienenä kuin vain osaa. Tunne siirretään aina seuraavalle koko ajan kasvattaen, niin että

viimeisenä jonossa seissyt ilmaisee jo tosi, tosi voimakkaasti samaa tunnetta, jota ensimmäinen ilmaisi vain hiukan. Lopuksi keskustellaan yhdessä tuosta tunteesta – mitä kukakin oli tuntenut ilmaisevansa.

Päivän lopuksi SOTESin palvelukoordinaattori ohjasi keskustelua kulttuurikuntouttamiseen tarvittavista resursseista. Aluksi käytiin keskustelua siitä, millainen toiminta mahtuu osaksi omaa työtä ja mihin kannattaa hakea ulkopuolista rahoitusta ja ulkopuolisia tekijöitä. Tutustuimme erilaisiin, erityisesti Pirkanmaalla järjestettävää kulttuuri- ja hyvinvointitoimintaa varten luotuihin, rahoitusväyliin.

Seuraavaksi keskusteltiin projektin osatekijöistä ja siitä, miten kehittämistehtävä näyttäytyy projektina. Sitä varten on tehtävä suunnitelma, mietittävä tehtävän tavoitteet ja keinot, joilla päästä niihin, aikataulu, toimintaan osallistuvat tekijät ja kohteena olevat tahot sekä mietittävä käytettävissä olevia resursseja. Resursseja pohdittaessa on huomioitava niin aineelliset (tilat, työvälineet, materiaalit, raha) kuin aineettomatkin resurssit (aika, osaaminen, yhteistyöverkostot, motivaatio). Oppimistehtäväksi rahoitussessiosta opiskelijat saivat arvioida ja pohtia, mitä resursseja heidän kehittämistehtävänsä toteuttaminen edellyttää.

Kehittämistehtävät

Monitaiteisen eri teemoja käsittelevän opetuksen jälkeen keskityttiin käsittelemään opiskelijoiden henkilökohtaisia kehittämissuunnitelmia.

Kehittämistehtävässään opiskelija mietti omasta työstään jokin kehitettävän asian tai alueen, jota hän tutki ja kehitti käytännössä koulutuksessa saamiaan ideoita hyödyntäen. Kehittämistehtävällä sidottiin koulutus tiukasti työpaikan arkeen ja tavoiteltiin siten pysyvää muutosta opiskelijan asenteessa ja toimintatavoissa työpaikalla.

Kehittämistehtävässä oli olennaista miettiä kehittämiskohteen realistisuus (mm. talous, aika- ja henkilöresurssit, soveltuvuus omaan toimintaympäristöön, miten saada oma työyhteisö (asteittain) mukaan toimintaan, yhteistyön tekeminen mahdollisimman laajasti sekä erityisesti toiminnan juurruttaminen: millä keinoin varmistutaan siitä, että toiminta jatkuu myös sen jälkeen, kun koulutus on päättynyt.

Toukokuun lähipäivässä mietimme keskustellen projektiin tarvittavia resursseja, mahdollisia haastavia tilanteita, palautteen keräämistä asiakkailta ja työyhteisöltä sekä idean jatkuvuuden turvaamista. Keskusteluun osallistuivat opiskelijoiden ja oppimisen ohjaajien lisäksi kaksi paikallista arjen asiantuntijaa SOTESista: tehostetun palveluasumisyksikön osastonhoitaja sekä vammaispalvelupäällikkö.

Opiskelijoilla oli puolisen vuotta aikaa toteuttaa omia suunnitelmiaan omilla työpaikoillaan ja loppuseminaariin keräännymme marraskuussa Jaatsille. Paikalle oli kutsuttu opiskelijoiden lisäksi heidän esimiehensä, keskeyttäneet

opiskelijat, koulutuksessa opettaneet sekä ohjausryhmä. Kehittämistehtäviä kommentoimassa olivat jälleen samat paikalliset arjen asiantuntijat. Jokaisella 14 opiskelijalla ideat olivat lähteneet käyntiin ja toisilla oli jo enemmänkin kerrottavaa. Opiskelijat kertoivat kokemuksistaan, asiakkailtaan ja työyhteisöltään saamasta palautteesta sekä näyttivät toimintatuokioissa otettuja valokuvia. Koulutuksessa toteutetut kehittämistehtävät olivat hankkeen vaikuttavuutta ajatellen niin merkittävässä roolissa, että esittelemme seuraavassa opiskelijoiden palauttaman kehittämistehtäväraportin pohjalta jokaisen tehtävän idean, tavoitteen ja toteutuksen sekä asiakkailta ja työyhteisöltä saadun palautteen.

Elämänkaarikansio

Palveluasunnoilla työskentelevä lähihoitaja teki elämänkaarikansioita palveluasuntojen asukkaille yhdessä asukkaiden, heidän omaistensa ja ystäviensä sekä muun henkilökunnan kanssa. Elämänkaarikansion tarkoituksena on antaa vastaus kysymykseen ”kuka minä olen”. Kansio tukee ajatusta kohdata ihminen kokonaisuutena huomioiden hänet yksilönä, eikä pelkästään sairauksiin tutustumisen kautta. Asukasta on helpompi tukea ja kannustaa ”tekemään” juuri hänelle mielihyvää tuottavia asioita, kun on tutustunut hänen elämäänsä muokanneisiin merkityksellisiin asioihin. Elämänkaarikansiosta muotoutui asukkaan kotiin tehtävä muovitaskullinen kansio, joka sisälsi tekstiä ja valokuvia hänestä sekä hänelle tärkeistä asioista. Asiat tuotiin esille lämminhenkisesti ja kauniisti kunnioittaen asukkaan tahtoa ja mitä hän halusi itsestään kertoa tai jättää kertomatta.

Haastattelutilanteessa hoitaja pyrki kirjoittamaan tiedon asukkaan/omaisen omin kertomin sanoin. Tärkeää oli saada tuotoksessa näkymään asukkaan omaa persoonaa. Kuvia räpsittiin työstön aikana, lisäksi haastateltava/omainen toimittivat kuvamateriaaleja ja yhdessä mietittiin kuvatekstejä. Osallistuminen kansion tekemiseen on asukkaalle täysin vapaaehtoista.

Kaikki asukkaat, joilla on valmis kansio, ovat olleet siihen tyytyväisiä. Eräs nainen sanoi ”vahtivansa sitä, ettei kukaan vie pois”. Omaiset ovat halineet ja tykänneet. Haastattelujen myötä tuli esille kipeitäkin asioita, jolloin omainen ja haastateltava kävivät läpi omia ratkaisemattomia tuntojaan. Tuli anteeksipyyntöjä toisiltaan ja pohdintoja, mitä tekisivät nyt toisin, jos olisi mahdollisuus vaikuttaa asioihin. Lopuksi kuitenkin halauksia ja sanottiin, että on huojentunut olo.

Työyhteisössä kaikki ovat antaneet positiivista palautetta tutustuessaan uusiin kansioihin. Tehtävän toteuttamisen aikana yksi työntekijä lähti mukaan tekemään kansiota asukkaalle: ”Tässä on hyvä edetä pienin askelin ja uskoisinkin, että saan vielä työyhteisöstäni lisää hoitajia toimimaan tämän asian hyväksi.” Esimies on ollut tyytyväinen kansion toteutukseen ja toivoo hoitajien lukevan kansioita. ”Itse voin kertoa saaneeni tämän kehittämistehtäväni myötä hoitotyössäni uskoa siihen seikkaan, että juuri minulla on mahdollisuus olla asukkaalle se ”rinnalla kulkija”, joka on halunnut tutustua häneen ja pitää hänen elettyä elämäänsä merkityksellisenä.”

Matildan helmiä



Päivätoiminnan työntekijä teki asiakkaidensa kanssa kosketeltavia tauluja kierrätysmateriaaleista. ”Päivätoiminnan porukassa on näkynyt hyvin vahvasti alkavan muistisairauden myötä syntynyt häpeä. Näin ollen syntyi tarve saada nämä ihmiset nähdyksi, kuulluksi ja merkitykselliseksi. Mietin, miten tuottaa heille ilon, tyytyväisyyden ja pätevyyden kokemuksia sekä lisätä kulttuuristen työmuotojen käyttöä tämän porukan kanssa.”

Päivätoiminnan toimiston kaapista löytyi pahvilaatikko, joka oli pullollaan villalangasta kudottuja neliönmuotoisia paloja. Palat oli kutonut aikanaan päivätoiminnassa käynyt asiakas. Siitä lähti idea taulukollaasista, johon porukka alkoi virkata kukkasia neliöiden koristeeksi. Tärkein ajatus oli saada ihmiset innostumaan ja unohtamaan suorituspaineet. Tauluprojekti jakaantui suunnitellusti kolmeen päivätoimintakertaan. Ensimmäisellä kerralla alkukankeutta oli nähtävissä, mutta porukka sai valmiiksi yhden taulun. Seuraavalla kerralla pöytien ympärille kerääntyivät melkein kaikki innokkaana ja tilanne alkoi sujua kuin itsestään. Kolmas kerta meni jo omalla painollaan: ”Ihanaa oli nähdä niin miehet kuin naiset sommittelemassa kangastilkkuja

yhteen, hahmottelemassa lentäviä perhosia kokonaisuuteen, liimaamassa yhdessä tuumin paloja pohjapahviin ja pitämässä kehyksistä kiinni, kun yksi nitoi tauluja kiinni kehyksiin.” Ryhmä piti vielä nimiraadin ja keksi teoksille yhdessä nimet.

Taulut kerättiin päivätoiminnan tiloihin, mutta kaikki ei suinkaan mahtunut seinille. Näin ollen syntyi tarve saada taulut johonkin näkyville. Osa tauluista asetettiin näytille terveyskeskuksen vastaanoton tiloihin, joitakin vietiin vuodeosastolle potilaiden iloksi. Kesän alussa ryhmä teki ystävyysretken lähellä sijaitsevaan vanhusten palveluasumisyksikköön ja vei yhden taulun heille tuliaisiksi. Heinäkuulla työt pääsivät esille Lavia-viikon taidenäyttelyssä.

Projektiin osallistujat ovat olleet tyytyväisiä siitä, että ovat saaneet jotain näkyvää ja kuuluvaa aikaiseksi. Heidän saamansa palaute on selvästi ollut suitsutusta niin korville kuin mielelle. Vielä kun taulukollaasia kävivät taidenäyttelyssä katsomassa ihmiset kunnanjohtajaa myöten, on tyytyväisyys näkynyt kaikkien kasvoilta.

Kudontapiiri

Kaksi tehostetussa asumispalveluyksikössä työskentelevää hoitajaa alkoivat yhdessä ideoida ja ohjata poppanankudontapiiriä: ”Halusimme saada asukkaille jotain tekemistä, jotain muuta kuin askartelua. Ajatus lähti liikkeelle omasta kiinnostuksesta. Idean alkuaikoina suurin osa yksikön asukkaista oli naisia ja moni heistä oli tehnyt ikänsä upeita käsitöitä. Meidän lisäksemme kudontaa harrastaa kaksi hoitajaa, joten kudonnan valitsemien oli helppoa.”

Kangaspuut he saivat toisen yksikön päivätoiminnasta lainaksi. Ensimmäinen loimi tilattiin käsityökeskuksesta. Sastamalan opiston piirien alettua hoitajat laittoivat kudekeräyksen pystyyn, joten poppanakudetta on saatu lahjoituksina omaisilta ja harrastajilta. Kevään ja kesän aikana käytiin muistelemalla muutaman asukkaan kanssa läpi kangaspuiden osia ja kankaan kutomista. Aukkaat kertoivat tekemistään käsitöistä: raanuista, matoista ja kirjontatöistä. Talvella järjestettiin myös näyttely asukkaiden jo aiemmin tekemistä käsitöistä. Tarkoitus on samalla avata pysyvä näyttelytila hoitoyksikköön ja pyytää mukaan paikallisia taiteilijoita, käsityöläisiä, henkilökuntaa ja omaisia. Näyttelyn avajaiset ovat aina pieni juhlatilaisuus.

Hoitajista ”on ollut ihana nähdä miten töiden ihastelu on kohottanut asukkaiden itsetuntoa. Ajatus kangaspuiden ääreen palaamisesta on aiheuttanut monenlaisia tunteita - toiset ovat epäilleet osaavatko enää, jotkut sanovat, että ovat kutomisensa kutoneet, eivätkä halua enää kokeillakaan, ja toiset eivät malta odottaa, että pääsevät näyttämään miten se tehdään.” Monet omaiset ovat iloisesti yllättyneitä, että tällaiseen toimintaan löytyy intoa. Useimmat ovat lupautuneet tuomaan näyttelyä varten puolisoidensa, vanhempiensa tai isovanhempiensa käsitöitä ja kertomaan niiden synnystä.

Työtoverit ovat kannustaneet ja auttaneet esim. kangaspuiden kokoamisessa ja loimen asentamisessa. Jotkut ovat suhtautuneet epäilevästi siltä osin, että löytyykö asiakkaiden ohjaamiseen aikaa muiden töiden ohella. Tarkoitus ei ole kuitenkaan istua puiden ääressä tunti tolkulla, vaan

pieniä hetkiä kerrallaan. ”Kehittämistehtävän aikana joutui miettimään omia taitoja ja kiinnostuksia ja opimme viemään suunnitelman toteutukseen asti.

Huomasimme, kuinka tärkeää on perustella ajatukset, niin että niihin saadaan kannatusta. Huomasimme myös, kuinka pienillä asioilla arkeen saadaan vaihtelua.”

Kulttuurivuosi ja työssä jaksaminen

Sosiaaliohjaaja kokosi kehittämistehtävässään sitä kulttuuritoimintaa, mitä muistisairaiden hoitoyksikössä oli kuluneen vuoden aikana toteutettu. Lisäksi hän pohti, miten kulttuuri voi auttaa jatkossa sekä hänen omassa työssä jaksamisessaan sekä palvella samalla asiakkaiden hyvinvointia.

Yhteisöllisyyden tukeminen ja lisääminen on yksi sosiaaliohjaajan työtehtävistä. Mieluisaa ja tervetullutta uudenlaista toimintaa olisivat asukkaiden ja henkilökunnan (sekä omaisten) yhteiset rentoutushetket säännöllisesti järjestettyinä. ”Kiireen keskellä on välillä pysähdyttävä ja ensi vuodesta on tulossa ilmeisen tiukka, joten vauhdin tunnetta ja levottomuutta ei ehkä kukaan kaipaa enempää kuin sitä joka tapauksessa järjestetään ja tarjoillaan.” Rentoutushetkissä voi käyttää esim. tarinoita, runoja, äänimaljoja, musiikkia ja hierontaa. Henkilökohtaisia kohtaamisia arjessa opiskelija oli toteuttanut lähinnä spontaanisti tilaisuuden tullen, mutta voisi jatkossa suunnitella aikatauluun tilaa kohdata tavoitteellisesti yhtä asukasta kerrallaan, niin että asukkaita olisi muutamia tietyn ajanjakson ajan ja sitten asukkaat vaihtuisivat. Yksilöllistä huomiota antava yhteinen tekeminen olisi asukkaasta ja hänen mielenkiinnonkohteistaan lähtöisin ja voisi

pitää sisällään taide- ja kulttuuritoimintaa.

”Olen kokenut itselleni kaikista mielekkäimpinä ja palkitsevimpina laulu- ja tanssihetket tilaisuuden tullen arjen keskellä, joko kahdenkeskisinä kohtaamisina tai isommalla porukalla. Nämä ovat olleet niitä hetkiä, jolloin ehkä parhaiten muistan, miksi teen tätä työtä.” Taiteellisesti suuntautuneelle sosiaalihojaajalle oli oleellista muistaa ensi vuonna huolehtia siitä, että taide ei jää pelkäksi ”työvälineeksi”, vaan että hän laulaa, tanssii ja kirjoittaa myös henkilökohtaisessa elämässään mielekkäällä tavalla ja sopivissa ympäristöissä: ”Tärkeää on myös, että esiinnyn ja toteutan näyttämöllistä puolta itsessäni.” Menneestä vuodesta päällimmäisenä opiskelijalle jäi tunne, että hän haluaa hahmottaa toimintaa muutaman päälinjan kautta ja vähentää rönsyilyä joka suuntaan. Sitä kautta jaksaa paremmin keskittyä ja paneutua asiaan, jota on juuri sillä hetkellä tekemässä, mikä on asiakkaillekin antoisampaa: ”Tapanani on innostua liikaa, jolloin tulen haalineeiksi turhan paljon ohjelmaa kalenteriin ja silloin lopulta väsähdän, kun energiaa paneutua oleelliseen ei olekaan.”



Laulukansio ja lauluhetket

Vanhusten vuokratrivaloilla työskentelevä kotihoitaja ohjasi lauluhetkiä asukkaille sekä kokosi ja kuvitti vuokratulojen käyttöön laulukansion. Vuokratuloilla ikääntyneet asuvat omissa asunnoissaan, eikä yhteistä oleskelutilaa ole. Kehittämistehtävän tarkoituksena oli luoda vuokratuloille lisää yhteistä toimintaa sekä mukana kuljetettavan laulukansion kautta luoda mahdollisuuksia pieniin arkisiin lauluhetkiin.

Kansioden laulut rajattiin vanhoihin kansakoululauluihin, kansansävelmiin, isänmaallisiin lauluihin, valsseihin ja tangoihin. Kansiossa oli mukana kymmenen tietoiskua musiikin ja laulamisen kuntouttavasta vaikutuksesta. Opiskelija kuvitti sekä laulut että tietoiskut ja kopioi 30 yhteensä kansiota. Laulukansiot valmistuivat juhannusviikolla. Juhannusaatonaattona opiskelija piti Juhannusviikon Lauluhetken. Lisäksi palveluasunnoilla oli neljä lauluhetkeä aina päiväkahvien aikaan. Palveluasuntojen laulutukioiden ohjelmarunko oli aina sama: Alkulaulu ja loppulaulu toistuivat joka kerta samoina. Joka kerralla oli jokin aihe. Laulujen lomassa juotiin kahvia ja käytiin läpi laulujen herättämiä muistoja sekä sanojen merkityksiä (esim. punapaula, suu on supukka, mutta toista syltä, kuudan yöt).

Jälkeenpäin moni laulamassa ollut kehu tilaisuuksia ja sanoivat, että näitä täytyisi olla lisää: ”Näin sanoivat nimenomaan ne, jotka eivät itse laulaneet. Eli he olivat nauttineet tunnelmasta, musiikista, laulujen synnyttämistä muistoista. Usein on parvekkeelta huudettu perääni, että ”kerääs nyt ne lauluviikot ja ruvetaan laulaan!”. On ikävä vedota heille kiireeseen.”

Palveluasuntojen hoitajat tuntuivat ymmärtäneen lauluhetkien tärkeyden. Hoitajat ovat antaneet positiivista palautetta myös laulukansiosta, sen selkeydestä, hyvästä tekstistä ja kuvista. ”Jotkut sanoivat, että on hienoa, kun joku viitsii/jaksaa laulaa ja pitää viriketuokioita, kun itsestä ei ole siihen.”

”Lauluvihkoa oli ihana koota ja kuvittaa. Itsekritiikki oli tietysti kova, mutta olen tyytyväinen lopputulokseen. Sain taas uutta rohkeutta vetää lauluryhmää. En ole koskaan osannut laulaa oikein. Mutta opiskeluaikanani ymmärsin musiikin ja laulamisen tärkeyden muistisairaiden hoidossa. Ja sen, että voit laulaa heidän kanssaan, vaikka se menisikin nuotin vierestä.”

Blogi toimintakeskukselle



Työtoiminnan ohjaaja halusi luoda toimintakeskukselle blogi-sivut, joita asiakkaat voisivat ohjatusti päivittää yhdessä ohjaajan kanssa. Asiakkaat ovat nykyisin itse kiinnostuneita ja innostuneita tietokonetyöskentelystä. Blogin kirjoittamisella saadaan uudenlaista kuntouttavaa toimintaa asiakkaille. Samalla Toimintakeskusta tehdään tunnetummaksi ja näkyvämmäksi ihmisten keskuudessa.

Toimintakeskuksessa muodostettiin ryhmä kehitysvammaisista ihmisistä, jotka olivat innokkaita ja halukkaita tarttumaan aivan uudenlaiseen toimintamuotoon. Ryhmäläiset saivat miettiä ja ideoita aiheita, joista haluaisivat kirjoittaa. Yksi ryhmästä oli käynyt valokuvauskurssilla, joten oli luonnollista, että hän toimi useimmiten kuvaajana. ”No, tuliko niitä aiheita ja ideoita? Voi! Väki innostui ja syttyi yhtä paljon kuin minä itse! Kaikki ryhmäläiset halusivat kokeilla kirjoittamista ja, kun se oma teksti näkyi koneella, tuntui se heistä mahtavalta! – Sellaisen käsityksen heistä sain.”

Kuinka blogi-juttu sitten syntyy? ”Ensin asiakas kertoo minulle tekstin aiheen. Juttelemme aiheesta yhdessä. Asiakas luonnostelee tekstin paperille. Kun teksti on asiakkaan mielestä valmis, katsomme sen yhdessä läpi. Haluan varmistua, että ymmärrämme kirjoitetun tekstin samalla tavalla. Mietimme yhdessä lauseita. Sorkin valmista kirjoitusta niin vähän kuin mahdollista, jotta ajatus säilyisi sellaisena, kuin asiakas on halunnut asiat ilmaista. Lauseita kuitenkin yhdessä pilkomme, laitamme väliin pisteitä, jotta juttua olisi muiden ihmisten helpompi lukea. Tämän jälkeen kirjaan itseni Bloggeriin (vain minulla on tunnukset päästä lisäämään uutta materiaalia) ja asiakas pääsee itse kirjoittamaan luomaansa juttua. Kun kirjoitus on valmis, tallennamme jutun ja samalla myös julkaisemme sen kaikkien nähtäväksi. Näin helppoa se siis on!”

Toimintakeskuksen ohjaajien mielestä blogissa pääsee näkyviin asiakkaan oma ääni, jolloin se lisää asiakkaan itseilmaisua ja vaikutusmahdollisuuksia. Opiskelija itse

kokee kehittyneensä tietokonetyöskentelyssä kehittämistehtävän aikana. ”Olen myös oppinut ja päässyt osalliseksi kehitysvammaisen ihmisen ajatusmaailmaan aivan eri tavalla kuin normaalissa arjessa. Uskon, että blogi-ryhmä on lähentänyt meitä toisiimme ja ihmisistä on tullut aivan uusia piirteitä ja luonteita esille.”

Tutustu blogiin:

<http://sastamalantoimari.blogspot.fi/>

Monivuotinen luovuus

Kehitysvammaisten asumispalveluyksikössä työskentelevä lähihoitaja alkoi ohjata luovan toiminnan kerhoa, jonka asiakkaat nimesivät Monivuotiseksi luovuudeksi. ”Loppuvuodesta 2012 saimme joukkoomme kolme uutta lähihoitajaa lisää ja koin, että nyt tässä olisi mahdollisuus, joka on käytettävä. Ennen meidän talossa harrastettiin paljonkin, mutta jossakin ajan saatossa se jäi. Asukkaat vanhenivat ja hoitotoimenpiteisiin meni enemmän aikaa.” Luovaa toimintaa oli tarkoitus harrastaa joka toinen viikko tavoitteina mm. yhteisöllisyyden vahvistaminen yksikössä, arjesta irtautuminen sekä kuuntelemisen taidon kehittyminen. Nämä tavoitteet tarkoitettiin niin asukkaille kuin vetäjillekin: ”Koen, että meillä molemmilla osapuolilla on näissä asioissa kehittymisen mahdollisuus.”

Kerho käynnistyi asukaslähtöisellä toimintatavalla. Kaikki asukkaat saivat esittää ehdotuksensa kerhon nimeksi ja saivat esittää toiveita, mitä he haluaisivat siellä tehdä. Niiden toiveiden pohjalta toimintaa alettiin toteuttaa. Myös jokainen hoitaja saa itse päättää, mitä tekee asukkaiden kanssa kerhossa ja pysyä siten omalla

mukavuusalueellaan. Kerhossa tehdään ”retkiä konsertteihin, torille yms. Olemme harrastaneet kulttuuria, liikuntaa ja kaikkea maan ja taivaan väliltä; meikkikerhosta omaan taidenäyttelyyn kunniakirjoineen. Syyskuun loppuun mennessä olimme saaneet kaikkien toiveet ainakin kerran toteutettua. Meillä on kerhovihko, johon kirjoitamme joka kerta, mitä olemme tehneet sekä ketkä asukkaat ovat kulloinkin osallistuneet kerhoon. Näin pysymme ajan tasalla ajatellen tasapuolisuutta. Ne asukkaat, jotka eivät kuntosuorituksia pysty osallistumaan tähän toimintaan, saavat viikottain muuta aktiviteettiä.”

Kaikki hoitajat ovat pitäneet kerhotoimintaa positiivisena asiana. Opiskelijan tekemien palautehaastatteluiden mukaan kerhotoiminta on kehittänyt asukkaiden sosiaalisia, psyykkisiä ja fyysisiä taitoja. Yhteiset toimintahetket vahvistavat asiakkaiden ja työntekijöiden välistä sidettä erilailla kuin arjen toimet. ”Asukkaat ovat innoissaan ja se antaa hoitajan työhön mielekkyyttä lisää. Hoitaja kuvasi sitä sanoen, että hän ja asukkaat lähtevät kukkimaan sisästä.”

Tukiviittomat käyttöön



Työtoiminnan ohjaaja aloitti viittomatuokiot kehitysvammaisten toimintakeskuksessa. Hän

oli aiemmin opiskellut tukiviittomia joitakin vuosia sitten, mutta niiden käyttäminen oli jäänyt. Tuokioiden tavoitteena oli oppia yhteisiä viittomia, jotka helpottavat kommunikaatiota asiakkaiden ja ohjaajien välillä työpäivän aikana. Tavoitteena oli myös, että asiakkaat alkaisivat viittoja keskenään ja siten saataisiin koko toimintakeskuksen välillä käyttöön yhteinen kieli.

Tuokioita pidettiin koko syksy kerran viikossa. Yleensä lähes koko toimintakeskuksen väki ohjaajat mukaan lukien osallistuivat tuokioihin. ”Tuokio alkoi aina vanhan kertauksella. Kun ne sujuvat pääosin hyvin, siirrytään uusiin. Kerralla opetellaan noin 5-7 viittomaa. Tuokiot eivät voi olla kovin pitkiä ajallisesti, sillä asiakkaiden keskittyminen loppuu melko nopeasti. Olen pitäytynyt noin 15–20 min. mittaisissa hetkissä. Käytän vähän erilaisia tapoja kertoilla ja haen sitä tapaa, joka olisi paras. Onko se se, että on konkreettisia esineitä mukana vai onko se lorut yms. pienet tarinat. Ajatus on kuitenkin: Keep it simple.”

Jokaisesta opetellusta viittomasta on olemassa kuvallinen moniste, johon on kirjoitettu myös viittoman nimi. Tuokion jälkeen monisteet ripustetaan ”pyykkinarulle”, jossa ne ovat seuraavaan kertaan. Sieltä jokainen voi käydä tarkistamassa, miten sana viitottiinkaan. Parin kerran jälkeen monisteet siirretään muovitaskuissa kansioon, josta ne on helppo ottaa myöhemmin käyttöön. ”Erityisen iloinen olen siitä, että sellaisetkin henkilöt, joiden arvelin olevan haasteellisempia mukaan lähtijöitä, ovat olleet innostuneita tuokioista. Tuokioita on mukava suunnitella, kun tietää, että ne otetaan vastaan iloisella mielellä. Viittomia

käytämme joka päivä yhä enemmän. Se tuo asiakkaan ja ohjaajan välille sopivasti vuorovaikutusta. Itse olen saanut tuokioista ennen kaikkea paljon hyvää mieltä ja onnistumisen elämyksiäkin. Samalla kertaan jo oppimiani asioita uudelleen. Lisäksi koen antavani työyhteisölleni tarpeellisia välineitä asiakkaiden kanssa toimimisessa.”

Taidepolku

Työvoiman palvelukeskuksen kädentaito-osaston vastaava työvalmentaja toteutti yhdessä kuvataideopettajaopiskelijan kanssa kaksi sosiaalisen kuntoutuksen ryhmää: Taidepolku 1 ja 2. Kehittämistehtävän tarkoituksena oli järjestää kuvataiteen mahdollisuuksia hyödyntäen asiakkaille ryhmäpalveluja, jotka tukivat arjen hallintaa sekä asiakkaan voimaantumista: ”Taidetta jokainen tekee omista lähtökohdistaan käsin - siinä missä toinen haluaa piirtää/maalata mallista - toinen haluaa tuoda tunteitaan esiin. Tämä kaikki on mahdollista.” Taidepolku 1 toteutettiin keväällä ja Taidepolku 2 heti seuraavana syksynä.

Ensimmäisellä Taidepolulla ryhmiä oli kaksi: toisessa ryhmässä toimivat ns. menevämmät asiakkaat ja toisessa ryhmässä ns. hiljaisemmat asiakkaat. Kokoontumiskerroilla asiakkaat työskentelivät ennakoluulottomasti ja ”hihat heiluen”. Töitä syntyi runsaasti. Tuntui, että aika ei riittänyt ja kokoontumiskerrat lopuivat kesken. Jokainen osallistuja antoi luvan käyttää töitään taidenäyttelyssä. Osa asiakkaista auttoi näyttelyn rakentamisessa ja heistä löytyi jälleen uusia taitoja mm. sommittelun saralla. Taidenäyttely oli koko kesän auki työvoiman palvelukeskuksen tiloissa.

Syksyllä paikallisen kansalaisopisto lähti mukaan Taidepolun järjestämiseen ja Taidepolku-ryhmästä tuli osa Sastamalan Opiston kursseja. Mukaan otettiin sekä vanhoja että uusia taidepolkulaisia: ”Alkuhaastattelut olivat helpommat kuin ensimmäisen taidepolun kohdalla. Perusteluja ei tarvittu laisinkaan niin paljon kuin ensimmäisellä kerralla. Luulemme, että tähän vaikutti taidepolku 1 näyttelyn pitäminen [palvelukeskuksessa], jolloin työt olivat läsnä jokapäiväisessä toiminnassamme ja täten taidepolku tuli tutummaksi. Lisäksi Taidepolku 1:n asiakkaat markkinoivat positiivisessa mielessä Taidepolkua.” Toinenkin kurssi päättyi taidenäyttelyyn, tällä kertaa ikäihmisten palvelukeskuksen näyttelytilassa.

Työvalmentajat huomasivat asiakkaissa hyvää muutosta taidepolun aikana sekä sen jälkeen. He kokivat, että Taidepolku tuki asiakkaan uskoa omaan taitoihinsa, itsensä ilmaisua, keskustelurohkeutta ja ryhmätyöskentelyä. ”Itsestä oli hieno huomata, kuinka pääsääntöisesti asiakkaat olivat uppoutuneet hyvällä tavalla tähän uuteen maailmaan. Monen asiakkaan kohdalla minut yllätti juuri tämä uskallus ja yhden asiakkaan työt olivat jopa niin voimakkaita sekä vaikuttavia, että istuin vain pitkään paikallani katselemassa niitä enkä tiennyt mitä olisin sanonut.”

Metsähuone

Kehitysvammaisten asumispalveluyksikössä toimiva lähihoitaja alkoi toteuttaa työpaikalleen Snoezelen-menetelmän mukaista rentoutumishuonetta: ”Työpaikalla esiintyy levottomuutta ja sitä kautta tulee haasteellisia tilanteita. Itselläni alkuperäisenä ajatuksena oli, että [asukkaat] saisivat

rauhallisemman ja tasapainoisemman kodin tai ainakin tilan, jossa voi helpommin päästä rentoutuneeseen olotilaan.” Opiskelija oli aiemmin työskennellyt yksikössä, jossa rentoutumishuone oli ollut ahkerassa käytössä. Metsäteeman ympärille luotua huonetta käytettäisiin yksilöllisesti tai pienenä ryhmänä huomioiden asukkaan mahdolliset erityistarpeet, kuten pyörätuolin. Huone toimisi ”rauhottavana, lämmينhenkisenä, jossa rauhoittava meditatiivinen musiikki, metsän äänet, lintujen laulut, veden solina tai hiljainen tuuli henkäilee”. Myös tuoksulla ja valaistuksella haettaisiin tilaan sopivaa tunnelmaa.

Suurin haaste idean läpiviemisessä oli, että ainoa mahdollinen tila, johon metsähuone voitiin rakentaa, oli henkilökunnan tauko- ja kokoushuone. Aluksi suunnitelma herätti hieman epäilyä ja ristiriitaisia tunteita henkilökunnassa, myös pelkoa taukotilan menettämisestä. Esimiestaholta opiskelija sai kuitenkin hyväksynnän ideasta, ja se helpotti aiheen eteenpäin viemistä. Lähipiiristä löytyi henkilö, joka on sisustusalan opettaja ja esimies oli yhteydessä häneen huoneen ideoinnista. Sitä kautta löytyi valmistuva sisustusartesaani, joka lupautui suunnittelemaan ja toteuttamaan metsähuoneen, joka palvelee myös henkilökunnan taukohetkiä ja talossa tapahtuvia erilaisia palavereja. Myöhemmin aihe onkin otettu vastaan myönteisemmällä mielellä, onhan suunnitelma nyt osaavissa käsissä ja siinä otetaan huomioon tilan eri käyttötarkoitukset.

Sisustusartesaani lähti annettujen rajojen ja määrärahojen puitteissa suunnittelemaan ja kehittämään tilaa. Suunnittelija kirjaa kaluste-ehdotukset ja laitehankinnat, joita

toteutetaan sitä mukaa, kun budjetti antaa myöten. Kuitenkaan kaikkeen ei välttämättä heti tarvita rahaa, esimerkiksi kirjasto on oivallinen paikka lainata rentoutukseen liittyviä äänitteitä.

”Oman henkilökohtaisen ja ammatillisen kasvun osalta olen saanut hieman lisää rohkeutta tuoda omia näkemyksiä esiin ja itseluottamus omaan ammattitaitoon on kasvanut [metsähuonetta toteuttaessa]. Pitkällinen työkokemukseni mm. eri asumisyksiköissä on asia, jota käytän rohkeammin työssäni.”

Karaoketanssit – Juhlaa arjen keskelle



Lähihoitaja ohjasi kehittämistehtävässään karaoketansseja tehostetun palveluasumisen yksiköissä. Karaoketansseja hän on ennenkin järjestänyt työssään, tosin harvakseltaan ja täysin yksin toimien. Tarkoitus on kehittää toimintaa niin, että siitä tulisi säännöllistä ja useamman eri toimipisteen sisällä tapahtuvaa toimintaa. Asiakkaiden, omaisten, työntekijöiden ja eri yhteistyötahojen välinen side olisi tarkoitus saada vahvemmaksi. Tärkeää olisi myös, että vanhainkotien ovet avautuisivat ja ihmisten olisi helpompi piipahtaa katsomassa omiaan

tai vaikka vieraampiakin vanhuksia ja tuoda samalla tuulahdus maailmalta.

Ensimmäiset tanssit järjestettiin vanhusten viikolla: ”Saliin veimme suurimman osan ... asukkaista. Omaisia oli mukana muutamia, olimme tiedottaneet asiasta sekä omilla ilmoitustauluilla että SOTESin tapahtumasivulla. Muuten toteutimme tanssit omalla porukalla, ”matalalla profiililla”. Tanssit onnistuivat upeasti, lattialle kertyi parituntisen tilaisuuden aikana muutamia pareja. Koko porukalla laulettiin, kaikki tanssivat kukin omien resurssien mukaan. Pyörätuolissa ja sängyssä olevat asukkaat osallistuivat tanssiin myös.” Palaute omaisilta oli pelkästään positiivista. Eräskin tytär oli ihmeissään, miten paljon hänen äitinsä vielä muistaa laulunsanoja. Intervalliasiakkaan omainen tanssitti työntekijöitä ja kertoi, että tanssit pelastivat hänen päivänsä.

Muutamaa viikkoa myöhemmin opiskelija kävi pitämässä pienen laulu/tanssituokion toisessa yksikössä, tunnustelemassa ”maaperää” ja tutustumassa asiakkaisiin, työntekijöihin ja tiloihin. Hän opetti samalla yksikön työntekijöille karaokelaitteiden käytön, jotta he voivat järjestää lauluhetkiä omallakin porukalla. ”Karaoketanssit on työpaikallani helppo järjestää ja siihen kykenee muutkin työntekijät. Innostusta työntekijäkunnassamme on.”

”Näin alussa koen, että tanssien järjestäminen on paljon kiinni omasta osuudestani. Tarkoitus on, että muutkin työntekijät kantaisivat tästä vastuuta ja eri yhteistyötahot osallistuvat toimintaan. Toivon, että tanssit koettaisiin aina ”Hyvän mielen tansseina” ja että niiden järjestäminen ja toteuttaminen olisi

mielekäästä ja helppoa. Tarjoamalla asiakkaille mahdollisimman hyvää ja kokonaisvaltaista hoitoa ja huolenpitoa saa myös itse enemmän, muutakin kuin palkan tililleen.”

Lapset ja vanhukset yhteen

Muistisairaiden kanssa työskentelevä lähihoitaja järjesti päiväkodista lapsia tapaamaan tehostetun palveluasumisyksikön asukkaita. ”Ajatushan lähti siitä, kun omien lasteni isovanhemmat ovat niin nuoria ja haluaisin kumminkin, että lapset näkisivät vanhuksia. Itse käytän lapsiani työpaikallani aina silloin tällöin, kun vaan aikaa on. Omat lapseni eivät ole tässä päiväkodissa, mutta halusin mahdollistaa muillekin lapsille vanhusten tapaamisen. Käydessäni lasten kanssa työpaikallani olen huomannut, että vanhukset ilahtuvat ja lähtevät helpommin tekemään asioita lapsien ansiosta.”

Tavoitteena oli, että lapset kyläilisivät kaksi kertaa syksyisin ja kaksi kertaa keväisin. Syksyn aikana lapset kävivät kerran laulamassa: ”Asumkaamme tykkäsivät, kun lapset lauloivat ja toiset asukkaista yhtyivät heidän lauluunsa. Vanhukset muistivat lapsien käyneen, vielä viikon päästäkin, eli ilmeisesti oli mieluinen vierailu.” Ajankohtana oli pikkujouluaika, joten lapset lauloivat joululauluja tonttulakit päässä.

Työyhteisö on antanut vierailusta positiivista palautetta ja ”se, mikä tässä jutussa oli aivan huippua oli se, että hoitaja, joka aikoinaan kysyi, että miksi aina lapsia, oli myös innoissaan tästä vierailusta”. Kehittämistehtävän tärkein opetus opiskelijan näkökulmasta oli se, ettei toiminnan tarvitse aina olla suurta ja ihmeellistä, vaan ihan arkiset asiat voivat tuottaa toisille ihmisille

suurta iloa.

Draama- ja kuvataidepiiri

Hoitokodin virikeohjaaja aloitti yhteistyön paikallisten draama- ja kuvataiteen ammattilaisten kanssa ja he yhdessä alkoivat ohjata draama- ja kuvataidepiiriä. Toiminnan tavoitteena oli tuoda asukkaiden arkeen iloa ja muistorikkaita hetkiä sekä antaa heille mahdollisuus tutustua teatterin ja kuvataiteen tekemiseen. Toisena tavoitteena oli kehittää yhteistyötä paikallisen teatterin ja kansalaisopiston taiteen ammattilaisten kanssa.

Draama- ja kuvataidepiiriin ovat osallistuneet niin kehitysvammaiset kuin mielenterveyspuolen ja vanhusten osaston asukkaat. Joka tapaamiskerralla on ollut eri teema. Teema on esitelty joko kuvan tai esineen muodossa ja siitä on herätelty mukavia rupattelutuokioita. Niiden jälkeen ovat halukkaat saaneet maalata teemasta tulleita ajatuksiaan tai jotain muuta, mitä itse ovat halunneet. Ne, jotka eivät ole halunneet maalata, ovat muistelleet vanhoja aikoja tai



muuten vain jutelleet kuulumisia. Muisteluhetkissä on esim. valmistettu sahtia, laitettu pitoja, tanssittu häitä ja käyty kansakoulua. Syyslukukauden päätteeksi taideteoksista kerättiin näyttely.

Opiskelijan asukkailta kuulema palaute on ollut hyvin positiivista: ”Kovasti odotellaan ja kysellään, onko tänään taas se maalauspiiri ja koska taas se komee mies tulee pitämään sitä ryhmää :) Eräs mummu totesi ryhmän alussa, että eihän yleensä lehtiä kotio jätä, mutta nyt hän hankki karjakon, jotta pääsee tänne ryhmään.” Ryhmän ohjaajat ovat myös luoneet omalla empaattisella ja kiireettömällä olemuksellaan rauhallisen ja turvallisen tunnelman ryhmän osallistujiin.

”Vaikeutena olen pitänyt toisten hoitajien ryhmään mukaan saamista. Jotenkin oletetaan, kun [muualta] tulevat ohjaajat niin voidaan vain asukkaat työntää piiriin ja itse häipyä paikalta. Mielestäni hoitajien mukana olo olisi tosi tärkeää ja myös ohjaajien toivomus oli, että hoitajia olisi mukana. Mutta paljon olen myös saanut positiivisia kannustavia sanoja.” Opiskelijan oma ammattitaito on kasvanut draaman ja kuvataiteen ammattilaisten kanssa työskennellessä: ”Olen oppinut erilaisia maalaustekniikoita ja värien käytön maailmaa. Mutta suurin ilo on ollut seurata hymy huulilla keskittyneesti maalaavia asukkaitamme, ja kuunnella iloisten mummojen muisteluja ja tarinoita.”

Oppimisen ohjaaminen

Koko koulutuksen ajan opiskelijoiden kanssa toimi kaksi paikallista oppimisprosessin ohjaajaa, joista toinen työskenteli suunnitteli ja opettajana Sastamalan Opistolla

ja toinen Kulttuurikuntouttajat-hankkeen projektityöntekijänä Sastamalan Kulttuuripalveluissa. Suunnittelijaopettaja toi mukaan aikuiskoulutuksen (erityisesti sosiaali- ja terveystieteiden ammatillinen koulutus) ja kuntoutuksen osaamistaan. Toisena ohjaajana toiminut projektityöntekijä toi koulutukseen soveltavan taiteen ja kulttuurisen kestäväyyden näkökulmaa tehden samalla väitöskirjansa kenttätutkimusta Kulttuurikuntouttajissa.

Oppimisprosessin ohjaajat olivat paikalla jokaisessa lähipäivässä, myös oppitunneilla ja työpajoissa, joten he tunsivat opetuksen sisällöt perinpohjaisesti. He ohjasivat opiskelijoita etätehtävien, ja erityisesti kehittämistehtävän, tekemisessä Moodlen, sähköpostin ja puhelimen välityksellä. Huhtikuussa opiskelijoille tarjottiin mahdollisuus kehittämistehtävän henkilökohtaiseen ohjaukseen niin, että molemmat ohjaajat olivat paikalla. Tämän mahdollisuuden hyödynsi kahdeksan opiskelijaa.

Tavoitteena oli, että ohjausta olisi opiskelijalle tarjolla aina, kun hän kokee sitä tarvitsevansa. Joidenkin opiskelijoiden kohdalla etä- ja kehittämistehtävien kirjoittaminen sekä tietokoneen käyttäminen tuottivat haasteita, jolloin ohjaajat pehmittivät tilanteita parhaansa mukaan esimerkiksi ottamalla vastaan käsin kirjoitettuja tekstejä ja viestittelemällä puhelimitse niille, jotka eivät käyttäneet sähköpostia. Haasteita toi myös erilaisista elämäntilanteista johtuen koulutuksesta valmistuminen: Rästiin jääneitä tehtäviä ja kehittämistehtävien loppuraportteja otettiin vastaan vielä useampi kuukausi koulutuksen

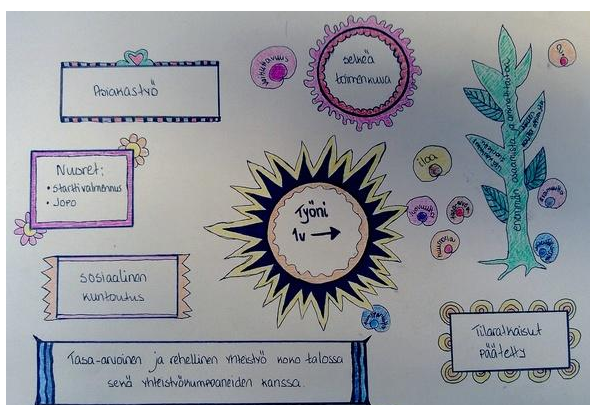
virallisen päättymisen jälkeen.

Oppimisprosessin ohjaajat eivät toimineet varsinaisina kouluttajina, vaan keskittyvät opiskelijoiden 15 kuukauden mittaisen matkan tukemiseen ja ohjaamiseen.

Oppimisprosessin ohjaajat toimivat tässä koulutuksessa myös koulutussuunnittelijoina. Kaartokallio ja Tähti suunnittelivat koulutuksen rungon yhdessä ohjausryhmän kanssa, suunnittelivat koulutuksen sisältöjä yhdessä opettajien kanssa sekä suunnittelivat ohjaustuntien sisältöjä ja aikatauluja opiskelijoiden tarpeiden ja tilanteiden eläessä. Oppimisen ohjauksen rooli kasvoi koulutuksen edetessä: Olimme esimerkiksi alun perin suunnitelleet joului- ja maaliskuulle vain iltapäiväopetusta, mutta koska kehittämistehtävien ohjaukseen tarvittiin lisää aikaa, pidensimme lähipäivät alkamaan aiemmin. Aamupäivän ohjaustuokiolla opiskelijoiden kehittämistehtäviäideoita ruokittiin pienryhmätoiminnalla ja erilaisilla harjoituksilla, joista seuraavassa muutama esimerkki:

Minä Kulttuurikuntouttajana:

Kirjoita vapaasti (kuten kirjoittamistyöpajassa) otsikolla ”Minä kulttuurikuntouttajana”. Halutessasi voit pohtia aihetta eri tasoilla: 1) Tunteet, arvot ja asenteet, 2) Taidot ja 3) Tiedot. Etsi kirjoittamista varten oma rauhallinen paikka,



jos mahdollista. Aikaa tähän annettiin kerrasta riippuen 15–30 min (tämä tehtiin kahdesti koulutuksen aikana).

Haaveile vuoden päähän

Haaveile siitä, minkälaista työsi on vuoden kuluttua ja piirrä siitä kuva. Mitä kuvassa teet, kenen kanssa, miten, missä... Keskustele parisijonkun läheisesi kanssa kuvastasi: kerro haaveestasi ja pohdi, miten se eroaa tämän hetkisestä tilanteesta. Mitä taitoja ja resursseja tarvitset päästäksesi haaveeseesi?

Kävelysparraus

Harjoituksen tarkoituksena on selvittää kehittämistehtävän senhetkinen tilanne ja pohtia parin kanssa yhdessä, miten mennään siitä eteenpäin.

Jakaudutaan pareihin. Molemmat parissa ovat toisensa henkilökohtaisia valmentajia. Valmentaja (eli jokainen) ottaa mukaan kysymyspaperin, joka sisältää seuraavat kehittämistehtävää koskevat kysymykset: Mitä teet? Missä teet? Kenen kanssa teet? Miten teet? Miksi teet? Mitä se antaa sinulle? Millä rahalla teet? Kuinka keräät palautetta tekemästäsi? Kuinka huolehdit tekemisen jatkuvuudesta? Miten toimit tästä hetkestä eteenpäin?

Parit lähtevät kysymyspapereineen walk and talk – kävelylle. Kävelyn kesto on esim. 20 minuuttia, jolloin molempien kehittämistehtäville varataan 10 minuuttia. Kävelyn jälkeen palataan takaisin luokkaan, jossa valmentajat kirjoittavat vastaukset paperille.

Lopuksi kokoonnutaan kaikki yhteen tehtävien purkua varten. Kaikki valmentajat pitävät vuorollaan kolmeminuuttisen hissipuheen valmennettavan suunnitelmasta. Samalla valmennettava saa tilaisuuden

hypätä hetkeksi toisiin saappaisiin ja miettiä, ostaisiko hän itse valmentajan esittämän suunnitelman ja millaisilla ehdoilla.

Muutenkin lähipäiviä muovattiin vaihtuvien tarpeiden mukaan. Esimerkiksi huhtikuussa päivä aloitettiin paria tuntia suunniteltua aiemmin, kun yksi opiskelijoista korvasi poissaolojaan narsismia käsittelevällä monologilla (puhe ja laulu) ja sen päätteeksi vietettiin nyyttäreitä.

Oppimisen ohjaajat olivat puolivuotisen tauon aikana saatavilla, ja pyysimmekin alkusyksystä opiskelijoita kirjoittamaan Moodleen, kuinka projektit ovat edenneet. Lisäsimme alkuperäiseen opetussuunnitelmaan yhden aamupäivän kestävän pienryhmäohjauksen syyskuulle, sillä koimme opiskelijoiden tarvitsevat lisätukea meiltä ja ennen kaikkea toisiltaan näin pitkän tauon keskellä. Yhdeksän opiskelijaa osallistui syyskuisille lisäohjauskerroille. Osalla kehittämistehtävään liittyvät ajatukset olivat painuneet kesäaikana syrjään ja niitä heräteltiin kirjoittamisen ja keskustelemisen avulla. Tärkeintä oli kuitenkin kuulumisten ja kokemusten vaihto opiskelijoiden välillä. Oppimisen ohjaajien pedagogiseen otteeseen oltiin opiskelijoiden taholla tyytyväisiä: *”Tärkeää oli myös se, että meitä arvostettiin opettajien taholta ja sen tunsin. Tunsimme olevamme jotain hyvää. Saimme jakaa tunteitamme ja osaamistamme ja se antoi valtavasti hyvää energiaa.”*

Varsinaisten oppimisprosessin ohjaajien lisäksi opiskelijat saivat kehittämistehtäviinsä ohjausta kahdelta ulkopuoliselta asiantuntijalta. SOTESin tehostetun

palveluasumisyksikön osastonhoitaja sekä vammaispalvelupäällikkö olivat paikalla kehittämistehtävien suunnittelu- ja raportointipäivinä toukokuussa ja marraskuussa 2013 ja antoivat opiskelijoille myös kirjallista palautetta kehittämistehtävistä. Kirjallista palautetta opiskelijat saivat myös oppimisprosessin ohjaajilta. Kirjalliset palautteet opiskelijat saivat todistuksen mukana postitse.

Kuten edellä on mainittu, opettajat tapasivat toisensa ennen yhteistä lähipäivää ja suunnittelivat lähiopetuksen sisältöä ja etätehtävää yhdessä opintoprosessin ohjaajan kanssa. Antamassaan palautteessa opettajat kokivat saamansa ohjauksen tarpeelliseksi ja myös riittäväksi. Kun kyseessä oli pilottikoulutus, jotkut opettajat olivat epävarmoja siitä, mitä heiltä odotetaan. Yhteinen keskusteluhetki *”avasi problematiikkaa ja antoi hyviä ideoita”*. Ohjaus koettiin riittävän väljäksi, annettujen raamien sisällä jäi tilaa opettajien omalle luovuudelle. Palautteen perusteella myös opettaja voimaantuu yhdessä tekemisestä ja kaipaa yksinäisen työnsä vastapainoksi dialogia: opetuksen, sen tavoitteiden ja siinä käytettävien menetelmien ideoimista yhdessä muiden kanssa. Tämä merkittävä asia vaatisi jatkossa vielä suunnitelmallisempaa kehittämistä.

Oppimisprosessin ohjaajat osallistuivat myös ohjausryhmän kokouksiin ja toimivat tiedon välittäjinä opiskelijoiden, opettajien ja ohjausryhmän välillä. Hankkeen ohjausryhmä seurasi koulutuksen etenemistä koko hankkeen ajan ja pystyi siten yhdessä oppimisen ohjaajien kanssa tekemään nopeatkin päätöksiä tilanteen sitä vaatiessa.

Tällainen tilanne syntyi esimerkiksi syksyn 2012 alussa opiskelijaryhmän selkiytyessä: Koulutus muuttui kulttuuri- ja sote-alan toimijoiden yhteiskoulutuksesta sosiaali- ja terveysalan työntekijöiden täydennyskoulutukseksi.



5. Paikallinen osallistuminen ja verkostoituminen koulutuksen tuottamisessa

Kulttuurikuntouttajat-koulutusta suunnitellessa ja toteuttaessa tuntui olennaiselta pyrkiä yksittäisten hoitajien kouluttamisen sijaan laajempaan paikallisen hoitokulttuurin muutokseen. Yhdeksi keinoksi tähän nähtiin koulutuksen paikalliseen osallistumiseen ja verkostoitumiseen pohjautuva suunnittelu ja toteutus. Näin pyrittiin tukemaan yhteisvoimin hoitohenkilökunnan asenteiden ja käytäntöjen tasolla tapahtuvaa muutosta, lisäämään paikallisten sosiaali-, terveys- ja kulttuurialan toimijoiden välistä yhteistyötä, vaikuttamaan paikalliseen hoitokulttuuriin koulutuksessa opiskelevia yksilöitä laajemmalla ja yksittäistä hanketta pitkäjänteisemmällä tasolla sekä kehittämään toimintamalli, jonka avulla voidaan jatkossakin tuottaa koulutusta paikallisin voimavaroin.

Paikallisten sosiaali-, terveys- ja kulttuuriosajien osallistumiseen ja verkostoitumiseen pohjautuen koulutus rakentui sosiaali-, terveys- ja kulttuurisektoreiden eri tasoilla työskentelevien ihmisten mahdollisimman tasavertaisten kohtaamisten varaan. Tavoitteena oli, että niin opiskelijat, opettajat kuin ohjaajatkin saisivat kasvattaa ymmärrystään ja tietotaitoaan taiteen ja kulttuurin mahdollisuuksista osana kokonaisvaltaista hyvinvointia sekä saada voimia yhdessä tekemisestä.

Saimme Kulttuurikuntouttajat-hankkeelle ulkopuolista rahoitusta Pirkanmaan taidetoimikunnalta 5 000 euroa vuodelle 2012 ja 6 000 euroa vuodelle 2013. Ulkopuolisen rahoituksen suhteellinen vähäisyys laittoi osaltaan miettimään jakamiseen pohjautuvia ratkaisuja. Käytännössä osallistuminen ja verkostoituminen tarkoittivat mahdollisimman laaja-alaista osaamisen, materiaalien resurssien ja vastuun jakamista. Voimakas paikallinen tahtotila koulutuksen toteuttamiseen auttoi ratkaisujen löytämisessä.

Seuraavassa avaamme osallisuuteen ja verkostoitumiseen pohjautuvan organisoinnin kannalta olennaiseksi nousseita käytännön ratkaisuja. Vaikka tekstissä keskitytäänkin ohjausryhmän toimintaan, paikallisten asiantuntijoiden opetuksen järjestämiseen ja opetustilojen jakamiseen, on tärkeänä nähty myös laajemmin paikallinen osallisuus. Koulutuksen suunnitteluvaiheessa yhteistyötä tehtiin mm. Sastamalan Vanhusneuvoston kautta paikkakunnan

ikäntyneiden kanssa, Kulttuurifoorumilla paikallisten kulttuuritoimijoiden kanssa sekä paikallisissa hoitolaitoksissa kiertämällä paikallisen koti- ja laitoshoidon kanssa.

Ohjausryhmän toiminta



Paikallinen organisaatiotason yhteistyö lähti alun perin kehittymään jo keväällä 2011, jolloin SOTESin palvelukoordinaattorin aloitteesta järjestettiin ikäihmisten kulttuuritoiminnan kehittämiseen tähtäävä tapaaminen. Yhteistyötä jatkettiin seuraavaksi Ikäihmisten kulttuuriverkosto – tapaamisissa, joita Sastamalan kulttuuripalvelut järjesti Sastamalassa syksyllä 2011 yhteistyössä SOTESin kanssa. Tapaamisissa poukkoili monenlaisia ideoita, niiden joukossa tarve taidelähtöisiä menetelmiä hyödyntävään koulutukseen, johon voisivat osallistua niin sosiaali- ja terveys- kuin kulttuurialankin toimijat.

Tammikuussa 2012 Ikäihmisten kulttuuriverkostossa yhteistyötä tehneet SOTESin ja Kulttuuripalveluiden edustajat etsivät paikallisia yhteistyökumppaneita kulttuurin hyvinvointivaikutuksiin perehdyttävän koulutuskokonaisuuden hahmottelua varten. Mukaan suunnittelutyöhön pyydettiin toimijoita paikallisista oppilaitoksista: Sastamalan

Opistosta ja Sastamalan koulutuskuntayhtymän SASKY:n hallinnoimasta, lähihoitajia kouluttavasta Karkun kotitalous- ja sosiaalialan oppilaitoksesta. Koulutuksen kehittäminen ja toteuttaminen nousivat koetusta tarpeesta muuttaa paikallisia hoitokäytäntöjä ja organisaatiotason toimijoiden uskosta, että asioita voidaan lähteä yhdessä muuttamaan. Mukana olevat organisaatiot Sastamalan Kulttuuripalvelut, Sastamalan Opisto, SOTESi ja SASKY olivat ensimmäistä kertaa mukana yhteisessä hankkeessa. Heidän edustajistaan koottiin ohjausryhmä, joka kokoontui tiiviisti koko hankkeen ajan, yhteensä 14 kertaa. Ohjausryhmässä työskenteli jokaiselta yhteistyökumppanilta vähintään yksi edustaja: Sastamalan Kulttuuripalveluista kulttuurijohtaja, Sastamalan opistolta rehtori ja kaksi suunnittelijaopettajaa, Sotesilta palvelukoordinaattori ja vammaispalvelupäällikkö sekä Saskysta koulutuspäällikkö.

Jokaisen organisaation rooli muotoutui hankkeen tarpeiden mukaisesti. Sastamalan Kulttuuripalvelut hallinnoi hanketta ja kantoi päävastuun hankkeen etenemisestä ja sen käytännön toteuttamisesta. Kulttuurijohtaja ja projektityöntekijä vastasivat hakemuksista, raportoinneista ja tilityksistä. Projektityöntekijä oli mukana niin koulutussuunnittelijana, oppimisen ohjaajana kuin koordinaattorinakin. Sastamalan Opisto kantoi vastuun koulutuksen järjestämisestä eli paikallisesta opetuksesta, pedagogisesta sisällöstä ja paikallisten kouluttajien palkkioista. Rehtori sekä ilmaisuaineiden suunnittelijaopettaja olivat ideoimassa koulutusta ja osallistuivat myöhemminkin ohjausryhmään aikansa

sallimissa rajoissa. Kotimaisista hankkeista ja hyvinvointialan koulutuksista vastaava suunnittelijaopettaja oli päävastuussa koulutuskokonaisuuden pedagogisista ratkaisuksista sekä hankkeen paikallisista jatkosuunnitelmista. Hän vastasi projektityöntekijän kanssa matkan varrella suunnitelmiin tulleista monista muutoksista sekä opiskelijoiden ja opettajien ohjaamisesta ja osallistui tämän raportin kirjoittamiseen.

Alueen suurin sosiaali- ja terveysalan työnantaja SOTESi maksoi 14 opiskelijan koulutuksen ja antoi työntekijöilleen luvan osallistua Kulttuurikuntouttajat-lähipäiviin työajalla. Kaksi SOTESin esimiestason työntekijää, palvelukoordinaattori ja vammaispalvelupäällikkö, oli mukana ohjausryhmässä. Karkun kotitalous- ja sosiaalialan oppilaitos (osana SASKYä) tarjosi hankkeen käyttöön Moodle-oppimisalustan. Lisäksi oppilaitoksen koulutuspäällikkö toimi mukana ohjausryhmässä.

SOTESin palvelukoordinaattorin ja vammaispalvelupäällikön koulutuksen suunnittelu- ja markkinointivaiheessa SOTESin sisällä tekemä työ nousi hankkeen onnistumisen kannalta todella tärkeäksi. Koulutuksen kehittäminen juuri paikallisen sote-alan tarpeita vastaavaksi muovasi sisältöjä olennaisesti alusta saakka. Toisaalta se, että palvelukoordinaattori ja vammaispalvelupäällikkö markkinoivat koulutusta aktiivisesti SOTESin esimiehille ja hoitotyöntekijöille tuotti koulutukseen 29 hakijaa, joista 20 oli SOTESin työntekijöitä.

Yhteistyökumppanit, jotka eivät aiemmin olleet työskennelleet samassa hankkeessa, kokivat yhteistyön toimivaksi ja innostavaksi.

Hankkeen myötä kulttuuri-, ja sosiaali- ja terveysalojen yhteistyön tekeminen on ollut konkreettisempaa, laajempaa ja organisoidumpaa kuin aiemmin paikkakunnalla. Ohjausryhmän jäsenet iloitsivat monipuolisesti eri alojen osaamista edustavasta ohjausryhmästä ja arvostaneet toistensa ammattitaitoa. Toisten työaluetta koskeva ymmärrys lisääntyi. Haasteeksi yhteistyön kannalta koettiin aikataulujen yhteen sovittaminen ja ajan puute. Palkitsevaksi kuitenkin koettiin se tunne, kun yhdessä kehitetty idea saatiin yhdessä muutettua onnistuneeksi hankkeeksi.

Ohjausryhmän jäsenet kokivat, että hankkeella on tuotu monenlaista uutta ja hyvää kaupunkiin: Ensinnäkin hanke on tuonut uudenlaista ajattelua ja konkreettisia toimintamalleja paikalliseen hoitotyöhön: kulttuurista otetta kuntoutukseen ja arjen kulttuurin virkistämistä. Toiseksi koulutus tarjosi opiskelijoille onnistumisen kokemuksia ja lisäsi heidän työhyvinvointiaan. Sen myötä: *”onnistumiskokemukset ovat laajenneet heidän työyhteisöihinsä ja asiakkaiden hyvinvointikokemuksiksi”*. Hankkeessa saatiin vahvistettua sote-alan työntekijöiden uskoa omiin kykyihinsä tuottaa erilaista kulttuuria ja tehdä yhteistyötä arjen elävöittämiseksi. Kolmanneksi hanke sai ohjausryhmän jäseniä huomaamaan, miten paljon erilaista osaamista oman kaupungin alueella onkaan. Paikalliset taloudelliset ja asiantuntijaresurssit saatiin uudella tavalla käyttöön. Yhdessä paikallisten toimijoiden kanssa rakennettiin koko ketju alkuideasta asiakkaalle asti. Neljänneksi hanke tarjosi onnistumisen kokemuksia myös ohjausryhmälle ja lisäsi uskoa ja innostusta

paikallisten yhdessä toteutettavien hankkeiden tekemiseen jatkossa. Viidentenä positiivisena asiana nähtiin uusi koulutustuote, konsepti, jota voidaan hyödyntää jatkossakin, yhdessä jalostettavilla tavoilla.

Paikalliset asiantuntijat opettajina

Paikallisten asiantuntijoiden valitsemisella opettajiksi pyrittiin sekä monipuolisen opetuksen tuottamiseen paikallisin voimavaroin että sosiaali-, terveys- ja kulttuurialojen toimijoiden verkostoitumiseen ja sitä kautta mahdollisten uusien projektien syntymiseen.

Yhteistyöpainotuksesta johtuen yksi koulutuksen erityispiirteistä olikin opetus- ja ohjaushenkilökunnan suuri määrä, koulutuksessa kun oli opettajia (15) ja ohjaajia (3) eli yhteensä enemmän kuin valmistuneita opiskelijoita (14). Tämä saattoi osaltaan tuoda koulutukseen hajanaisuutta, kun koulutusta suunnitellessa koetettiin tasapainotella mahdollisimman laajan verkoston synnyttämisen ja mahdollisimman toimivan opetuskokonaisuuden rajaviivalla. Opettajakunta oli opettamiskokemuksen määrältään hyvin vaihteleva: Jokainen oli oman alansa asiantuntija ja jotkut sen lisäksi ammatikseen opettavia, toiset taas harvemmin tai jopa elämänsä ensimmäistä kertaa opettavia. Opiskelijoilta saimme kuitenkin laajemmin kiitosta monipuolisuudesta kuin moitetta



repaleisuudesta.

Ensisijaisesti koulutuksessa käytettiin opettajia, jotka olivat koulutuksen suunnitteluvaiheessa kuukausipalkkaisessa työsuhteessa jollain yhteistyökumppanilla. Tällä tavoin saimme opettajakuntaan mukaan Sastamalan Opiston ilmaisuaineiden suunnittelijaopettajan ja SASKYN sosiaali- ja terveysalan opettajan. SOTESi henkilökunnasta opettajina toimivat vammaispalvelupäällikkö, kehitysvammaisten avotyön vastaava ohjaaja, muistihoitaja ja palvelukoordinaattori.

Toisena tärkeänä kriteerinä oli luoda yhteyksiä muihin paikkakunnan kulttuuri- ja sote-alan osajiin, niin yrittäjiin, free lancereihin ja kuin muissa kulttuuriorganisaatioissa työtään tekeviin, ja saada heidät mukaan paikalliseen ”kulttuuri ja hyvinvointi -osaajapankkiin”. Sastamalan Opisto maksoi näiden yhdeksän tuntiopettajan opetuspalkkion (yksi opettaja oli mukana kahdesti). Näiden opettajien kautta toimintaan saatiin kytkettyä myös paikallinen kirjasto, musiikkiopisto, harrastajateatteri ja taideyhdistys.

Paikallisten opettajien (14) välistä yhteistyötä ruokittiin koulutuksen aikana niin joukko- kuin kahdenkeskisilläkin tapaamisilla. Yhteistapaamisia järjestettiin hankkeen aikana neljä: Opettajien yhteinen alkutapaaminen järjestettiin lounaan, tutustumisen ja koulutuskokonaisuuden esittelyn merkeissä. Syyskuussa opettajille annettiin omaa Moodle-opetusta. Kouluttajille tarjottiin myös mahdollisuutta osallistua Leonie Hohenthal-Antinin luovan muistelutyön yleisöluennolle. Koulutuksen

päätteeksi kaikki opettajat kutsuttiin paikalle koulutuksen viimeiseen lähipäivään kuuntelemaan ja kommentoimaan opiskelijoiden kehittämistehtävien toteutusten ja tulosten esittelyjä. Tilaisuudesta riippuen paikalle saapui 2-7 opettajaa.

Verkostoitumisen ja yhteisöllisyyden tunteen kannalta tärkeänä pidimme myös kahdenkeskisiä tapaamisia lähipäivien opetusta suunnitellessa. Kouluttajat tapasivat toisensa ennen yhteistä lähipäivää ja suunnittelivat lähiopetuksen sisältöä ja etätehtävää yhdessä opintoprosessin ohjaajan kanssa. Tavoitteena oli tutustuttaa kouluttajat toisiinsa ja antaa heidän kypsytyllä toistensa ideoita sekä luoda mahdollisimman yhtenäinen ja tarkoituksenmukainen koulutuskokonaisuus opiskelijoita ajatellen. Yhtä työparia lukuun ottamatta (aikataulut eivät järjestyneet) kaikki lähipäivien opettajaparit tapasivat toisensa ja oppimisprosessin ohjaajan. Käytännössä jotkut opettajat toimivat itsenäisemmin ja toiset taas loivat kiinteämmin toisiinsa kytkeytyneen kokonaisuuden.

Seminaaripäivään osallistuneelta kulttuurialan opettajalta saimme tärkeää palautetta, joka koski kulttuuri- ja sote-alan opettajien erilaista asemaa koulutuksessa. Kulttuurikuntouttajissa opettaneet sosiaali- ja terveysalan toimijat olivat kaikki kuukausipalkkaisessa työssä paikallisessa sote- tai koulutusalan organisaatiossa. Näin he saattoivat osallistua sekä opettajien yhteistapaamisiin että opetuksen yhteiseen suunnittelemiseen omalla työajallaan ja saada siitä palkkaa. Kulttuuriopettajista sen

sijaan valtaosa oli free lancereita. Heille sekä tilaisuuksiin että yhteiseen koulutuksen suunnitteluun osallistuminen oli vapaaehtoistoimintaa, sillä heille maksettiin koulutuksessa palkka vain sen työpajan osalta, jonka he ohjasivat. Jatkossa tämäntyyppistä koulutusta järjestettäessä olisi varattava rahaa kulttuurialan free lance - opettajien verkostoitumistilaisuuksiin osallistumiseen, jotta he olisivat tasavertaisessa asemassa sosiaali- ja terveysalan toimijoiden kanssa. Tätä kautta kulttuurialan toimijoita saataisiin kenties runsaammin osallistumaan yhteisiin tapaamisiin, pilottikierroksella esim. seminaaripäivään osallistuneista opettajista 4/5 oli sote-alan toimijoita.

Paikallisten kouluttajien rinnalle Kulttuurikuntouttajiin tahdottiin mukaan yksi vieraileva asiantuntija tuomaan opiskelijoiden ja paikallisten kouluttajien saataville sellaista asiantuntemusta, joka paikkakunnalta vielä puuttuu. Leonie Hohenthal-Antinin luennon ja työpajan kustannukset jaettiin Kulttuuripalveluiden ja SOTESin kesken.

Vaihtuvat opetustilat

Kaikki lähipäivät järjestettiin fyysisesti eri paikoissa, joita olivat Sastamalan kaupungin alueella sijaitsevat sosiaali-, terveys-, kulttuuri- ja koulutuspalveluja tuottavien tahojen toimintatilat. Tiloja vaihtamalla haettiin paikkoja, jotka sopisivat senkertaisen opetuksen aiheeseen, tukisivat oppimista ja antaisivat opetukselle mahdollisesti uusia ulottuvuuksia. Oppimisympäristön hajauttamisella eri toimintaympäristöihin lisättiin myös opiskelijoiden paikallistuntemusta. Koulutuspaikkojen

vaihtuminen sai hyvää palautetta niin opiskelijoilta kuin opettajiltakin.

Koulutuspaikkojen hajauttaminen tarjosi myös yhden mahdollisuuden yhteistyökumppanien omavastuuosuuden ja järjestelyvastuun jakamiseen.

Kulttuuripalveluiden tiloista Kulttuuritalo Jaatsia käytettiin kahdesti, Sastamalan Opiston tiloista lainattiin Kannarin huoneteatteria ja Opiston päätalon Järvisalia. SOTESi lainasi tilojaan Hopun palvelukeskuksessa ja toimintakeskuksessa kahteen lähipäivään ja Saskyn tiloista saimme lainata luokkahuonetta sekä Karkun kotitalous- ja sosiaalialan oppilaitoksessa että Vexve Areenalla.

Opetustilojen vaihtuminen mahdollisti yhteistyön tekemisen muidenkin paikallisten organisaatioiden kanssa. Leonie Hohehtal-Antinin vierailua varten lainasimme tiloja seurakunnalta sekä Suomalaisen kirjan museosta Pukstaavista. Vaihdoissa seurakunnan ja Pukstaavin työntekijät saivat osallistua Hohenthal-Antinin yleisöluennolle luovasta muistelutyöstä sekä osittain myös työpajaan. Ulkopuolista luennoitsijaa tilatessa tuntui mielekkäältä, että useat paikalliset tahot pääsisivät annista osallisiksi, paikalla olikin nelisenkymmentä henkeä. Joulukuussa 2012 saimme lainata yksityisen vanhusten palvelutalon kokoushuonetta. Palvelutalo sai samalla ravintolapalveluilleen lisää maksullisia asiakkaita sekä mahdollisuuden tehdä toimintaansa tunnetuksi alan toimijoiden keskuudessa.

Kulttuurikuntouttajat-koulutuksen puitteissa vietiin eteenpäin verkostoa, joka kytkee paikalliset sosiaali-, terveys- ja kulttuuripalveluiden asiakkaat yhteen

palveluita järjestävien sosiaali-, terveys- ja kulttuuriorganisaatioiden kanssa. Paikallinen sosiaali-, terveys- ja kulttuuritoimijoiden verkosto on sektoreita ylittävältä olemukseltaan horisontaalinen ja muuntuva (ks. Parkkola 2012, 117), ja siinä tapahtuvien kohtaamisten ja muutosten seuraaminen on kokonaisuutena mahdotonta. Edellä mainittujen tekijöiden ohella mm. Sastamalan Opiston kurssitoiminta laajeni opiskelijoiden kehittämistehtävien välityksellä yksityiseen hoitokotiin sekä työvoiman palvelukeskukseen. Osallistumisen ja verkostoitumisen kautta yhteistyö toimijoiden välillä lisääntyi useammalla tasolla ja löysi uudenlaisia muotoja. Kulttuurikuntouttajat on esimerkki positiivisesta kierteestä, jossa paikallisyhteisö tuottaa yhdessä yhteisöllisyyttä ja osallisuutta tukevaa toimintaa.

Jatkon kannalta on mietittävä, millä hinnalla tällaista koulutusta olisi käytännössä mahdollista tuottaa, pilottikoulutuksen hinta kun oli vain 85 euroa. Oppimisen ohjauksella oli koulutuksessa niin korostunut rooli, että sen vaatimat työtunnit nostavat korkealle koulutuksen palkkakustannuksia. Toisaalta koulutuksen nimellinen hinta kertoo vain sen, mitä se tuli maksamaan koulutuksen itse maksaneelle opiskelijalle. Suurimman osan koulutuksesta maksoi SOTESi, joka maksoi varsinaisten koulutusmaksujen lisäksi antamalla opettajia, tiloja, palkallista työaika jne. Jatkossa harkitsemme, onko järkevämpää pitää osallistumismaksu pienenä ja jakaa opetuksen järjestämiskustannuksia kuin korottaa osallistumismaksua. Yksi mahdollinen vaihtoehto on se, että osallistumismaksu nousee huomattavasti niiden kohdalla, jotka

eivät osallistu järjestämiskustannuksiin (näin toimitaan usein muuallakin).

6. Kulttuurikuntouttajat-hankkeen tavoitteiden toteutuminen



Hankkeen aikana olemme keränneet tavoitteiden toteutumisen arviointia varten aineistoa niin opiskelijoilta, opettajilta kuin ohjausryhmäläisiltäkin. Opiskelijoilta on kerätty kaikki koulutuksen aikana tehdyt etätehtävät sekä kehittämistehtäväraportit. Kehittämistehtäväraporttiin opiskelijoita pyydettiin kirjaamaan, paitsi omia näkemyksiään, myös asiakkaiden ja työyhteisön antamaa palautetta omasta toiminnasta. Lisäksi pyysimme koulutuksen aikana neljä palautekyselyä ja kaksi vapaamuotoisesti kirjoitettua Minä Kulttuurikuntouttajana -tekstiä kertomaan opiskelijoiden omin sanoin asioista, joita emme huomanneet kysyä. Opettajia pyydettiin täyttämään palautekysely sähköpostitse oman opetuskertansa jälkeen, ja ohjausryhmältä pyysimme palautetta kahdesti.

Taiteen ja kulttuurin saatavuuden parantumista ja hyödyntämisen lisääntymistä laitos- ja kotihoidossa arvioimme ennen kaikkea laadullisesti. Kuvailimme

opiskelijoiden oppimis- ja kehittämistehtäviensä kautta toteuttamaa taide- ja kulttuuritoimintaa sekä arvioimme opiskelijoiden projekteja asiakkailta saadun palautteen valossa. Kulttuurikuntouttajien ollessa paikallisesti tuotettu hanke on kiinnostavaa myös, kuinka moni opiskelija toi opintojensa kautta taide- ja kulttuuritoimintaa Sastamalaan ja erityisesti osaksi kunnallisia sosiaali- ja terveyspalveluita (SOTesi). Kuntouttavan työotteen kohdalla huomioimme niin asiakkailta kuin työyhteisöltäkin tulleen palautteen opiskelijan oman reflektion ohella.

Uudenlaista toimintamallia kehittäessä olemme pohtineet kovasti, mikä oikein on se toimintamalli, josta olemme hankkeen ajan puhuneet: Onko se koulutustuote vai onko kyseessä ennemminkin paikalliselle verkostolle ominainen tapa toimia? Tässä raportissa toimintamalli käsitetään koulutuksena, didaktisina ja sisällöllisinä ratkaisuinä sekä sen suunnittelulle ja toteuttamiselle ominaisina verkostoina.

Taiteen ja kulttuurin saatavuuden parantuminen ja hyödyntämisen lisääntyminen laitos- ja kotihoidossa

Kulttuurikuntouttajat-koulutuksessa pyrittiin taiteen ja kulttuurin monipuolisuuden ja määrän lisäämiseen laitos- ja kotihoidossa. Tätä tavoiteltiin sekä lähipäivissä annettujen etätehtävien kautta että ennen kaikkea kehittämistehtävällä, jonka jokainen opiskelija toteutti omalla työpaikallaan. Kehittämistehtävän kannalta pidimme tärkeänä jatkuvuuden näkökulmaa: Kuinka opiskelija voisi suunnitella oman projektinsa alusta asti niin, että toiminta jatkuisi

koulutuksen jälkeen ja laajenisi opiskelijan oman tekemisen ohella yhteiseksi tekemiseksi työyhteisössä?

Oppimistehtävien vaikuttavuus

Kuten opetuksen toteutuksesta kertovassa luvussa on tullut ilmi, jokaiseen Kulttuurikuntouttajat-koulutuksen lähipäivään liittyi 1-2 etätehtävää, joko etu- tai jälkikäteen toteutettavia. Ensimmäisen lähipäivän soveltavan draaman työpajasta opiskelijat saivat kotiläksyksi kokeilla jotain pajassa tehtyä harjoitusta omin päin perheenjäsenien, ystävien, työyhteisön tai asiakasryhmän kanssa ja raportoida tästä Moodleen. Koska tehtävä oli koko koulutuksen ensimmäinen, haluttiin opiskelijoille jättää vapaus harjoitella kulttuuritoiminnan ohjaajan roolia työpaikan ulkopuolella. Harjoituksen teki omien asiakkaidensa kanssa kuusi ja työyhteisönsä kanssa kolme opiskelijaa.

Kotihoidossa työskennellyt lähihoitaja sovelsi draamaharjoitusta arkisessa tilanteessa yhdessä asukkaan kanssa: ”*Hauskaa oli ja nauruakin väliin lipsahteli... Minusta tärkeintä oli tässä meidän tuokiossamme jutustelu ja toisillemme kysymysten esittely oli hyvää vuorovaikutusta ja "muistijumppaa". Huomasin, että toinen osapuoli usein kohdisti kysymyksensä juuri minuun. Esimerkiksi hän kysyi: "Kukahan mahtoi tässä taannoin keittää mikrossa riisipuurot pitkin laitteen seiniä?". No minähän se tietty olin, kun en parka ymmärtänyt ensin laittaa hiutaleita veteen ja sitten vasta lopuksi maitoa."*

Muut opiskelijat kokeilivat harjoitusta laitoshoidossa tai toimintakeskuksessa. Heidän kommentissaan nousi yllätys siitä,

että harjoituksen tekeminen oli asiakkaille ”kivutonta” ja että asiakkaat rohkaistuivat toimimaan yhdessä uudella tavalla, jotkut näyttämään jopa uusia puolia itsestään. Ohjeita tarvitsi toistaa usein mm. muistisairaiden ja kehitysvammaisten kanssa työskennellessä, mutta toistaminen kannatti, kun yhdessä tekeminen toi puhetta, naurua ja onnistumisen iloa.

Harjoitteiden tekeminen työyhteisön kanssa herätti ennen kaikkea hyvää keskustelua. Sosiaalisen kuntoutuksen parissa työskentelevä opiskelija näki harjoituksen jälkeen työyhteisöään muuttunein silmin: ”*Harjoitteen jälkeen syntyi hyvä keskustelu. Osan mielestä tämä ei palvelisi meidän asiakaskuntaamme ollenkaan ja osan mielestä palvelisi vallan hyvin. Yksi piti touhua vallan hulluna. Osan mielestä asiakkaat eivät uskaltaisi lähteä tähän mukaan ja osan mielestä juuri tällaiset harjoitteet olisivat hyväksi tuomaan itsetuntoa lisää. Itse huomasin, että ne jotka lähtivät harjoitteeseen epäluuloisimmin, olivat niitä, joiden mielestä harjoite oli humpuukia tai että se ei palvelisi asiakkaita. Ihmettelemään jäin myös sitä, kuinka totutuista tavoista pidetään kiinni ja uusi koetaan uhkana. Jo pelkkä tuolien siirto sai osan ”purnaamaan”. Pakostakin kävi mielessä kysymys, kuinka nämä työkaverit käsittelevät hyvinkin muuttuvaa ja yllätyksellistä työtämme."*

Yksi opiskelijoista käytti draamaharjoitteita apuna työyhteisön haasteellisen tilanteen käsittelemisessä: ”*Sen verran täytyy osastomme tämän hetkisestä tilanteesta kertoa, että työyhteisömme hajoaa ensi maanantaina ja osaston toiminta puolittuu.*

Mielialat on melko haikeat muutosten edessä, sillä meillä on ollut niin loistava työyhteisö. Niinpä muokkasin harjoitteita vastaamaan työyhteisömme tämän hetkistä tilannetta ja kenties edesautoin työyhteisöä tuomaan vielä enemmän julki tuntemuksiaan muutoksista näin draaman merkeissä.”

Lisäksi työyhteisön jäsenten palautteessa tuli ilmi, kuinka he kokivat, että mielipiteen ilmaisu voi olla rohkeampaa toiminnallisen menetelmän kautta. Draamaharjoitusten ohjaaminen koettiin myös oivana paikkana näyttää ujoimmille työkavereille mallia, että työntekijänä voi sekoilla sanoissaan ja poiketa käsikirjoituksesta, ja selvitä silti yhteisestä retkestä draaman maailmaan.

Tunteet ja luova muistelutyö – lähipäivässä lokakuussa Leonie Hohenthal-Antin antoi opiskelijoille tehtäväksi haastatella jotakuta ikäihmistä hänen lapsuuden joulustaan mahdollisimman yksityiskohtaisesti.

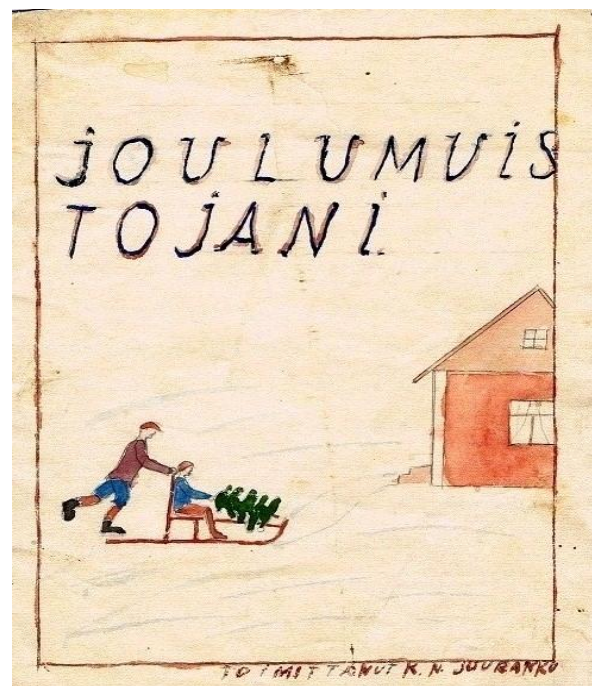
Haastattelun jälkeen tuli vielä miettiä, mitä haastattelumateriaalilla voisi tehdä: Millaisen toiminnallisen asian opiskelijat keksisivät, mitä joulun alla voisi asiakkaiden kanssa tehdä?

Opiskelijoista neljä teki tämän harjoituksen asiakkaan kanssa, useimmat haastattelivat perheen jäsentä tai naapuria. Useimmilla harjoituksen tekeminen jäi haastattelemiseen, eikä muovautunut omalla asiakasryhmällä sovellettavaksi toiminnaksi. Neljällä asiakkaiden kanssa toimineella opiskelijalla oli kuitenkin positiivisia kokemuksia kerrottavanaan. He kirjoittivat Moodleen, että asukkaat olivat onnellisia ja innoissaan, kun saivat kertoa joulukokemuksistaan.

Juttutuokioiden pohjalta syntyi kolmenlaista

asiakkaiden kanssa toteutettua toimintaa: lähihoitaja askarteli muistisairaiden asukkaiden kanssa talolle omat joulukoristeet ja hoitokodin virikeohjaaja synnytti asukkaiden joulutarinoiden pohjalta joulutarinan runoineen ja lauluineen. Kotihoidon työntekijälle selvisi, että hänen yli 90-vuotias asiakkaansa oli kirjoittanut vuonna 1934 Joulumuistojani-nimisen teoksen: *”Viikon kuluttua keskustelustamme sain käteeni jo kellastuneen teoksen. Kannet olivat nätisti kuvitetut ja etukannessa luki alakulmassa ”Toimittanut ...”. Oli antoisaa sukeltaa ihan kuin oikeasti tämän miehen lapsuuteen ja jouluisiin tunnelmiin. Otin kopiot tästä upeasta teoksesta. Tämä kertomus luetaan meidän joulujuhlassamme ja siitä tehtyä kopiota saavat kaikki katsoa. Tietysti me esittelemme ”Joulumuistojani” teoksen tekijän myös kaikille juhlassa oleville.”*

Marraskuisen yhteisöllisyys ja musiikki – lähipäivän etätehtävässä mietittiin ihmissuhteiden merkitystä omassa elämässä



itseksensä piirtämällä tai kirjoittamalla. Joulukuussa kommunikaatio ja saduttaminen – lähipäivän tehtävä oli lukea etukäteen opettajan Moodleen laittama materiaali. Lähitapaaminen järjestettiin Sastamalakodilla ja alun perin tarkoituksena oli antaa asukkaiden saduttamiseen liittyvä tehtävä. Tilanne kuitenkin eli ja tämä tehtävä jäi tekemättä. Jälkikäteen ajateltuna kommunikaatio-aiheisen lähipäivän tehtävä olisi voinut olla jollain tapaa kommunikatiivisempi.

Myös tammikuussa Oppiminen ja tanssi – lähipäivän etätehtävä tehtiin itseksensä kotona, sillä se koostui erilaisia oppimisen tapoja käsittelevästä etukäteisluettavasta. Helmikuussa aiheena oli suvaitsevaisuuden ja kirjallisuuden kohtaaminen. Kirjallisuuteen liittyvän etukäteistehtävän lisäksi Toimintakeskuksen vastaava ohjaaja antoi tehtävän: Pohtikaa yhdessä, mitkä rentoutus- ja aististimulointimenetelmissä (vaihtoehtoja paperilla) sopisivat oman työpaikkanne asiakkaisiin (lapset, nuoret, vanhukset jne.). Mitä hyötyä Snoezelen-toiminnasta heille voisi olla? Tehtävän toteuttaminen työpaikalla jätettiin vapaaehtoiseksi. Kuusi opiskelijaa päätti testata suunnitelmaansa.

Neljä heistä ohjasi erilaisia rentoutustuokioita asiakkaille, kaksi ryhmän kanssa ja kaksi asiakkaan omassa kodissa kahden kesken. Palaute oli positiivista, ja eräs asiakas oli maininnut, että rentoutuminen oli tuonut hänelle oikein makeat yöunet. Kaksi opiskelijaa työskenteli samassa tehostetun palveluasumisen yksikössä ja päätti yhdessä suunnitella ja toteuttaa valkoisen huoneen omalle työpaikalleen. He saivat luvan muuttaa yhden tällä hetkellä

tyhjänä olevista asuinhuoneista valkoiseksi huoneeksi, kunhan se olisi helposti muunnettavissa takaisin asuinhuoneeksi tarvittaessa. Kustannussyistä he eivät voineet maalata huoneen seiniä ja lopulta päätyivätkin siihen, että *”kokonaan valkoinen huone ei luultavasti olisikaan asukkaillemme paras vaihtoehto - se voisi aiheuttaa turvattomuuden tunnetta ja aistimuksen, että kaikki leijuu”*. Verhoilemalla jo olemassa olevaa, tuomalla varastossa olevan käyttöön ja lahjoitusten avulla opiskelijat saivat muutettua asuintilan vaaleaksi ja rauhalliseksi rentoutushuoneeksi, jossa muistisaira vanhuksen aisteja herätellään mm. äänien, tuoksujen ja kosketuksen keinoin.

Maaliskuun kaksi etätehtävää käsitelivät sekä muistamista että kuvataidetta. Molemmissa edistettiin omaa ymmärrystä ja luovuuden esiintuomista itseksensä kirjoittamalla. Huhtikuun lähipäivässä teemana oli rahoittaminen ja soveltava draama, ja etätehtävällä pohjustettiin omaa kehittämistehtävää.

Asiakkaiden kanssa toteutettavia toiminnallisia tehtäviä oli siten koulutuksen kehittämistehtävään pohjustavassa alkuvaiheessa kolme kymmenestä. Näiden kolmen tehtävän kautta opiskelijat järjestivät koti- ja laitoshoidon asiakkaille yhteensä 16 toiminnallista hetkeä draaman, muistelun ja kosketuksen parissa. Jälkikäteen katsottuna toiminnallisuutta olisi voinut suosia etätehtävissä enemmän ja säännöllisemmin. Toistuvalla asiakkaisiin suuntautuvalla toiminnalla rohkeus uudenlaisen työotteen ja ammatillisen roolin kasvattamiseen olisi voinut kasvaa nopeammin ja

yhteisöllisemmin kuin itsekseen asioita pohtimalla.

Yhtä tärkeää kuin suoraan kentällä toimiminen on joka tapauksessa ollut, että itsekseen lukemalla ja kirjoittamalla toteutettavien etätehtävien kautta opiskelijat ovat saaneet eteenpäin kasvuprosessia omassa itsessään, ajattelumaailmassaan ja mahdollisuuksiensa miettimisessä. Näin etätehtävät ovatkin olleet monipuolisempia kuin suoraa taiteen ja kulttuurin viemistä työpaikoille ja tähdänneet useammalla tasolla pitkäkestoiseen oman luovuuden esiin tuomiseen opiskelijoiden omassa työssä.

Kehittämistehtävien vaikuttavuus

Kehittämistehtävä oli Kulttuurikuntouttajat-koulutuksessa olennaisin keino parantaa taiteen ja kulttuurin saatavuutta ja hyödyntämistä koti- ja laitoshoidossa. Kehittämistehtävässään opiskelija mietti omasta työstään jokin kehitettävän asian tai alueen, jota hän tutki ja kehitti käytännössä koulutuksessa saamiaan ideoita hyödyntäen. Kehittämistehtävällä sidottiin koulutus tiukasti työpaikan arkeen ja tavoiteltiin siten pysyvää muutosta opiskelijan asenteessa ja toimintatavoissa työpaikalla.

Kehittämistehtävässä oli olennaista miettiä kehittämiskohteen realistisuus (mm. talous, aika- ja henkilöresurssit, soveltuvuus omaan toimintaympäristöön, miten saada oma työyhteisö (asteittain) mukaan toimintaan, yhteistyön tekeminen mahdollisimman laajasti sekä erityisesti toiminnan juurruttaminen: millä keinoin varmistutaan siitä, että toiminta jatkuu myös sen jälkeen, kun koulutus on päättynyt.

Koulutuksen 20 aloittaneesta opiskelijasta 14 pysyi koulutuksessa toukokuulle ja toteutti

kehittämistehtävänsä. Opiskelijoista 13/14 toi omassa kehittämistehtävässään jotain uutta toimintaa omalle työpaikalleen. Joidenkin projektit olivat voimakkaammin taidelähtöisiä, maalaamisen, kutomisen tai karaoketanssien ympärille syntyneitä. Toisissa projekteissa kyse oli enemmän uudenlaisen yhdessä toimimisen kulttuurin synnyttämisestä, kuten silloin, kun viittomilla luotiin kaikille yhteistä kieltä tai kun laitettiin alulle lasten ja vanhusten välisiä kohtaamisia. Jonkun kohdalla toiminta lähti liikkeelle nopeammin, toisten kohdalla kyse oli enemmän asian alulle saattamisesta ja tulevaisuuden toiminnan mahdollisuuksien kartoittamisesta.

Opiskelijat pyysivät kehittämistehtäväraporttiaan varten asiakkailtaan palautetta kehittämästään toiminnasta, toiset pyysivät palautetta kirjallisesti ja toiset suullisesti. Asiakkaiden antama palaute on ollut poikkeuksetta positiivista: ”On mielekästä puuhata”, ”tuo iloisuutta elämään” ja ”voi sanoa mielipiteensä”. Toimintoihin on osallistuttu innokkaasti, niille on pyydetty jatkoa ja toiminta on markkinoinut itse itseään. Monille ikääntyneille ja kehitysvammaisille sanallisen palautteen antaminen on vaikeaa. Yhtä merkityksellistä kuin sanallinen palaute on myös ”nähty palaute”, kohtaamiset, hymyt ja kirkkaat silmät, joista opiskelijoiden kehittämisraportit kertovat.

Kulttuuritoiminnan saatavuuden parantuminen on tarkoittanut noina hetkinä myös elämän merkityksellisyyden lisääntymistä.

Kehittämistehtävänsä tehneistä opiskelijoista yhdeksän työskenteli Sastamalan kunnallisella sosiaali- ja terveystalouden

tuottajalla SOTESilla, muilla työnantajilla Sastamalassa työskennelleitä oli kaksi. Muualla kuin Sastamalassa kehittämistehtävänsä toteutti kolme opiskelijaa (Helsinki, Kokemäki ja Lavia). SOTESilla on Sastamalassa kahdeksan ikäihmisten asumispalveluyksikköä, joista neljään Kulttuurikuntouttajat-koulutus toi lisää taide- ja kulttuuritoimintaa. Lisäksi ikäihmisten osalta taide- ja kulttuurikokemusten mahdollisuuksia ikäihmisille lisäsivät kaksi kotihoidon puolella opiskellutta hoitajaa. Kehitysvammahuollon avohuollon yksiköitä SOTESilla on Sastamalassa kolme ja näistä jokaisesta yksiköstä koulutuksessa oli mukana yksi kehittämistehtävän toteuttanut työntekijä.

Opiskelijoiden kehittämistehtävässä jatkuvuus huomioitiin suunnitteluvaiheesta lähtien. Kehittämistehtävien toteutusvaiheessa kaikki 14 opiskelijaa tekivät työtään eri yksiköissä, joten jokainen opiskelija oli omillaan niin kehittämistehtävänsä toteuttamisen kuin toiminnan jatkuvuudenkin suhteen. Jokainen opiskelija oli huomionut kehittämistehtävässään kulttuuritoiminnan jatkuvuuden. Valtaosalla oli tehtynä konkreettisia suunnitelmia, kuinka toiminta kytketään jatkossakin osaksi oman työpaikan arkea ja ”normaalielämää”. Asiakkaat toivoivat poikkeuksetta jatkoa toiminnalle, mutta resurssien löytyminen arjessa tuntui monista opiskelijoista haasteelliselta. Erityisesti kotihoidossa kiire tuppaa usein jyräämään yhdessä tekemisen: ”Usein on Lemmenpolun parvekkeelta huudettu perääni, että ” kerääs nyt ne lauluvihkos ja ruvetaan laulaan!”. On ikävä vedota heille kiireeseen. Työpäivät on todella hektisiä.

Ylimääräiseen ei oikeasti tunnu jäävän aikaa.” Asiakkaiden innon ajateltiin kuitenkin auttavat siinä, että toiminta jatkuisi: ”Haasteena tulee olemaan aika. Miten jatkossa päivitämme sivuja niin, ettei tule liian pitkiä taukoja... Aiheista ei ainakaan tule olemaan pulaa – asiakkailta itseltään tulee ideoita ja ajatuksia.”

Toisaalta opiskelijat pyrkivät selättämään kiireen jakamalla vastuuta toiminnasta toisille työntekijöille: ” Uskon tai ainakin haluan uskoa että näiden viiden hoitajan esimerkki ja asukkaiden ilo tarttuu myös ajan myötä näiden kuuden hoitajan ajatuksiin ja saa heidätkin toimimaan.” Jatkuvuutta useampaan suunnitelmaan toi jo sovittu tai suunnitelmissa oleva yhteistyö muiden paikallisten toimijoiden kanssa, esim. Taidepolku 3:n järjestäminen osana Sastamalan Opiston opetusta. Yhteistyötä lähti viriämään myös Kulttuurikuntouttajien välillä: ”Suunnitelmissa olisi myös toteuttaa päivä esim: 50–60 luvun hengessä. Ehdotukseni olisikin teille rakkaat kulttuurikuntouttaja ystäväiseni löytyisikö teiltä kiinnostusta lähteä yhdessä toteuttamaan ja järjestämään iltamia ...n suulissa.” Joillakuilla oli suunnitelmissa myös toiminnan levittäminen muihin SOTESi:n yksiköihin: ”Tammikuussa keräämme seuraavan kerran palautetta. Miltä kutominen tuntuu, onko kaikki aivan turhaa vai kehitämmekö ajatusta eteenpäin ja myymme idean myös muihin yksiköihin.”

Kehittämistehtävien kautta monet opiskelijoiden työyhteisöjen jäsenet ja asiakkaiden omaiset ovat tulleet tietoisiksi ja kiinnostuneet kulttuurin merkityksestä. Myös paikalliset vapaaehtoistyön tekijät olivat

halunneet olla mukana kehittämishankkeissa eri tahoilla. Opiskelijat ovat koulutuksen aikana innostuneet toistensa suunnitelmista ja alkaneet miettiä, kuinka meillekin saisi tuota samaa toimintaa seuraavaksi. Siten taiteen ja kulttuurin saatavuuden parantuminen ja hyödyntämisen lisääntyminen jatkuvat ja laajentuvat omalla painollaan, eikä jatkuvuutta voida yksiselitteisesti arvioida vain tämänhetkisen tiedon tai jo tällä hetkellä tehdyn perusteella.

Hoitohenkilökunnan kuntouttavan työotteen kehittyminen taiteen ja kulttuurin keinoin



Kuntouttava työote perustuu toimintakyvyn käsitteeseen. Kuntouttava työote tarkoittaa asiakkaan voimavaroja ja mahdollisuuksia korostavaa toimintakyvyn tukemista ja hänen toimintaympäristöönsä vaikuttamista ja se nähdään hyvän hoidon edellytyksenä. Kuntouttava työote perustuu nykyään myös vahvasti käsitykseen kuntoutuksen vuorovaikutteisuudesta. Vuorovaikutusta kuntoutujan ja ympäristön välillä tulisi tukea kaikilla toimintatasoilla ja kaikin mahdollisin keinoin. Se tarkoittaa kaikkia niitä asioita, joiden kanssa asiakas on välittömästi ja välillisesti tekemisissä ja jotka vaikuttavat hänen hyvinvointiinsa ja toimintakykyynsä.

Ympäristöllä on fyysinen, henkinen, sosiaalinen ja hengellinen ulottuvuus. Se tarkoittaa myös kuntoutujan yksilöllisten tarpeiden ja erityisesti oman toimijuuden tukemista ja mahdollistamista kaikin tavoin. Kuntoutujakeskeisessä toiminnassa korostetaan kuntoutujan subjektiutta ja vaikutusmahdollisuuksia sekä kiinnitetään huomiota rajoitusten sijasta voimavaroihin ja mahdollisuuksiin (Koskinen, Pitkälä & Saarenheimo 2008, 550).

Hoivatyöntekijän ammatillisuus koostuu monesta eri osatekijästä ja kuntouttava työote edellyttää vahvaa ammatillisuutta. Yksi osa-alue ammatillisuudessa on persoonallinen identiteetti ja sen vahvistuminen on keskeisesti mukana ammatillisuuden kasvuprosessissa (Eteläpelto & Vähäsantanen 2006, 26–43 sekä Hakkarainen & Jääskeläinen 2006, 90). Kulttuurikuntouttajat-koulutuksessa tarjottiin opiskelijalle mahdollisuus tulla oman kokemuksen kautta tietoisemmaksi omasta identiteetistään, luovuudestaan, taidoistaan ja kiinnostuksen kohteistaan ja näin edistää oman identiteetin kasvun kautta kuntouttavan työotteen käyttöä.

Opiskelijoiden kuntouttavan työotteen kehittymistä arvioitiin heidän antamiensa palautteiden sekä kehittämistehtäväraporttien perusteella. Palautekyselyissä (toukokuu ja marraskuu 2013) opiskelijoilta kysyttiin *”Koetko itsessäsi ja työotteessasi tapahtuneen muutoksia koulutuksen aikana? Jos koet, niin minkälaisia ja mistä arvelet niiden johtuvan?”*. Toukokuussa 12/13 opiskelijasta ja marraskuussa 14/15 opiskelijasta koki itsessään ja työotteessaan tapahtuneen

muutoksen positiiviseen suuntaan. Molemmissa kyselyissä opiskelijat kokivat muutoksia tapahtuneen sekä asenteen, tiedon että taidon tasolla. Ainoastaan yksi opiskelija vastasi marraskuun kyselyssä, että ei tunnistanut itsessään tapahtuneen mitään muutoksia.

Kehittämistehtävän yksi osa oli tehtävän ja sen vaikutusten arviointi. Opiskelijoita ohjeistettiin kehittämistehtävän ohjeistuksessa refleктоimaan kehittämistehtävän vaikutuksia omaan henkilökohtaiseen ja ammatilliseen kasvuunsa ja pohtimaan, oppiko jotakin tai muuttuiko jokin itsessä kehittämistehtävän työstämisen aikana. Vastaukset – kuten kysymyksiin - oli muotoiltu hieman väljemmin kuin vastaukset välipalautteiden kysymyksiin. Opiskelijoiden kokemukset tapahtuneista muutoksista olivat sekä palautekyselyissä että kehittämistehtäväraportissa kuitenkin samansuuntaisia, joten muutokset on seuraavassa jaoteltu yhteisten teemojen alle.

Muutokset omissa voimavaroissa ja ammatillisuudessa

Moni korosti palautteessaan saaneensa koulutuksesta virkeyttä ja positiivista energiaa arjen haasteiden keskelle. Opiskelijat kuvailivat kirjoituksissaan muutoksia siinä, miten he kokevat oman identiteettinsä hoitotyöntekijänä. Kuvailussa nousee esiin inspiroituminen ja voimaantumisen kokemukset. Koulutusta kuvattiin esimerkiksi matkana omaan itseen, omaan persoonallisuuteen ja sen eri puoliin: *”syvällinen matka itseen sekä ammatillisuuteen”*. Eräs opiskelija kertoi koulutukseen osallistumisen olleen kuin terapiassa olisi käynyt. Joku sanoi

kehittyneensä ihmisenä koulutuksen aikana. Useassa palautteessa näkyi myös uskalluksen, rohkeuden ja itsevarmuuden lisääntyminen: *”Oma toiminta ei ole kaatunut jatkuvaan kyseenalaistamiseen ja turhaan harkintaan (voiko näin toimia?), kun on saanut muilta tukea siihen, että voi*. He kokivat itsessään käynnistyneen oppimisprosessin sekä *”jatkavansa oppimista vielä koulutuksen päätyttyä.”* Koulutuksessa saadut ideat antoivat intoa oman työn uudelleen toteuttamiseen. Jollekulle kurssi antoi mahdollisuuden, *”kunnon sysäyksen”*, toteuttaa työssään jotain, josta oli haaveillut jo pitkään, ja haaveen todeksi eläminen antoi voimaa. Opiskelijan ymmärrys oman identiteetin merkityksestä hoivatyössä lisääntyi selvästi, sillä esiin nousi myös usko siihen, että hoitajana voi olla hyvä silloinkin, kun viihtyy töissä: *”Koen olevani hyvä lähihoitaja ja siinä samalla saan tehdä itselleni mieluisia juttuja”*.

Opiskelijat kertoivat muutoksista suhtautumisessa asiakkaisiin myös eettisellä tasolla käyttämällä sanoja *”empaattisempi, armollisempi, lempeämpi”*. Myös syvällinen oman työn merkityksen reflektointi kuvaa eettisellä tasolla tapahtuneita muutoksia: Joku opiskelijoista kuvasi asiakkaille järjestettyjen toimintatuokioiden olleen *”niitä hetkiä, jolloin ehkä parhaiten muistan, miksi teen tätä työtä, ja mikään ei onneksi estä toteuttamasta niitä tulevana vuonna myös.”* Lisäksi useat opiskelijat kokivat, että etä- ja kehittämistehtävien myötä toteutetut yhteiset toimintahetket luovat mahdollisuuksia oppia ymmärtämään asiakas tasavertaisena ja lisäämään ymmärrystä hänen kokemusmaailmastaan. Asiakkaista on noussut esiin uusia piirteitä ja

vuorovaikutussuhteet ovat syventyneet. Koulutuksen aikana läpi käydyn prosessin vaikutukset omaan ammatillisuuteen ovat ainakin osalla opiskelijoista olleet niin syviä, että on todennäköistä, että ne näkyvät jatkossakin muuttuneena työotteena.

Taide- ja kulttuuritoiminnan tarjoama mahdollisuus itsensä kuuntelemiseen ja itsensä, asiakkaiden ja työyhteisön näkemiseen uudella tavalla avasi uinuvia tai arjen alle peittyneitä voimavaroja, ja useampi opiskelija kertoi palautteessaan jaksaneensa paremmin töissä. Taidelähtöisiä menetelmiä onkin viime aikoina käytetty useammassa työhyvinvointihankkeessa (ks. mm. Taide käy työssä ja Taiten tuottoa). Hienoa oli huomata, että vaikka emme varsinaisesti tavoitelleetkaan työntekijän voimaantumista tai työhyvinvoinnin kasvua, kuntouttavan työotteen persoonalähtöinen kehittäminen toi tällaisia vaikutuksia mukanaan.

Muutokset omassa toiminnassa työyhteisön jäsenenä



Opiskelijat kokivat muutoksia siinä, miten he kokivat itsensä ja toimintansa työyhteisön jäsenenä. On tyypillistä, että työpaikalla roolit ovat hyvinkin vakiintuneita sen suhteen, kuka *”luontaisemmin jättäytyy perush. ja touhuaa niin sanottua aktiviteettia*

esim. talon ulkopuolella.” Koulutukseen osallistumisen ja sen aikana heränneen ymmärryksen myötä roolit voitiin laittaa uudenlaiseen keskusteluun ja perushoidossa vankkumattomasti pitäytynyt saattoi alkaa aktiivisemmaksi kulttuurin tuojaksi. Moni totesi palautteessaan, että koulutuksen aikana sai uskallusta, rohkeutta ja itsevarmuutta tuoda asioitaan ja omaa työotettaan esille työyhteisössä: *”Nykyään olen rohkeampi töissä. En enää ajattele, mitä muut ajattelee. Täällä on oppinut, että voi pelleilläkin.”* Oma asenne saattoikin muuttua niin päin, että arkailun sijaan opiskelija koki antavansa työyhteisölleen tarpeellisia välineitä asiakkaiden kanssa toimimiseen.

Tärkeää yksittäisten työkalujen ja -menetelmien ohella oli, että opiskelijat oppivat viemään oman ideansa suunnitelman kautta toteutukseen asti. Moni opiskelija koki oppineensa perustelemaan entistä paremmin, miksi taide ja kulttuuri muodostavat tärkeän osan hoitotyötä. Kehittämistehtävää toteuttaessaan opiskelijat näkivät omien perusteltujen ideoiden menevän läpi ja saavan kannatusta. Motivaatio omanlaisen toiminnan eteenpäin viemiseen kasvoi ja opiskelijat saivat rohkeutta matkalla kompasteluun: *”Olen oppinut että pienestäkin yrittämisestä voi pitkässä juoksussa seurata paljon hyvää. Kaikki ei aina mene suunnitelmien mukaan mutta siitä ei kannata lannistua vaan soveltaen ja kaikkien taidot ja tarpeet huomioon ottaen onnistutaan aina.”*

Opiskelijat olivat avautuneet myös käyttämään toiminnassaan tarjolla olevia yhteistyömahdollisuuksia: *”Yksin ei tarvi kaikkea tehdä vaan muiden mukaan*

saaminen auttaa suoriutumaan.” Yksi opiskelijoista mainitsi, että hän huomaa jakavansa tietoaan ja taitojaan enemmän toisille työntekijöille ja on ymmärtänyt ns. hiljaisen tiedon jakamisen merkityksen elämässään. Yllättäen eräs opiskelija kertoi opiskelijoiden ohjaamisenkin tuntuneen koulutuksen myötä helpommalta: *”Johtuisiko siitä että olen saanut lisää itsevarmuutta.”*



Muuttunut suhde taiteeseen ja kulttuuriin

Konkreettisella tasolla lähipäivät antoivat opiskelijoille uusia ideoita ja inspiraatiota omaan työhön. Opiskelijat oppivat uusia työkaluja ja työtapoja niin opettajilta kuin toisiltaan ja ottivat niitä käyttöön työssään. Eri taiteen lajit ja harjoitteet olivat siirtyneet arkeen jossain määrin, ainakin etätehtävien kautta, mutta monilla myös niiden ulkopuolella ja joillain jopa

”pysyvästi”, osaksi omaa työtettä. Useampi opiskelija kuvasi koulutuksen aikana tapahtunutta muutosta askeleena uuteen, esimerkiksi: *”Uudet tuulet virisivät omassa toimenkuvassa ja työpaikalla”.*

Konkreettisella tasolla opiskelijat kertoivat mm. musiikin käytön lisääntymisestä, runonlausunnan ottamisesta ohjelmistoon, elokuvatuokioiden ja kutsuvieraiden kutsumisen lisäämisestä. Lisäksi oli alettu suunnitella ja toteuttaa töitä näyttelyä varten ja hyödynnetty kielen ja kirjallisuuden kuntouttavia mahdollisuuksia esimerkiksi muistelun, sadutuksen ja arvoitusten muodossa arjen piristeinä.

Muutama opiskelija kuvaili palautteessaan, kuinka oma suhde kulttuuriin oli muuttunut koulutuksen aikana. He olivat tunteneet taiteen terapeuttisen vaikutuksen ja innostuneet siitä. Vaikka monilla oli jonkinlainen viriketoiminta kulkenutkin jo aiemmin osana omaa työnkuvaa, kokivat he kulttuurin luontaisemmaksi työvälineeksi koulutuksen jälkeen. Eräs opiskelija kuvaa tähän liittyviä tuntemuksiaan seuraavasti: *”Lähtiessäni tähän koulutukseen sana kulttuurikuntouttaja kuulosti mielestäni vähän turhan ”ylevältä”. Mietin, miten pystyn vastaamaan tähän haasteeseen ja tuomaan työpaikalleni eri kulttuurimuotoja ja miettimään kuntouttavaa työtettä uudella tavalla. Nähdessäni koulutuksen sisällön innostuin kovasti ja koulutuksen aikana intoni on säilynyt ja näen tulevaisuudessa itseni hyvinkin selvästi kulttuurikuntouttajana ilman, että se enää kuulostaisi liian ylevältä.”* Opiskelijan käsitys taiteesta ja kulttuurista oli arkistunut ja siten sen toteuttaminen jokapäiväisessä työssä oli tullut

mahdolliseksi. Useampi opiskelija olikin yllätynyt siitä, kuinka pienillä asioilla arkeen voi saada vaihtelua tai kuinka helppo oma kehittämistehtävä lopulta olikaan toteuttaa.

Arkistumisen ohella kulttuurisuhde oli monilla myös laajentunut. Taiteen ja kulttuurin nähtiin kantavan mukanaan hyvää oloa, tunteiden kirjoa ja yhdessä tekemisistä. Taide ja kulttuuri koettiin mahdollisuutena tuottaa uusia näkemyksiä omaan (hoito)työhön ja lisätä keskustelua piiloon hautautuvista aiheista omassa työyhteisössä.

Muutamalla opiskelijalla omien läheisten kanssa toteutettu etätehtävä tai oma kehittämistehtävä siirtyi osaksi yksityiselämää ja tuli siellä merkitykselliseksi. Omien vanhempien tai appivanhempien joulumuistojen jakaminen toi lisää ymmärrystä läheisten elämästä ja sitä kautta myös omista juurista. Erityisen koskettavasti koulutuksen osallisuudesta hänen yksityiselämässään kertoo seuraava opiskelija: *”Kootessani viimeisiä lauluvihkoja tuli voimakas tarve mennä laulamaan oman muistisairaani äitini kanssa näitä lauluvihon lauluja. Niinpä juhannusaattona istuin kaksin äitini kanssa sohvalla ja lauloimme 18 laulua! Äiti muisti suurimman osan ulkoa, osan vain hyräili. Laulujen sanat vaan tuli sieltä syvältä jostain. Hetki oli minulle - ja varmasti äitillekin tärkeä. Muuten meidän on vaikea lähestyä toisiamme. Tätä hetkeä ei olisi tullut ilman lauluvihkoa...”. Tämä oli yksi niistä asioista, jota koulutuksessa ei tavoiteltu, mutta jotka tulivat työntekijän persoonasta lähtevän kehittämistavan vuoksi kuin lisänä. Uudenlaisten taiteen ja kulttuurin mahdollistamien hetkien kokeminen omassa yksityiselämässä lisäsivät todennäköisesti*

ymmärrystä myös taiteen merkityksestä asiakkaiden elämässä.



Kulttuurikuntouttajat-koulutus toimintamallina

Kulttuurikuntouttajat-koulutuksen aikana muotoutui uudenlainen sosiaali- ja terveysalan työntekijöiden täydennyskoulutus taide- ja kulttuuritoiminnan mahdollisuuksista hoitotyössä. Kulttuurikuntouttajat-toimintamallissa hoitotyön muutosta tuetaan kahdella tasolla:

- 1) Ohjaamalla ja tukemalla käytännön työtä tekeviä hoitajia/ohjaajia löytämään ja käyttämään omaa luovuuttaan ja taidelähtöisiä menetelmiä.
- 2) Auttamalla paikallisia sosiaali-, terveys- ja kulttuurialan toimijoita verkostoitumaan ja osallistumaan koulutuksen opetukseen ja organisointiin. Toimintamallin tavoitteena on luoda toimijoiden keskuuteen vahva yhdessä tekemisen tahtotila. Sen kautta voidaan lisätä yhteistyötä, ymmärrystä ja konkreettisia tekoja taiteen ja kulttuurin mahdollisuuksista hyvinvoinnin edistämiseksi.

Hoitavan henkilökunnan ohjaaminen ja tukeminen

Kulttuurikuntouttajat-koulutuksessa ymmärretään taide, kulttuuri ja luovuus

laaja-alaisesti. Tavoitteena on ohjata opiskelijoita ymmärtämään, että taide koskettaa jokaista, kuuluu kaikille ja on osa jokaisen ihmisen täysipainoista elämää ja hyvinvointia.

Kulttuurikuntouttajat kutsuu opiskelijoita tiedostamaan ja pohtimaan kuntoutus- ja työkulttuuria omalla työpaikallaan. Asenteet ja käytänteet ovat vaihtuvissa kulttuurisissa ja yhteiskunnallisissa olosuhteissa syntyneitä. Omassa työssään jokainen työntekijä voi miettiä, millainen asenne kannattaa ja millainen käytäntö on arvokas. Henkilökohtaisella tasolla omaan työhönsä ja laajemmalla tasolla oman työpaikan hoitokulttuuriin voi jokainen työntekijä vaikuttaa omalla toiminnallaan.

Kulttuurikuntouttajissa oppimisen ohjauksella on tärkeä rooli opiskelijan matkan kanssakulkijana. Oppimisen ohjaajat osallistuvat kaikkiin lähipäiviin, ohjaavat erityisesti kehittämistehtävän tekemisessä ja toimivat apuna aina, kun opiskelijalla on kysyttävää. Eri aloja edustava kahden ohjaajan työpari löytää oppimisprosessin varrella ilmenevissä tilanteissa laajakatseisempia ja osuvampia ratkaisuja.

Koulutus koostuu kahdesta lomittain menevästä vaiheesta: Ensimmäisenä on intensiivisempi jakso, joka muodostuu teemallisista lähipäivistä, ja sitä seuraa edellistä selkeämmin työelämään suuntautuva kehittämistehtäväjakso.

Ensimmäisen vaiheen lähipäivät koostuvat ihmisten kohtaamiseen ja luovuuteen liittyvien vaihtuvien teemojen ja eri taiteenlajien kohtaamisista. Luennoilla,

työpajoissa ja lähipäivissä annettuja etätehtäviä tekemällä opiskelijat saavat omakohtaista kokemusta taide- ja kulttuuritoimintaan osallistumisesta sekä käytännön ideoita pienimuotoisen kulttuuritoiminnan toteuttamiseen. Oman luovuutta herätellään ja samalla jo viritellään pohdintoja omasta tavasta tehdä työtä. Tässä vaiheessa toiminnan painopiste on ensisijaisesti opiskelijan omien ajatuksiin ja tunteisiin tutustumisessa. Etätehtävien kautta koulutus näkyy myös asiakkaille ja työyhteisölle. Ensimmäiseen vaiheeseen kuuluvat olennaisesti myös vertaisten kanssa syntyvä dialogi ja sen kautta oppiminen, vertaistuen antaminen ja saaminen sekä oppimisen ohjaajalta saatu arvostus, kannustus ja rohkaisu.

Kulttuurikuntouttajat-lähipäivien sisällöt perustuvat paikallisten sosiaali-, terveys- ja kulttuurialojen asiantuntijoiden ideoiden ja osaamisen yhdistämiseen. Opetus suunnitellaan yhteistyössä opettajien ja oppimisen ohjaajien kesken. Monitaiteisessa koulutuksessa voidaan painottaa niitä taiteen ja kulttuuritoiminnan aloja, jotka ovat paikallisesti vahvoja osaamisalueita.

Toisessa vaiheessa opetuksen painopiste siirtyy työntekijän luovuuden ja kiinnostuksen kohteiden konkretisoimiseen ja työotteen kehittämiseen kehittämistehtävän keinoin. Tehtävän määrittely jätetään mahdollisimman avonaiseksi ja opiskelijalähtöiseksi. Kehittämistehtävässä opiskelijat pyrkivät lisäämään luovuutta, yhteistyötä, ymmärrystä ja konkreettisia tekoja taiteen ja kulttuurin mahdollisuuksista hyvinvoinnin edistämiseksi. Työntekijät kehittävät omaa

toimintaansa asiakkailta ja työyhteisöltä kerätyn sekä oppimisen ohjaajilta saamansa palautteen perusteella. Kehittämistehtävänsä myötä työntekijä pyrkii saamaan alkuun konkreettista toimintaa ja etsii uudistuvaa, luovuutta lisäävää ja itselleen ominaista tapaa tehdä työtään. Kehittämistehtävä pyrkii sitomaan mukaan myös asiakkaat ja työyhteisön.

Opiskelijan alkuun saattaman toiminnan pitkäkestoisuutta ja jatkuvuutta pohjustetaan koko koulutuksen ajan.

Kulttuurikuntouttamisen juurruttamiseksi opiskelijoita kannustetaan löytämään yhdessä tekemiseen pohjautuvia ratkaisuja arjen tilanteisiin – yksin tehdyt projektit käyvät raskaiksi ja loppuvat usein nopeasti. Yhteistyötä sekä yksiköiden sisällä että yksiköiden välillä tuetaan. Yhteistyöhön muiden opiskelijoiden kanssa kannustetaan.

Paikallisyhteisön osallistuminen ja verkostoituminen

Kulttuurikuntouttajissa pyritään mahdollisimman monentasoiseen yhteistyöhön ja verkostoitumiseen paikallisten sosiaali-, terveys- ja kulttuuritoimijoiden välillä. Verkoston tarkoituksena on tuottaa koulutusta paikallisin ideoin ja resurssein, tukea esimies- ja organisaatiotasolta uusia asenteita ja käytäntöjä oppivia työntekijöitä sekä tuoda jatkuvuutta kulttuurikuntouttamiseen ja auttaa sen juurruttamisessa yksilöitä laajemmalle hoitokulttuurin tasolle. Kulttuurikuntouttajat-koulutuksen käynnistäminen ja toteutus pohjautuvat ideoiden, resurssien ja vastuun jakamiseen paikallisten organisaatioiden välillä. Käytettävissä olevia resursseja ja koulutuksen

kuluja jakamalla pyritään tuottamaan mahdollisimman laadukasta koulutusta mahdollisimman pienin kustannuksin. Yhdessä paikallisten toimijoiden kanssa rakennetaan ketju sote- ja kulttuurisektorien organisaatioista asiakkaille saakka.

Osallistumalla Kulttuurikuntouttajat-koulutuksen organisointiin ja antamalla resursseja kouluttautumiseen työnantajataho antaa painoarvoa taiteen ja kulttuurin merkitykselle hoitotyössä. Kouluttautumisen kautta opiskelijat saavat luvan järjestää aktiviteetteja osana työtään ja kohdata asiakkaita kulttuurin keinoin. Näin kulttuurin merkitys kuntoutumiselle korostuu ja sen arvostus lisääntyy.

Kulttuurikuntouttamisen paikallista jatkuvuutta ja juurruttamista pohditaan yhdessä myös organisaatiotasolla. Kulttuurikuntouttajat-hanke ei pääty varsinaisen koulutuksen loppumiseen, vaan vasta uuden toiminnan alkamiseen. Toivottavaa on, että myös jatkuvuuden osalta vastuu jakautuu vuorotellen ja tasaisesti.

Toimintamalli – tuote vai hyvä tapa toimia?

Hanketta aloitellessa ideanamme oli rekisteröidä kehitettävä koulutus ja myydä sitä mahdollisesti muuallekin Suomeen. Pohdimme rekisteröinnin mahdollisuuksia ja tarpeellisuutta useampaan kertaan. Onko Kulttuurikuntouttajat vain yksi vaihe yhteisöllisessä sote- ja kulttuurialaa uudistavassa toiminnassa paikkakunnalla ja sellaisena kimmoke tulevalle toiminnalle, joka nousi Kulttuurikuntouttajissa mukana olleiden ideoista? Vai onko Kulttuurikuntouttajat-koulutuksessa jotain

sellaista, joka kannattaa pysäyttää ja rekisteröidä sellaisenaan? Ja vaikka koulutuksen elämäankaari olisikin vasta aluillaan, onko ”Kulttuurikuntouttajat” – tavaramerkki silti rekisteröitävä ja onko hyvä hetki rekisteröidä se nyt vai kenties vasta myöhemmin?

Yhdeksi hankaluudeksi ilmaantui se, että tavaramerkki täytyy rekisteröidä tietysti jonkun nimiin. Tällaisessa yhteistyöhankkeessa on hankalaa nähdä, kenelle tavaramerkki rekisteröitäisiin, kun alun perin on pyritty siihen, ettei se olisi kenenkään omaisuutta, vaan perustuu ideoiden, resurssien ja vastuun jakamiseen. Kyselimme Sastamalan kaupungin lakimieheltä, kuinka hänen mielestään tilanne tulisi ratkaista ja voisimmeko me esimerkiksi perustaa yhdistyksen, joka hallinnoisi ja myisi Kulttuurikuntouttajat-koulutusta. Kaupunki ei voi kuitenkaan olla yhdistyksen jäsen, joten se idea täytyi haudata.

Mietimme myös rajallisia käytännön mahdollisuuksia, jotka yhteistyökumppaneilla on jatkossa laittaa Kulttuurikuntouttajat-tuotteen myymiseen, markkinointiin ja tuottamiseen: kenellä olisi osoittaa siihen riittävästi aikaa ja resursseja, jotta koulutus saataisiin pyörimään sellaisessa mittakaavassa, että rekisteröinti ja tuotteistaminen olisi järkevää. Lisäksi pohdimme, pysäyttäisikö rekisteröinti koulutuksen kehittymisen. Jos ja kun Kulttuurikuntouttajat-koulutus järjestettäisiin uudelleen Sastamalassa tai jossain muualla Suomessa, onko rekisteröinnistä hyötyä, antaako se valmiit rajat ja helposti sovellettavan formaatin vai rajoittaako se

tulevia koulutuksen suunnittelijoita ja toteuttajia?

Patentti- ja rekisterihallitus sanoo verkkosivuillaan seuraavaa: *”Suomessa tavaramerkin rekisteröiminen ei ole edellytys sen käyttämiselle. Yksinoikeuden tavaramerkkiin voi saada myös käytön kautta vakiinnuttamalla. Tavaramerkkiä voi siis käyttää, vaikkei sitä olisi rekisteröitykään.”* Jos haluamme säilyttää nimen, koulutus täytyy siis ainakin vakiinnuttaa, vaikkei sitä rekisteröisikään. Tällä hetkellä Kulttuurikuntouttajat-toimintamallin jatko on avoinna. Tulevana syksynä koulutusta ei ala, mutta syksy 2015 on keskustelun alla. Suurimpana haasteena näemme jatkossa osalta koulutuksen hinnan: kuinka koulutusta saadaan järjestettyä kohtuuhinnalla ilman ulkopuolista rahoitusta? Vaikka tulevaisuus onkin avoinna, on tärkeää kertoa Kulttuurikuntouttajista tiedotusvälineissä, seminaareissa ja konferensseissa, jotta koulutus tulee mahdollisimman laajaan tietoisuuteen.



7. Juurruttaminen - Kulttuurikuntoutuksen jatkuvuus paikkakunnalla

Koimme alusta saakka olennaiseksi miettiä sosiaali-, terveys- ja kulttuuritoimijoiden välille syntyvän yhteistyön jatkuvuutta – niin monta onnistunutta projektia on jäänyt projektiksi ilman, että siinä opittuja käytäntöjä olisi saatu osaksi kentän arkea. Jatkuvuutta mietittiin hankkeessa niin opiskelija- kuin organisaatiotason toiminnassa.

Helmikuussa 2013 kysyimme opiskelijoilta kiinnostusta jatkokoulutukseen. Silloin 12/13 opiskelijaa ilmoitti olevansa kiinnostuneita jatkosta, mikäli elämäntilanne vain sen sallii. Toiveissa heillä oli jatkokoulutuksen aikana syventää Kulttuurikuntouttajissa käsiteltyjä aiheita ja *”seurata esim. kehittämistehtävien luomaa pohjaa ja jatkuvuutta työpaikoilla: mitä uutta löytyi, mitä yllättävää tapahtui, miten jatkaa tästä. Helposti asiat meinaavat hautautua ”perusarjen” alle, eikä enää muisteta, että arki voisi olla toisenlaista.”* Jatkolta toivottiin myös entistä osallistavampaa opetusta sekä harjoittelua oikeiden asiakkaiden kanssa. Yksi opiskelijoista pyysi lyhytkurssia kaikille paikallisten hoitoyksiköiden työntekijöille: *”olisi hyvä, että ei olisi ainoa, joka on saanut uusia ajatuksia työntekoon.”* Opiskelijat toivoivat keskusteluissa jatkossa verkoston ylläpitämistä, jotta alulle lähteneet yhteistyöideat pääsisivät etenemään. Pohdinnan alla olikin järjestää koulutuksen jatkoksi Kulttuurikuntouttajat 2 – koulutuksen, jossa painopiste siirtyisi voimakkaammin työntekijästä asiakkaan kokemuksiin ja työntekijän ja asiakkaan

välisen vuorovaikutuksen tukemiseen. Koulutuksen lähestyessä loppuaan syksyllä 2013 alkoikin osoittautua tärkeämmäksi kulttuurikuntouttajien koulutuksessa saaman osaamisen levittäminen ja juurruttaminen sosiaali- ja terveydenhuollon kentälle kuin heidän jatkokouluttamisensa yksittäisinä toimijoina. Järkeviltä tuntuivat pienet toiminnot, joita Kulttuurikuntouttajissa mukana olleet tahot kykenivät järjestämään ilman uutta ulkopuolista rahoitusta: vuorossa olivat Kulttuuri kuntouttaa - verkostotapaamiset ja opiskelijoiden kehittämistehtävien sisältöjen ympärille syntyneet työpajat.



Kulttuuri kuntouttaa - verkostotapaamiset

Kulttuurikuntouttajat koulutuksen myötä kehittyi idea verkostotapaamisista, joissa voisi tavata tuttuja sekä saada ja jakaa voimaa ja innostusta omaan ja muiden

arkeen. Ilmaiset Kulttuuri kuntouttaa -verkostotapaamiset ovat kaikille avoimia, vapaamuotoisia kahvikupin ääressä vietettyjä hetkiä. Verkostotapaamiset pyrkivät tarjoamaan tukea koulutuksen aikana jo virinneille ajatuksille ja projekteille, pitämään yllä ja luomaan uusia verkostoja alalla toimivien välille sekä suunnittelemaan yhdessä kulttuuri- ja hyvinvointialan yhteistä toimintaa paikkakunnalle. SOTESi alueen suurimpana sosiaali- ja terveysalan työntekijänä sitoutui siihen, että verkostotapaamiset olivat heidän työntekijöilleen palkallista työaikaa.

Kulttuuri kuntouttaa -verkostotapaamiset järjestettiin Sastamalan Opistolla 8.1. ja 12.3. sekä Kiikan Kannarilla 7.5.2014. Tammikuun tapaamisessa keskusteltiin kevään tapaamisten sisällöistä ja tavoitteista. Verkostotapaamisessa syntyi idea työpajoista, joiden sisältöinä kehittämistehtävät olisivat. Sen taustalla oli halu jakaa hyväksi havaittuja ideoita, käytänteitä ja toimintamalleja alueellisesti kaikkien hyödynnettäväksi. Seuraavassa verkostotapaamisessa saatiinkin jo aikaiseksi suunnitelma kuudesta työpajasta vuoden 2014 aikana.

Toukokuun verkostotapaamiseen yhdistettiin pälkäneläisen Vapaa kulttuurituotantopaja Pakun kanssa tuotettu hyvinvointipäivä. Tuolloin kuultiin Maija Gerlanderin luento ja sen jälkeen oli mahdollisuus osallistua taiteilijaduo Duo Mitrej:n elämykselliseen työpajaan. Gerlanderin luento käsitteli vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin välisiä yhteyksiä ja viestintätilanteen kontekstuaalisuutta. Luento viritti kuulijoita pohtimaan sosiaalisen tuen merkitystä

hoitajan ammatillisessa viestinnässä sekä moniammatillisen ryhmän viestinnän haasteita. Työpajassa keskityttiin läsnäoloon ja yhteiseen ja yhdistävään kokemukseen, joka syntyi ajatusten ja sanojen jakamisesta sekä fyysisestä kosketuksesta.

Kehittämistehtävien sisältöjen ympärille syntyneet työpajat

SOTESin jatkotavoitteena on alkaneen kulttuurikuntouttajatoiminnan juurruttaminen vanhus- ja vammaistyöhön. Verkostotapaamisissa syntyi idea työpajoista, joissa Kulttuurikuntouttajat jakavat osaamistaan kollegoilleen. Työpajojen toteutus ja sisältö suunniteltiin työryhminä. Opiskelijat jakautuivat työryhmiin sen mukaan, mihin teemaan heidän kehittämistehtävänsä liittyi. Lisäksi työryhmiin osallistui Sastamalan opiston suunnittelijaopettaja ja Sotesin palvelukoordinaattori. Jokaisen työpajan toteuttamista varten järjestettiin oma suunnittelupalaveri, jossa opiskelijoiden aktiivinen rooli oli keskeinen. Lähtökohtana oli, että he vievät eteenpäin oman kehittämistyönsä kokemuksia ja tuloksia muille hoitajille ja edelleen muihin työyhteisöihin.

Kuudessa työpajassa esitellään kaikille kiinnostuneille opiskelijoiden kehittämistehtävinä syntyneitä ideoita ja toimintamalleja, joita eri tavoin eri paikoissa soveltamalla voidaan lisätä sekä asiakkaiden että työntekijöiden hyvinvointia ja työn iloa. Työpajojen resursoinnista on päävastuussa SOTESi. Työpajojen aiheet ovat: 1. työpaja huhtikuussa: Eletty elämä – Muistojen merkitys hoitotyössä

2. työpaja toukokuussa: Viestinnän ja vuorovaikutuksen monet mahdollisuudet hoitotyössä

3. työpaja kesäkuussa: Kesäkarket

4. työpaja elokuussa: Keho ja mieli. Hyvinvointi ja työyhteisöt.

5. työpaja syyskuussa: Kädentaidot.

6. työpaja (ajankohta tarkentuu myöhemmin): Itseilmaisu.

Ensimmäisen työpajan teema oli eletty elämä- muistojen merkitys hoitotyössä. Työpajaan osallistui 12 hoitajaa. Työpaja käynnistyi muisteluteemaan johdatuksella, jonka yksi opiskelijoista oli koonnut kirjallisuuden ja koulutuksen pohjalta. Käytännön tekniikkoina esiteltiin sekä muistorasia että elämäkaarikansio. Opiskelijat olivat tuoneet mukanaan kaksi muistorasiaa. He kertoivat muistorasian kokoamisen prosessista ja sen vaikutuksista hoitajan ja vanhuksen väliseen vuorovaikutukseen. Opiskelijoilla oli mukana myös muutamia asiakkaiden elämäkaarikansioita, joiden esittelyyn he olivat saaneet asiakkaiden luvan. Yksi opiskelijoista kertoi elämäkaarikansion kokoamisesta ja oppaasta, jonka oli laatinut helpottamaan kollegoitaan kansion kokoamisessa. Työpajassa käytiin läpi kansio, jonka hoitaja ja asiakas olivat yhteistyössä koonneet. Asiakas ja hänen omaisensa olivat erittäin tyytyväisiä siihen, että kansio oli koottu ja sen koettiin kohottaneen asiakkaan itsetuntoa. Hoitaja kertoi, että hänen oma ymmärryksensä kasvoi kansion kokoamisen myötä ja hän tunsikin kuunnelleensa aidosti asiakasta ja toimineensa tämän tulkkinä.

Työpajan antina olivat, paitsi valmiit tuotokset, niin myös hoitajien kertomukset sekä muistorasioiden että elämäkaarikansion kokoamisen prosessista. He arvioivat näiden kokoamisen toimineen asiakkaalle myönteisenä ja joskus eheyttävänäkin kokemuksena ja lisäksi he arvioivat itse oppineensa ja kehittyneensä omassa työssään.

Toimintamallin näkökulmasta työpajoja voidaan ajatella myös yhdessä kehitetyn toimintamallin kolmantena vaiheena. Kulttuurikuntouttajat-koulutuksen ensimmäinen vaihe koostuu vaihtuvateemaisista lähipäivistä, toisessa vaiheessa opetuksen painopiste siirtyy työntekijän luovuuden ja kiinnostuksen kohteiden konkretisoimiseen ja työotteen kehittämiseen kehittämistehtävän keinoin. Kolmannessa vaiheessa opiskelijat vahvistavat yhteisöllisyyttään ja siirtyvät itseohjautuvampaan rooliin: he ovat itse toimintaansa ohjaavia ammattilaisia, jotka ryhtyvät yhdessä suunnittelemaan ja toteuttamaan omien oppimisprosessiensa ja niiden myötä syntyneen hiljaisen tiedon siirtämistä laajemmin alueellisten sote-yhteisöjen hyödyksi.

Yhteistuotetussa toimintamallissa paikalliset kulttuuri-, sote- ja kasvatustieteen organisaatiot loivat poikkisektorisella yhteistyöllään puitteet, joiden sisällä paikalliset kulttuuri-, sosiaali- ja terveysalan asiantuntijat kehittivät teemapäivien sisältöjä ja lopulta opiskelijat itse siirtyivät opetuksen sisällöntuottajiksi. Paikallinen kulttuuri ja hyvinvointi – alan asiantuntemus kasvoi, ja kasvanut asiantuntemus saatiin yhteiseen käyttöön mahdollisimman pian.



8. Johtopäätöksiä

Kulttuurikuntouttajat-hankkeessa kehitettiin paikallista kulttuuriosaamista tukeva toimintamalli, jossa paikalliset sosiaali-, terveys- ja kulttuurialan toimijat suunnittelivat ja toteuttivat yhteistyössä sosiaali- ja terveysalan täydennyskoulutusta taiteen ja kulttuurin mahdollisuuksista hoitotyössä. Sosiaali- ja terveysalan työntekijöitä kouluttamalla tavoiteltiin taiteen ja kulttuurin saatavuuden parantumista ja hyödyntämisen lisääntymistä laitos- ja kotihoidossa sekä hoitohenkilökunnan kuntouttavan työotteen kehittymistä. Paikalliseen osallistumiseen ja verkostoitumiseen pohjautuvalla suunnittelulla ja toteutuksella pyrittiin tukemaan yhteisvoimin hoitohenkilökunnan asenteiden ja käytäntöjen tasolla tapahtuvaa muutosta, lisäämään paikallisten sosiaali-, terveys- ja kulttuurialan toimijoiden välistä yhteistyötä, vaikuttamaan paikalliseen hoitokulttuuriin koulutuksessa opiskelevia yksilöitä laajemmalla ja yksittäistä hanketta pitkäjänteisemmällä tasolla sekä kehittämään toimintamalli, jonka avulla voidaan jatkossakin tuottaa koulutusta paikallisin voimavaroin.

Hankkeessa luotu Kulttuurikuntouttajat-koulutus koostui lähipäivistä, etätehtävistä, kehittämistehtävästä ja vapaavalintaisesta kurssista sekä koko koulutuksen ajan jatkuvasta oppimisen ohjauksesta. Ensimmäiset kahdeksan lähipäivää koostuivat ihmisten kohtaamiseen ja luovuuteen liittyvien vaihtuvien teemojen ja eri taiteenlajien kohtaamisista. Viimeisinä kahtena lähipäivänä keskityttiin kehittämistehtävään, jonka kautta opiskelijat toivat taide- ja kulttuuritoimintaa omille asiakkailleen.

Opetussisältöjä pidettiin valtaosin onnistuneina. Myös oppimisen ohjaus ja koulutuksen mahdollistama lähihoitajien/ohjaajien työn arvostus, jaettu asiantuntijuus sekä vertaistuki nousivat merkityksellisiksi tekijöiksi koulutuksen onnistumisessa ja tavoitteiden saavuttamisessa. Jatkossa voimme kuitenkin miettiä, kannattaisiko koulutuksen selkiyttämiseksi lähipäivien aiheita ja taiteen lajeja / kulttuuritoiminnan muotoja rajata lukumäärältään, ja antaa siten enemmän aikaa yksittäisiin teemoihin ja osallistavaan toimintaan. Opiskelijoiden väliselle keskustelulle on myös jatkossa varattava aikaa reilummin kuin pilottikoulutuksessa.

Laitos- ja kotihoidon asiakkaiden taiteen ja kulttuurin saatavuus parani koulutuksen aikana opiskelijoiden toteuttamien etä- ja kehittämistehtävien avulla. Asiakkaat lähtivät helposti mukaan työntekijän muuttuvaan työnkuvaan, kulttuuritoimintaan, jota ohjaa jo valmiiksi tuttu, asiakkaiden toimintakyvyn ja persoonallisuuden tietävä ammattilainen. Kuntouttavan työotteen kehittyminen taiteen ja kulttuurin keinoin toi mukanaan muutosta

opiskelijoiden ammatillisessa toimijuudessa: itsetuntemuksessa, asiakkaan kohtaamisessa, innostuksen ja rohkeuden lisääntymisessä, hiljaisen tiedon jakamisessa ja työhyvinvoinnissa. Opiskelijoiden käsitykset taiteesta ja kulttuurista arkistuivat ja taide- ja kulttuuritoiminta löysi aiempaa laajemmin paikkansa osana opiskelijoiden tapaa tehdä hoitotyötä. Tämä osaltaan paransi taiteen ja kulttuurin saatavuutta myös koulutuksen päätyttyä.

Paikalliset sosiaali-, terveys- ja kulttuuritoimijat osallistuivat toimintamallissa mahdollisimman laajalti koulutuksen suunnitteluun ja toteuttamiseen.

Kokosimme alusta lähtien paikallisia sosiaali-, terveys- ja kulttuurialan ihmisiä yhteen pohtimaan kumpaakin alaa koskevia ongelmia ja niiden mahdollisia ratkaisuja.

Yhteisön toimijat jakoivat keskenään osaamista, resursseja ja vastuuta. Paikalliset asiantuntijat toimivat koulutuksen organisoinnissa, opettajina ja ohjaajina. Mm. kehittämistehtävien kautta palveluketju ja hankkeen vaikutukset saatiin ulottumaan organisaatiotasolta aina opiskelijoiden työyhteisöihin, asiakkaisiin ja asiakkaiden omaisiin saakka. Kantavana ajatuksena oli pitkin matkaa, että meillä yhteisönä on halua, osaamista ja resursseja tuottaa alueellisesti hyvää kohtuullisin kustannuksin.

Hankkeen aikana alkaneelle toiminnalle saatiin myös jatkuvuutta Kulttuuri kuntouttaa -verkostotapaamisten ja kehittämistehtävien

sisältöjen ympärille syntyneiden työpajojen kautta. Jatkossa verkostotapaamisia ja työpajoja voidaan ajatella myös yhdessä tuotetun toimintamallin jatkumona lähipäivien ja kehittämistehtävän jälkeen. Alun perin vuonna 2011 sosiaali-, terveys- ja kulttuurialan toimijat aloittivat yhteistyön Sastamalan seudun sosiaali- ja terveyspalvelut SOTESin aloitteesta, ja seuraavaksi Sastamalan kaupungin kulttuuripalvelut kehitti toimintaa Ikäihmisten Kulttuuriverkostossa 2011 sekä nyt Kulttuurikuntouttajat – hankkeessa 2012–13. Vuonna 2014 alkaneesta toiminnasta vastaavat Sastamalan Opisto ja SOTESi, joten vetovastuu kiertää ja laajenee.



Paikallisten kulttuuri- ja hyvinvointisektorien yhteistyössä on tähdätty koko hankkeen ajan siihen, että toiminta ei olisi kehenkään tiettyyn ihmiseen tai

mihinkään tiettyyn tahoon kytkeytyvää, vaan että saamme aikaiseksi yhdessä laajempaa paikallisen hoivakulttuurin muutosta.

Hankkeen yhtenä tavoitteena oli luoda toimintamalli, jota voitaisiin pilottivaiheen jälkeen soveltaa eri ympäristöissä ja eri kohderyhmillä. Toimintamallin eli Kulttuurikuntouttajat-koulutuksen jatko paikkakunnalla jäi avoimeksi hankkeen päättyessä. Emme nähneet järkeväksi aloittaa heti perään uutta koulutusta, sillä aika ja energia kannattaa mieluummin suunnata Kulttuurikuntouttajat koulutuksen aikaan saamien muutosten juurruttamiseen ja koulutuksen vaikuttavuuden turvaamiseen.

Suunnitelmissa on, että koulutus jatkuu jossain vaiheessa Sastamalassa. Toiveena on myös löytää muualta Suomesta yhteistyökumppaneita, joiden kanssa toimintamallia voisi kehittää edelleen uudessa ympäristössä, uusilla toimijoilla ja mahdollisesti uudella kohderyhmällä.

Kulttuurikuntouttajat-hanke on ajankohtainen Suomessa, jossa ikääntyvä sosiaali- ja terveyspalveluja tarvitseva väestönosa kasvaa ja vammaisten ja ikääntyvien toimintakykyä pyritään edistämään. Taidelähtöiset menetelmät sekä kulttuuripalveluiden saatavuuden mahdollistaminen tuovat merkittäväällä tavalla ikääntyvien ja vammaisten omaa ääntä kuuluville, tukevat heidän aktiivisuuttaan sekä lisäävät heidän kokemaansa yhteisöllisyyden tunnetta ja näin ehkäisevät syrjäytymistä (Branderburg 2008, 13). Hanke osoitti myös sen, kuinka merkityksellisiä taide ja kulttuuri voivat olla hoitotyöntekijöille itselleen, heidän persoonansa ja ammatillisuutensa kehittymiselle. Tanssija-tutkija Kirsi Heimosen (2011, 43) mukaan sosiaali- ja terveyshuollon työntekijät ovat portinvartijoita, ja jos he kokevat taiteen ja taidelähtöiset menetelmät merkityksellisiksi elämässään, niin muutos on mahdollinen koko yhteisössä.

Kulttuurikuntouttajat edustaa sosiaali-, terveys- ja kulttuurialojen poikkisektorista toimintaa. Sektorien verkostoituminen ja yhteistyö loi rajapinnoilla liikuttaessa

mahdollisuuksia uudennaiselle luovuudelle sekä ideoiden, resurssien ja myös vastuun jakamiselle. Kulttuurikuntouttajat on esimerkki sosiaalisesti kestävästä toimintamallista. *Sosiaalisesti kestävä Suomi 2020 – Sosiaali- ja terveyspolitiikan strategiassa* (2010) korostetaan osallisuuden vahvistamista, vahvaa sosiaalista yhteenkuuluvuutta sekä uudennaisia palvelujen rakenteita ja toimintatapoja. Kulttuurikuntouttajissa osallisuutta ja yhteenkuuluvuutta tuettiin monitasoisesti organisaatioiden, sosiaali-, terveys- ja kulttuurialan asiantuntijoiden, hoitotyöntekijöiden sekä asiakkaiden kanssa yhdessä tasavertaisesti kohtaamalla. Osallistumalla yhteiseen toimintaan paikallisverkosto tuotti palveluja ensisijaisesti oman verkostonsa jäsenille. Sosiaali- ja terveyshuollon rakenteiden uusiutuessa Kulttuurikuntouttajat tarjoaa varteenotettavan ja muuntautumiskykyisen mallin paikallisten hyvinvointipalvelujen tuottamiselle.



9. Lähteet

Anttila, Eeva 2009. Mitä tanssija tietää? Kehollinen tieto ajattelun ja oppimisen perustana. *Aikuiskasvatus* 2/2009, s. 84-92.

Bonk, C & Graham, C. 2006. *The Handbook of Blended Learning. Global perspectives, local designs*. San Francisco: Pfeiffer.

Branderburg, Cecillia von 2008. *Kulttuurin ja hyvinvoinnin välisistä yhteyksistä. Näköaloja taiteen soveltavaan käyttöön*. Opetusministeriön julkaisuja 2008:12.

Cameron, Julia 2008. *Tie luovuuteen. Henkinen polku syvempään luovuuteen*. Keuruu: Like.

Erkkilä, Jaakko & Rissanen, Paavo 2008. Taiteet ja kuntoutuminen. Teoksessa *Kuntoutus* (toim.) Rissanen, P & Kallanranta, T & Suikkanen, A. Keuruu: Duodecim.

Eteläpelto, P & Vähäsantanen, K. 2006. Ammatillinen identiteetti persoonallisena ja sosiaalisena konstruktiona. Teoksessa *Ammatillisuus ja ammatillinen kasvu* (toim). Eteläpelto, A & Onnismaa, J. Aikuiskasvatuksen 46. vuosikirja. s. 26–29.

Haho, Annu 2009. Vanhuksen kohtaamiseen liittyviä eettisiä kysymyksiä.
http://www.sairaanhoitajaliitto.fi/ammattilliset_urapalvelut/julkaisut/sairaanhoitaja-lehti/9_2009/etiikka/vanhuksen_kohtaamiseen_liittyvia/ Luettu 13.5.2014.

Hakkarainen, P & Jääskeläinen, P 2006. Osaamisesta ammatinhallintaan. Teoksessa *Ammatillisuus ja ammatillinen kasvu* (toim). Eteläpelto, A & Onnismaa, J. Aikuiskasvatuksen 46. vuosikirja. s. 88–93.

Heimonen, Kirsi 2011. Taidelähtöiset menetelmät sosiaali- ja terveysalan henkilökunnan arjessa – Miten käy hyvinvoinnin, työn ja taiteen? Teoksessa *Taide käy työssä. Taidelähtöisiä menetelmiä työyhteisöissä* (toim.) Rönkä, A-L & Kuhanen, I & Liski, M & Niemeläinen, S & Rantala, P. Lahden ammattikorkeakoulun julkaisusarja C, osa 74, s. 37–47.

Heimonen, S & Voutilainen, P 2006. *Avaimia arviointiin. Dementoituvien kuntoutumista edistävä hoitotyö*. Helsinki: Edita.

Henry, J 2004. Creative collaboration in organizational settings. Teoksessa *Collaborative Creativity. Contemporary perspectives* (ed.) Miell, D & Littleton, K. London: Free Association Books, s. 158–163.

Hohenthal-Antin, Leonie 2009. *Muistot näkyviksi – Muistelutyön menetelmiä ja merkityksiä*. Juva: PS-kustannus.

Härkäpää K, & Järvikoski, A 2012. *Kuntoutus ja kuntoutuksen teorit osa II: Toimintakyky, toimijuus ja tavoiteorientaatio kuntoutuksessa*. Oppimateriaali. Lapin yliopisto. Kuntoutustieteen aineopinnot.

Kopare, Merja 2007. *Aistihin pohjautuvat oppimistyyli ja rytmien oppiminen huilunsoitossa*. Opinnäytetyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Koskinen, Maiju & Nybacka, Heli 2006: *Snøezelen – Valkoinen Huone. Snøezelen-menetelmän mukaisen aistihuoneen suunnittelu ja toteutus toiminnallisena opinnäytetyönä*. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, toimintaterapian koulutusohjelma, opinnäytetyö.

Kulttuuri – tulevaisuuden voima. Toimikunnan ehdotus selonteoksi kulttuurin tulevaisuudesta. Opetusministeriön julkaisuja 2010:10.

Leskelä, J 2006. Mentorointi ja ammatillinen kasvu. Teoksessa *Ammatillisuus ja ammatillinen kasvu* (toim). Eteläpelto, A & Onnismaa, J. Aikuiskasvatuksen 46. vuosikirja. s. 164–187.

Liikanen, Hanna-Liisa 2003. *Taide kohtaa elämän*. Keuruu: SMS-Julkaisut.

Liikanen, Hanna-Liisa 2010. *Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia – ehdotus toimenpideohjelmaksi vuosille 2010–14*. Opetusministeriön julkaisuja 2010:1.
Lindfors, Pirjo 2007. Tutkimuksia, kokemuksia ja ajatuksia yhteisöllisyyden terveysvaikutuksista. Psykoterapia (2007), 25(1), s. 21–37.

Lundahl, Raija & Hakonen, Sinikka & Suomi, Asta 2007. Taide ja kulttuuri – innovaatiota seniori- ja vanhustyöhön. Teoksessa Vanhuus ja sosiaalityö: sosiaalityö avuttomuuden ja toimijuuden välissä (toim.) Seppänen, Marjaana & Karisto, Antti & Kröger, Teppo. Jyväskylä: PS-kustannus, s. 253–269.

Mäkisalo-Ropponen, Merja 2008. Yhteisöllistä oppimista draaman avulla. Teoksessa Hyvä hankaus: teatterilähtöiset menetelmät oppimisen ja osallisuuden mahdollisuuksina (toim.) Korhonen, Pekka & Airaksinen, Raija. Helsinki: Draamatyö, s. 92–97.

Numminen, Ava 2005. Laulutaidottomasta kehittyväksi laulajaksi. Tutkimus aikuisen laulutaidon lukoista ja niiden aukaisemisesta. Studia Musica 25, Sibelius-Akatemia.

Parkkola, Timo 2012. Entäs jos mä vaan haluan olla kaikkien kanssa? Verkosto, tila, klusteri, mosaiikki, luovuus. Teoksessa *Tilaa verkostoille! Luovan talouden verkostojen määritelmiä, toimijoita ja solmukohtia* (toim.) Parkkola, T. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Sarja B: Projektiraportit ja selvitykset 22, s. 104–125.

Patentti- ja rekisterikeskuksen verkkosivut:

<http://www.prh.fi/fi/tavaramerkit/useinkysyttya.html#02>. Luettu 15.1.14.

Rantanen, Elli 2010. *Toiminnalliset oppijat koulunkävijöinä. Tekemisen ja kokemisen kautta oppiminen ja koulussa suoriutuminen*. Kasvatustieteen pro gradu – tutkielma. Tampereen yliopisto.

Ruohotie, P 2006. Metakognitiiviset taidot ja ammatillinen kasvu asiantuntijakoulutuksessa. Teoksessa *Ammatillisuus ja ammatillinen kasvu* (toim). Eteläpelto, A & Onnismaa, J. Aikuiskasvatuksen 46. vuosikirja, s. 113–119

Sosiaalisesti kestävä Suomi 2020 – Sosiaali- ja terveystieteiden strategia. Sosiaali- ja terveysministeriö. 2010.

Talousarvioesitys 2013 /80. Taide ja kulttuuri.

<http://budjetti.vm.fi/indox/download.jsp;jsessionid=12DFBA6282C92BFEFC056108D8A247E7?lang=fi&file=/2013/tae/valtiovarainministerionKanta/YksityiskohtaisetPerustelut/29/80/80.pdf>. Luettu 27.11.12.

Utriainen, Heidi 2013. *Motoriikkaa leikkeihin: Kuinka lapsen motorista kehitystä voidaan tukea musiikkileikkikoulussa*. Metropolia Ammattikorkeakoulu, Musiikin koulutusohjelma, opinnäytetyö.

Wilenius, Markku 2004. *Luovaan talouteen: Kulttuuriosaaminen tulevaisuuden voimavarana*. Helsinki: Edita Prima Oy.